

BEZBJEDNOST

Jun 2010 • Broj 7 • Godina II

M A G A Z I N

www.cir.org.me

INTERVJU

VICEADMIRAL DRAGAN SAMARDŽIĆ
Načelnik Generalštaba Vojske Crne Gore

Promjene su neminovne

**Crna Gora
Ministarstvo odbrane**

Vojska Crne Gore

Nova snaga - Vojska Crne Gore

Magazin
Bezbjednost

Izdavač

Centar za međunarodne
odnose Crne Gore

Osnivač i direktor
Savo Kentera

Glavna i odgovorna
urednica
Marijana Bojanić

Redakcija
Neđeljko Rudović
Mićo Babović
Siniša Luković
Željko Milović
Igor Perić
Dejan Peruničić

Uređivački odbor
Savo Kentera
Dragan Samardžić
Petar Baucal
Jack Petri
Petar Krstajić

Lektor
Predrag Nikolić

Prevod
Vladimir Vulcanović

Tehnički urednik
Budimir Bukilić

Fotografije
Ivan Petrović
www.nato.int

Arhiva Bezbjednosti

Dizajn naslovne strane
Budimir Bukilić

Sekretar redakcije
Dragana Marković

Tel/fax:

+382 (0)20 60 10 50

+382 (0)20 60 10 51

e-mail:

bezbjednost@cir.org.me

Štampa
Mouse
Studio

Crna Gora **12**

Drumovi i dalje „klizavi“

Elaborat negdje na suvom

29

Za korak ispred kriminala

17

Za budućnost

44

Region **49**

Mamurluk poslije šest godina

U prethodnom broju govorio sam o značaju MAP-a i koliko ozbiljno država treba shvatiti obaveze koje iz toga proističu. Ovih dana završava se radna verzija prvog godišnjeg nacionalnog programa (ANP), koji bi kako je planirano, trebao da startuje od septembra mjeseca. Istovremeno vjerujem da su kreatori vodili računa o realnosti planiranja aktivnosti i po sadržaju i po rokovima realizacije, jer će to svakako NATO stručnjaci detaljno analizirati i vrednovati.

Izgleda da smo narod koji je navikao da sve olako završavamo i ako je moguće do svega dođemo prečicom. U susret samitu u Lisabonu aktualizuje se priča o mogućnosti ukidanja MAP-a kao NATO mehanizma, te u kontekstu toga da bi već na tom samitu Crna Gora mogla dobiti pozivnicu za NATO.

Međutim, imam utisak da se zaboravlja da ni prije Vašingtonskog samita, 1999. godine, nije postojao MAP kao mehanizam, ali postojali su i postoje drugi mehanizmi koji pripremaju državu za članstvo u NATO i na osnovu kojih se jasno može analizirati i mjeriti njen napredak.

Dakle, nije presudno da li MAP kao mehanizam postoji. Ključno je da država koja pretenduje da bude članica NATO mora zadovoljiti visoke kriterijume i sprovesti neophodne reforme u mnogim ključnim oblastima.

Ne zaboravimo da konačnu odluku o dobijanju poziva Crne Gore da se uključi u NATO donose zemlje članice Alijanse konsenzusom. Dakle, u toj "predpristupnoj fazi" otvoriće se i ozbiljno analizirati mnoga pitanja. Naravno, biće detaljno analiziran napredak reformi i sposobnosti odbrambenog sektora, a ono što već u ovoj fazi, kao osnovni problem vide NATO stručnjaci jeste nedovoljno izdvajanje države za potrebe vojnog budžeta. Međutim, kao i za MAP, vjerujem da sposobnost Ministarstva odbrane i Vojske neće biti dovedena u pitanje, ali mnoge druge oblasti hoće. Prije svega, spremnost države da se odlučno suprotstavi organizovanom kriminalu i korpuciji. Ono što sigurno možemo zaboraviti jeste da ćemo deklarativnim istupima ubijediti međunarodnu zajednicu u istinitost naših namjera. Sada su potrebni rezultati i to konkretni. Postaviće se i pitanje podrške javnog mnjenja, jer NATO neće željeti u svom članstvu da ima državu u kojoj većina građana ne podržava priključenje savezu.

Da li smo izvukli pouke iz dosadašnje kampanje?

Čini mi se da nijesmo. U dosadašnjoj kampanji koja je vodjena od strane Vladinog tima za implementaciju komunikacione strategije je bilo dosta propusta. Ne zato sto ljudi koji sjede u tom timu nisu imali volju ili želju da postignu dobar rezultat, vec zato što jednostavno nisu bili stručni za tako nešto. Sve više će se otvarati pitanja iz kriznog menadžmenta i sposobnost države da efikasno reaguje na razne asimetrične prijetnje i prirodno i vještački izazvane nesreće i katastrofe. Zapitajmo se šta je urađeno po pitanju kreiranja jedinstvenog, efikasnog i racionalnog sistema bezbjednosti Crne Gore. Ovo pitanje u svim njegovim aspektima biće pod lupom i NATO i EU. Budućnost Crne Gore je u rukama svih njenih građana. Siguran sam da ni jedna generacija u našoj istoriji nije imala bolju šansu da trasira svoj put u izvjesnu, bolju i sigurniju budućnost. Mnogi treba da se probude ili makar trgnu i zaborave da će milioni padati sa neba, da će sve stvari neko drugi odraditi za nas, a mi samo treba da uživamo i ispijamo kafe po podgoričkim kafićima ili se baškarimo po primorju i planinama.

Zato, zaboravimo makar na trenutak sujetu i pokušajmo uvidjeti što je u najboljem interesu naše države i što prije gurnimo u vatru mlade ljude, koji će moći da istrče evropski i evroatlantski put.

EURO-ATLANSKI KLUB MLADIH

Znanje, usavršavanje, razgovor...

Piše: **Dragana Marković**, Predsjednica YATA Montenegro

U okviru Euro-atlanskog kluba osnovan je Centar za podršku porodicama crnogorskih vojnika koji se nalaze u misiji ISAF u Avganistanu. Nosioци ovog projekta su mladi članovi Kluba koji na volonterskoj osnovi sprovode aktivnosti pomoći porodicama vojnika. U prostorijama Euro-atlanskog kluba se svakog radnog dana od 9 do 17 sati primaju zahtjevi porodica čiji je član u Avganistanu. Otvorena je telefonska linija koja se koristi isključivo za ovu svrhu. Suština podrške odnosi se na pružanje svih vrsta pomoći kako bi eventualne probleme i poteškoće članovi porodica što lakše riješili. Do sada smo najviše zahtjeva imali za korišćenje internet programa pomoću kojeg su porodice u mogućnosti da nesmetano komuniciraju svakog dana sa svojim članovima koji se nalaze u Avganistanu.

Vrlo bitan segment aktivnosti mladih predstavljaju posjete diplomata i političkih partija Euro-atlantskom klubu. To je prilika da mladi članovi kroz neformalno druženje sa diplomatama saznaju nešto više o spoljnim politikama zemalja koje oni predstavljaju kao i o stečenim iskustvima u procesu evro-atlantskih integracija. Naši gosti u Klubu bili su Nj.E Roderick W. Moore, ambasador USA, Nj.E Martin Pammer, ambasador Republike Austrije, Nj.E Bernard

Garancher ambasador Republike Francuske, Nj.E. Petar Turčinović, ambasador Hrvatske, Nj.E. Jakov Fedorovic Gerasimov, ambasador Ruske Federacije u Crnoj Gori kao i Nj.E. Nikolaeva Dobrega Maya, ambasador Republike Bugarske. Pored razgovora sa predstavnicima političkih partija važan aspekt aktivnosti mladih ogleda se u posjetama pedstavnika političkih partija. U više neformalnih razgovora sa predstavnicima, kako vladajućih tako i opozicionih političkih partija, mladi su iznosili stavove i nudili određene predloge kako Crnu Goru na najkvalitetniji način približiti NATO-u. Mladi članovi su imali prilike da od predstavnika političkih partija čuju različite stavove i mišljenja i u direktnom razgovoru debatuju o svim otvorenim ili spornim pitanjima.

Sa ovim aktivnostima ćemo, svakako, nastaviti i u buduće, tako da će mladi članovi Kluba imati priliku da čuju sve ambasadore na rezidentnoj osnovi u Crnoj Gori i razgovaraju u jednoj neformalnoj atmosferi o

raznim političkim, ekonomskim ili temama iz kulture. Takođe je bitno istaći i angažman mladih članova na seminarima i konferencijama kako na državnom tako i na međunarodnom nivou. Naši predstavnici učestvovali su u 20-oj radionici Konzorcijuma „Partnerstva za mir“, održanoj 26-27. aprila u Austriji. Tom prilikom prisustvovao je veliki broj eksperata i akademika iz Evrope i regiona kao i predstavnici međunarodnih institucija Evropske unije, Evropske komisije i NATO-a. Pored toga, Euro-atlantski klub je sa svojim mladim članovima predstavljao Crnu Goru na III Međunarodnom balkanskom kongresu održanom u Tekirdagu u Turskoj. Tom prilikom naš predstavnik je imao priliku da učestvuje u diskusiji na temu „Uloga NGO-a u rješavanju konflikata na Balkanu“, gdje je istaknut značaj regionalne saradnje između institucija nevladinog sektora kao bitan faktor temeljenja demokratskih vrijednosti u društvu. Pored ovih aktivnosti mladi članovi Euro-atlantskog kluba aktivno učestvuju u realizaciji sada već poznate jednonedjeljne škole za međunarodnu bezbjednost. Cilj junske škole u Budvi je da pruži odgovarajući nivo edukacije iz oblasti međunarodnih odnosa, bezbjednosti i diplomatije budućim i postojećim državnim službenicima koji rade u okviru svojih institucija na pitanjima vezanim za euro-atlantske integracije. Predavači na školi su istaknuti akademici i eksperti iz oblasti međunarodnih odnosa i bezbjednosti iz zemlje i regiona, kao i istaknuti stručnjaci iz NATO-a.

Mladi članovi će nastaviti da učestvuju u ovakvim i sličnim projektima, jer vjerujemo da je potrebno još mnogo toga uraditi u Crnoj Gori prije njenog ulaska u NATO savez. Potrebno je shvatiti da se radi o procesu koji traje i za koji je potrebno vrijeme, a ne o odlukama koje se donose preko noći.

Kada je krenuo da stvara modernog crnogorskog vojnika, koji će moći da stane rame uz rame sa svojim kolegama iz zemalja članica NATO-a, viceadmiral Dragan Samardžić znao je da ga čeka jedna od teških bitki koja će dugo trajati. Nakon povratka iz Avganistana, gdje se od marta nalazi prvi crnogorski kontigent, sa dodatnim entuzijazmom nastavlja svoju misiju.

“Naši momci su se snašli jako dobro. Stvoren je jak kolektivni duh i veliko drugarstvo. Moral je izuzetno visok i zatekao sam stanje bolje nego što sam mogao da pretpostavim. I ranije sam tvrdio da je to jedinica koja može da obavlja mnogo složenije zadatke od trenutnih”, kaže Samardžić. Načelnik Generalštaba crnogorske vojske, zajedno sa ministrom odbrane **Borom Vučinićem**, prvo je posjetio crnogorske oficire u bazi Marmal, koji rade u regionalnoj komandi Sjever: “Izvanredno su se snašli i nevjerojatno su napredovali za tri mjeseca. Mislim da je to jako dobra škola, možda i najbolja trenutno ako hoćemo brzo da dobijemo oficire koji su sposobni da rade u svim komandama NATO-a”.

U bazi Pol-e Khomri, kojom takođe komanduju Njemci i gdje se nalaze crnogorski vojnici čiji je zadatak držanje straže, Samardžić tvrdi da se uvjerio da baza diše jednim duhom: “U trenucima kada su na straži, našim vojnicima smjena traje četiri sata, a u tih četiri sata oni imaju jako dobar sistem rotacije tako da nema zamaranja. U vrijeme kada su slobodni nalaze se u klubu koji su nazvali ‘Lovćen’. To je crnogorski klub gdje igraju šah i

Promjene su neminovne

Sa stepenom prevazilaženja ekonomske krize i poboljšanja uslova nadamo se da će i standard naših vojnika rasti. Svakako, zahtjevni partnerski ciljevi i tempo ulaska u NATO koji želimo neće moći biti realizovani ukoliko ne dođe do povećanja vojnog budžeta

Razgovarao: **Neđeljko Rudović**

slične društvene igre, tamo je i naša biblioteka. Posebno me raduje što sam čuo podatak da u životu više knjiga nijesu pročitani nego za ova tri mjeseca što su tamo. Postoji mogućnost učenja engleskog jezika, instalirali smo im dobre internet linije, tako da imaju vezu sa svojim porodicama”.

Prvi kontigent će ostati šest mjeseci, a onda ih mijenja drugi. Koliko će, po Vašoj procjeni i nakon razgovora koje ste imali u Briselu, Berlinu i Americi, trajati još ISAF misija?

SAMARDŽIĆ: To je jako teško procijeniti. Ove godine počela je nova strategija čiji je cilj da se smanji broj civilnih žrtava jer to automatski proizvodi lančanu reakciju drugih Avganistanaca i možda iritira ljude koji nisu mislili da se pridružuju pokretu pobunjenika.

Zbog toga je značajno smanjen broj vazdušnih napada, minimalno se upotrebljava artiljerija i normalno da to iziskuje određene gubitke. Evidentno je da su te operacije, pogotovo u južnom dijelu, a takođe i na sjeveru, imale veoma pozitivne implikacije po bezbjednost. Osnovna strategija je da se odgovornost svakim danom sve više prenosi na avganistanske snage bezbjednosti, a vidi se da je avganistanska armija napredovala, pošto ona izvodi većinu operacija. Teže će biti osposobiti avganistansku civilnu vlast i policiju, tako da niko ne može predvidjeti dinamiku povlačenja iz Avganistana. Ono što je osnovna poruka sa svih sastanaka je da ne treba nametati rokove jer rokove mora diktirati situacija na terenu.

Kada krene treći kontigent, da li to znači da će vojnici iz prvog kontigenta ponovo da idu u Avganistan ili će Vojska Crne Gore da regrutuje još pripadnika?

SAMARDŽIĆ: Kao što je poznato, mi za sada imamo po zakonu definisano da se u misije ide na dobrovoljnoj osnovi. Dobrovoljnost je, što kaže moj kolega iz Austrije, dobra za vojnika, ali loša za vojsku zato što, da nema dobrovoljnosti, vi biste formacijsku jedinicu slali na zadatak i nakon toga biste formacijsku jedinicu sa ogromnim iskustvom ponovo dobijali. Imali biste kompaktan kolektiv, a ovako mi iz različitih jedinica sastavljamo ljude i nemamo puni efekat.

Uvažavajući zakonsku odredbu dobrovoljnosti, mi pokušavamo da od treće rotacije, takođe po principu dobrovoljnosti, šaljemo formacijske jedinice. Za drugu rotaciju imamo spremne ljude koji su u završnoj fazi obuke, a za treću i četvrtu rotaciju imamo spremne pripadnike formacijskih jedinica.

Da li hoćete da kažete da ćete se zalagati za obavezno učešće crnogorskih vojnika u misijama?

SAMARDŽIĆ: Onaj ko je profesionalac mora biti spreman da izvršava sve one misije koje su dodijeljene vojsci. Sve zemlje koje su bile u ovoj fazi su imale princip dobrovoljnosti, ali se to postepeno mijenjalo. Ulaskom u NATO mi ćemo morati imati deklarisanu jedinicu koje će biti spremne da se angažuju u NATO operaciji. Ako ulažete i obučavate jedinice, normalno je da svaki pojedinac iz te jedinice bude spreman da se angažuje i u misijama u inostranstvu. U svakom slučaju, to je politička odluka i ona je vremenom u skoro svim zemljama promijenjena.

Na primjer, Austrija, iako zemlja Partnerstva za mir, ima stalno u misijama preko 1.000 ljudi. Oni imaju princip dobrovoljnosti, ali imaju ugovore kojim je predviđeno da, recimo, vojnik ako mu ugovor traje tri godine da u tih tri godine godinu dana mora provesti u misijama.

Da li će crnogorski kontigent dok god je u Avganistanu isključivo da se bavi obezbjeđenjem baze ili će biti angažovan u borbama?

Mi izvršavamo odluke parlamenta, odnosno Savjeta za odbranu i bezbjednost koji je propisao nacionalna ograničenja. Jedino Savjet može ta ograničenja promijeniti.

Kako biste opisali crnogorskog vojnika danas? Što mu nedostaje?

SAMARDŽIĆ: Mi u vojsci sad trenutno imamo šarolik sastav. Imamo jedan veći dio naših vojnika koji su napravili značajan napredak i koji su u potpunosti

spremi da ispunjavaju obaveze koje nas čekaju našim ulaskom u MAP. Pokazalo se u Avganistanu da su naši momci izuzetno sposobni, da mogu da se uz adekvatnu obuku ravnopravno nose sa svim drugima. Što se tiče opreme, ja sam prvi put nakon dugo godina bio izuzetno zadovoljan jer sam vidio da, ako ne prednjačimo, ni u čemu ne zaostajemo za drugim savremenim vojskama. Ali u zaostatku smo kada je u pitanju znanje engleskog jezika, na tome moramo stalno da radimo. Vojsku ipak najviše opterećuju zaostali problemi.

Koji problemi?

SAMARDŽIĆ: Moramo da obezbjeđujemo veliki broj objekata koji još nijesu privatizovani, zatim skladišta naoružanja i vojne opreme i sve su to zadaci koji maltene 50 odsto vojske angažuju svakog dana. Kada bi u potpunosti imali samo ono što je potrebno za mali sistem, mislim da bi značajnijim koracima išli naprijed.

Da li vi smatrate da imate vojnika koji je spreman da životom brani otadžbinu ako je plata tog vojnika oko 300 eura? Je li bolje imati manje vojnika, ali bolje plaćenih?

SAMARDŽIĆ: Zavisi do kojeg broja neko misli da treba da se smanjuje brojno stanje u vojsci. Moramo na drugim planovima racionalizovati ne samo snage vojske nego ukupno snage bezbjednosti u državi da izbjegnemo dupliranje kapaciteta i nepotrebno trošenje resursa. Svakako, plata vojnika nije adekvatna onome što je vojno zanimanje i rizik, ali svaka vojska prati sudbinu svog naroda. Sa stepenom prevazilaženja ekonomske krize i poboljšanja uslova nadamo se da će i standard naših vojnika rasti. Svakako, zahtjevni partnerski ciljevi i tempo ulaska u NATO koji želimo neće moći biti realizovani ukoliko ne dođe do povećanja vojnog budžeta.

Jeste li rekli to ministru?

SAMARDŽIĆ: Rekli su nam to ljudi iz NATO-a i to je poznata činjenica. Što se tiče primanja naših vojnika koji su u misiji ne zaostajemo ni za kim. Dnevnicu je 100 eura. Hrvatski vojnik dobija 90 eura, kod slovenačkih je drugačiji obračun, ali otprilike imaju primanja kao i naši vojnici.

Nakon ulaska Crne Gore u MAP, pomenuli ste da prema Crnoj Gori sada stižu mnogo veći zahtjevi nego ranije. Koji su to zahtjevi?

SAMARDŽIĆ: Prije smo mogli da biramo koje ćemo aktivnosti da sprovodimo. Sada moramo u svim strukturama vojske da počnemo obuku po NATO standardima.

Što to znači?

SAMARDŽIĆ: Iz svake jedinice je odabran određeni nukleus koji će početi da radi po NATO standardima. Iz pješadijske jedinice imamo pješadijsku četvu, a kada po jednu jedinicu iz svakog segmenta vojske obučimo po NATO standardima, onda se to širi dalje.

U čemu se razlikuje obuka po našim i po NATO standardima?

SAMARDŽIĆ: Po tome što vi morate biti sposobni da učestvujete u NATO operacijama. Postoje određeni NATO standardi po kojima se vrše sve te radnje. Svakako, u spremnosti samog vojnika to nije velika razlika, ali jeste u mnogim stvarima. To podrazumijeva da vam jedinica mora biti spremna da izvršava zadatke sa jedinicama drugih nacija. Znači, moraju znati na odgovarajućem stepenu engleski jezik, morate znati NATO procedure, mora vojska biti opremljena po NATO standardima...

Kada govorite o opremanju vojske po NATO standardima, na što konkretno mislite?

SAMARDŽIĆ: Što se tiče samog naoružanja, standard se uvodi zbog toga da bi, ako se angažujete u nekoj misiji, logistika koja funkcioniše mogla da vas snabdje. Mi sada učestvujemo u NATO operaciji u Avganistanu, ali s obzirom da je mađarska logistika i oni su naoružani kalibrom 7,62 i nema nikakvih problema, jer smo logistički oslonjeni na njih i oni sve obezbjeđuju. U drugim situacijama klasičan NATO kalibar je 5,56, to znači da je čitava logistika podređena tome. Vi možete da imate i pušku 7,62, ali vam mora biti obezbijeđena logistika da vas snabdijeva municijom. Postoji u drugim segmentima možda zahtjevnijih pravila,

najviše u oblasti komunikacija i uređaja veze. I da nije NATO standarda, mi bi to morali mijenjati jer mi još imamo radio uređaje iz nekih 50-tih i 60-tih godina.

Da li to znači da će crnogorska vojska zadržati postojeće puške ili će kupovati nove?

SAMARDŽIĆ: Mi imamo za kompletnu kopnenu vojsku plaćeno naoružanje programa Hekler i Koh. Tako da imamo kalibar 5,56 ali puške 7,62 zadržavamo, ne samo za vojsku nego i za slučaj potrebe odbrane države.

Mislite li da će u nekom srednjoročnom periodu biti potrebe za tim, pošto se kao jedan od argumenata ulaska u NATO navodi i to da opasnost od konflikata na Balkanu još postoji?

SAMARDŽIĆ: Ono što ja nastojim jeste da ne napravimo greške zemalja iz regiona koji su izgubili puno vremena i potrošili mnogo sredstava tako što su koncipirali sistem totalne odbrane. Nastojim da već sada postavim sistem kao da smo već članica NATO-a zato što sve naše procjene govore da do našeg ulaska u NATO nije za očekivati bilo kakav oružani sukob na ovim prostorima.

Zbog toga ne želimo da trošimo bespotrebno resurse. Evidentno je da je region u zadnjih deset godina po pitanju bezbjednosti značajno napredovao.

Bio sam prije neki dan na konferenciji načelnika generalštabova svih zemalja regiona i prosto je nevjerovatno koliko sve vojske na vojnom planu saraduju, što je bilo nezamislivo prije par godina. Postoji jedna jako pozitivna klima i optimista sam da će svakim danom bezbjednost regiona napredovati. Svakako, ne treba zaboraviti da ima i pojedinih destruktivnih elemenata koji teže da naruše stanje bezbjednosti i o tome se mora voditi računa.

A u slučaju sukoba, kako planirate da riješite problem novih generacija koje ne znaju da rukuju oružjem, nakon što je vojska profesionalizovana?

SAMARDŽIĆ: Odluka o profesionalizaciji vojske bila je jako pametna i niko u regionu tako bezbolno nije prošao period profesionalizacije kao mi. S druge strane, postoji

ta sistemska greška pa smo novim zakonom povećali mogućnost učešća u dobrovoljnoj obuci sa 15 dana godišnje na dva mjeseca. Planiramo i da naše vojnike po ugovoru regrutujemo na taj način što ćemo prvo organizovati obuku na dobrovoljnom principu. U planu nam je da raspisujemo konkurse za dobrovoljno služenje vojnog roka koji bi trajali otprilike osam sedmica, gdje bi svi prošli određenu obuku. Na taj način bi izvršili dobru selekciju vojnika po ugovoru, a s druge strane bi omogućili velikom broju građana Crne Gore u narednom periodu da se osposobe vojničkim vještinama.

Koji su partnerski ciljevi koje će Vojska Crne Gore realizovati nakon ulaska u MAP?

SAMARDŽIĆ: U toku je izrada našeg prvog godišnjeg plana, koji bi trebalo da startuje u septembru i to je važno zato što će tempo izvršenja naših godišnjih planova direktno uticati na našu kandidaturu za prijem u članstvo u NATO. Sada smo u završnoj fazi izrade Strategijskog pregleda odbrane, jednog od najvažnijih dokumenata koji smo radili u saradnji sa NATO-om. Njime smo pokušali da kreiramo vojsku koja je približna onome što će biti vojska kada uđemo u NATO. Glavni izazov nam je obuka štabnih oficira po NATO procedurama i njihova sposobnost da učestvuju u NATO komandama, ali svakako mi moramo biti specijalizovani za određene segmente. Tako da želimo da razvijemo specijalne jedinice na kopnu i moru, planinske jedinice, inženjerijsku jedinicu i određene segmente vojne policije. Moramo i da zaokružimo integrisani sistem bezbjednosti, napravimo adekvatan krizni menadžment koji će biti sposoban da reaguje u vanrednim situacijama, koje ja predviđam da će biti glavni bezbjednosni izazov Crne Gore u narednom periodu. Zatim moramo riješiti pitanje obezbjeđenja vazdušnog prostora i morskog akvatorijuma. Što se tiče integrisanog sistema bezbjednosti na moru mogu slobodno da kažem da tu nijesam zadovoljan.

Zašto?

SAMARDŽIĆ: Mislim da svi tu treba da pokažemo veću racionalnost jer su u proteklom periodu svi nezavisno razvijali svoj sistem i trošile su se bespotrebno pare. Po meni, obalsku stražu treba što prije formirati ili funkciju obalske straže dodijeliti mornarici. Mornarica jedina raspolaže kadrovima koji su sposobni da realizuju zadatke obalske straže. Implementacija Strategije nacionalne bezbjednosti, odnosno razvoj integrisanog sistema bezbjednosti uz precizno uređenje kriznog menadžmenta, treba biti prioritet države, jer ćemo time na najbolji način odgovoriti zahtjevima i EU i NATO i stvoriti efikasan i održiv sistem bezbjednosti Crne Gore.

Pravi put

Sve zemlje iz posljednja dva proširenja su, prije ulaska u EU, postale članice NATO saveza. Ovo samo potvrđuje ispravnost našeg zalaganja za punu posvećenost i jednom i drugom procesu

Raško Konjević, SDP

Proces NATO integracija se jedino može sagledati kao neraskidivi dio ukupnih integracionih procesa. On se nalazi u snažnom odnosu međuzavisnosti sa procesom EU integracija. Svaka drugačija interpretacija veze između ova dva procesa može samo naškoditi našem putu i prema EU i prema NATO. Zato zalaganje za članstvo u Evropskoj uniji, uz istovremeno odbijanje članstva u NATO, je nerazumijevanje ovih procesa ili nedovoljne iskrene namjere.

Podsjećamo da su sve zemlje iz posljednja dva proširenja, prije ulaska u EU, postale članice NATO saveza. Ovo samo potvrđuje ispravnost našeg zalaganja za punu posvećenost i jednom i drugom procesu.

Crna Gora je kao jedan od strateških prioriteta u svojoj državnoj politici definisala puno uključivanje u evroatlantske integracije, koje treba da rezultira punopravnim članstvom u NATO. To radimo iz punog uvjerenja da je takav stav najbolji izraz vitalnih interesa građana koje predstavljamo, i to u mnogim segmentima. Svakako da se ne radi samo o bezbjednosnim motivima i razlozima, koji se na prvi pogled čine jedino relevantnim kada je u pitanju ovaj proces.

Razloge zbog kojih smatram da je u interesu Crne Gore da bude dio NATO saveza svrstao bih u tri grupe, i to: bezbjednosni, politički i na kraju, ali ne i posljednji po važnosti, ekonomski. Naravno, svi ovi razlozi čine jednu neodvojivu cjelinu pa ih treba posmatrati u kontekstu njihove pune povezanosti.

Uvezivanje Crne Gore u sisteme kolektivne bezbjednosti, gdje ključnu ulogu vodi upravo NATO, je rješenje koje garantuje dugoročnu stabilnost i bezbjednost državi, a i regionu u cjelini.

Sistem kolektivne bezbjednosti, čiji je sinonim NATO, je moderan odgovor na potencijalne izazove i prijetnje sa kojim se jedna država može suočiti u savremenom dobu.

Crna Gora je kao jedan od strateških prioriteta u svojoj državnoj politici definisala puno uključivanje u evroatlantske integracije, koje treba da rezultira punopravnim članstvom u NATO. To radimo iz punog uvjerenja da je takav stav najbolji izraz vitalnih interesa građana koje predstavljamo, i to u mnogim segmentima. Svakako da se ne radi samo o bezbjednosnim motivima i razlozima, koji se na prvi pogled čine jedino relevantnim kada je u pitanju ovaj proces

On podrazumijeva da se prijetnja po bezbjednost jednog subjekta uključenog u sistem doživljava kao prijetnja po čitav sistem i sve njegove dijelove. Treba li podsjećati da se kao okosnica strukture o kojoj govorimo pojavljuju sve najrazvijenije i najuticajnije zemlje svijeta.

Kada govorimo o ovim procesima, moramo imati u vidu da je do nedavno na području, koje u evropskoj zvaničnoj terminologiji slovi kao „Zapadni Balkan“, vođen jedan od najsurovijih ratova. To je razlog zbog kojeg sve relevantne evropske i svjetske adrese, sa pravom, insistiraju na potrebi pospješivanja regionalne saradnje, koja je predušlov uspostavljanja trajne stabilnosti u njemu.

Svjedoci smo da proces stabilizacije prilika još uvijek nije potpuno doveden do kraja, u šta se možemo uvjeriti i prostim uvidom u neka od dešavanja u najbližem okruženju.

Upravo je funkcija NATO-a da, dovodeći pod svoje okrilje zemlje regiona, kvalitetno utiče na produbljivanje njihove saradnje i da, kroz brojne svoje programe, na duži rok eliminiše uzroke nestabilnosti koji su do skoro postojali.

Pored bezbjednosnih, tu su još politički i ekonomski benefiti koje donosi članstvo u NATO.

Iskazivanjem jasne namjere da postane članica NATO-a, Crna Gora ulazi u partnerstvo sa državama koje su sinonim demokratije i ekonomskog razvoja. Time se legitimise kao iskren i pouzdan saveznik tim državama, koje su i u prethodnom periodu pružale i pružaju podršku Crnoj Gori u veoma delikatnom periodu njenog demokratskog sazrijevanja. Suvišno je govoriti o tome koje se sve države nalaze u toj „atlantskoj koaliciji“, i koliko je korisno i politički oportuno za Crnu Goru da bude u jednom takvom okruženju.

Uporedo sa jačanjem bezbjednosti i političke saradnje stvara se mnogo bolja osnova za uspostavljanje ekonomske stabilnosti i intenziviranje priliva direktnih stranih

investicija u zemlju. Kreira se povoljnija klima za ekonomski i sveukupni razvoj, koja proizilazi iz jedne realne ocjene da je Crna Gora demokratsko i stabilno društvo. Sve to, naravno, ima za posljedicu i poboljšanje ukupne ekonomske pozicije i standarda građana.

U takvom okruženju Crna Gora vremenom može biti samo još više demokratska, stabilna i ekonomski prosperitetna država. Zato je pripadnost tom klubu i ravnopravno učesće u njemu cilj kojem se treba maksimalno posvetiti.

NATO se ne isplati

Proces pristupanja NATO-u već pokazuje loše efekte po građane Crne Gore, posebno u ekonomskoj sferi. Prilikom nedavne posjete našim vojnicima u Poli Komriju u Avganistanu, ministar Boro Vučinić je otvorio operativni centar koji su opremile Mađarska i Crna Gora i uručio donaciju guverneru pokrajine Baglan u vidu 200 paketa hrane. Guverner se zahvalio na „značajnoj pomoći crnogorske države njegovom narodu“. U vrijeme kad ekonomska kriza uslovljava sve više gladnih u našoj zemlji, smanjenje plata, povećanje nezaposlenosti, trošenje novca poreskih obveznika na stvari koje ničim ne doprinose Crnoj Gori je, najblaže rečeno, neodgovorno.

Vučinić crnogorskoj javnosti nije objasnio šta je, konkretno, Crna Gora dobila slanjem vojnika u Avganistan? Ni to da ovaj aranžman nije „doprinos miru“ već učestvovanje u klasičnoj okupaciji i potčinjavanju suverene zemlje sa svim rizicima koji proističu iz toga.

Pored mnogih razloga koji su vezani za suštinu Alijance i drugih koji se odnose na Crnu Goru i njene specifičnosti, cijena koštanja eventualnog članstva u NATO-u jedan je od osnovnih razloga da Crna Gora ostane izvan ovog vojnog saveza, tj. vojno neutralna. U godini kada je budžet odbrane smanjen za četvrtinu, što je uslovljavalo smanjenje plata i drugih primanja pripadnika vojske, Vlada je dvostruko povećala budžetsku stavku za učešće vojnika u NATO misijama. Iznos od 4,5 miliona eura se mogao utrošiti u rješavanje stambenih potreba pripadnika vojske, reformu vojske, opremu itd. Što god tvrdili protagonisti članstva, iskustva

Milan Radović,
potpredsjednik
Narodne stranke

U procesu NATO integracija, koji sprovodi protivno većinskoj volji svojih građana, Vlada je napravila niz pogrešnih poteza. Potpisivanje člana 98, donacija oružja Avganistanu, slanje vojnika u ovu zemlju su samo neki od njih. Posljedice ovakve politike mogu biti vrlo negativne po građane i buduće generacije. Osnovno je pitanje, ima li pravo vlast koja je duboko podijelila crnogorsko društvo i izbacila trećinu građana iz Ustava, obećavati doprinos regionalnoj i globalnoj bezbjednosti, prije nego li riješi nagomilane probleme koji opterećuju građane

novoprimljenih članica govore da je članstvo u Alijansi mnogo skuplje od statusa neutralnosti.

Slovenija je, nakon učlanjenja, povećala izdvajanje za odbranu za 0,5% BDP a još nije dostigla NATO standard. Švajcarska, kao neutralna zemlja, izdvaja 1% BDP, a Slovačka kao NATO članica 1,9% BDP. Za razliku od cijene koštanja koju je moguće predvidjeti, članstvo u NATO-u nije moguće povezati sa eventualnim pozitivnim ekonomskim efektima. Ekonomska kretanja u novim članicama su imala različitu manifestaciju u različitim fazama članstva, od početnih pozitivnih efekata do krajnje negativnih, što govori o činjenici da vojno svrstavanje nema previše uzročno-posljedičnih veza sa ekonomijom države aspiranta na članstvo. Bezbjednost jeste jedan od bitnih uslova za ulaganje, ali NATO kao globalna vojna sila nema mehanizme da obezbijedi onu vrstu stabilnosti neophodnu za biznis. Barijere za investiranje u Crnu Goru su politička nestabilnost, organizovani kriminal, korupcija i nepotizam, a one se ne mogu otkloniti članstvom u NATO-u.

U procesu NATO integracija, koji sprovodi protivno većinskoj volji svojih građana, Vlada je napravila niz pogrešnih poteza. Potpisivanje člana 98, donacija oružja Avganistanu, slanje vojnika u ovu zemlju su samo neki od njih. Posljedice ovakve politike mogu biti vrlo negativne po građane i buduće generacije. Osnovno je pitanje, ima li pravo vlast koja je duboko podijelila crnogorsko društvo i izbacila trećinu građana iz Ustava, obećavati doprinos regionalnoj i globalnoj bezbjednosti, prije nego li riješi nagomilane probleme koji opterećuju građane. Iz ovih, i mnogih drugih razloga, pristupanje NATO-u predstavlja stratešku odluku, koju moraju donijeti isključivo građani na referendumu.

Drumovi i dalje „klizavi“

Piše:
Mićo
Babović

Kakve su posljedice nepoštovanja saobraćajnih propisa najbolje ilustruje podatak da je prošle godine u saobraćajnim nezgodama u Crnoj Gori poginulo 100 ljudi

Crna Gora je, opšte je uvjerenje, bezbjedna destinacija za turiste. Jedina slaba tačka je nezadovoljavajuća bezbjednost u saobraćaju. Tu se misli na loše puteve i još lošiju saobraćajna kulturu, koja se najočitije manifestuje u nepoštovanju saobraćajnih propisa - znakova i prebrzjoj vožnji.

U Upravi policije kažu da su, od četiri osnovna faktora bezbjednosti saobraćaja (po Hedonovoj matrici to su čovjek, vozilo, put, okruženje), propust vozača i loši uslovi puta, najčešći uzrok saobraćajnih nezgoda na crnogorskim drumovima.

“Svakako, čovjek je najveći problem jer je najčešći uzrok udesa to što vozači ne poštuju propise, prvenstveno saobraćajnu signalizaciju. Naši ljudi vrlo često ne doživljavaju propise previše ozbiljno i misle da su u nekim situacijama oni višak. Drugi faktor je put, sa svojim elementima - kvalitet puta, održavanje, odnosno uslovi

na putu. Posljedica toga je veliki broj udesa od kojih se veliki dio završava i sa tragičnim posljedicama”, kaže **Dragan Gorović**, rukovodilac Odsjeka za nadzor i kontrolu bezbjednosti u drumskom saobraćaju u Upravi policije. Kada je riječ o druga dva faktora, vozilo i okruženje, Gorović kaže da ni oni nijesu zanemarljivi za bezbjednosti saobraćaja, naprotiv.

“U periodu od 2002. do 2010. godine u Crnu Goru uvezeno je oko 150 hiljada automobila. Iako se radi o automobilima različite starosti i kvaliteta, mislim da su za bezbjednost na našim drumovima veći problem snažna i brza vozila, koja se ne mogu voziti na našim putevima kao na zapadnoevropskim, nego vozila koja su izraubovana i dotrajala, kavih je bilo dosta i ima ih još uvijek na našim putevima. Kada je riječ o okruženju, kao bezbjednosnom faktoru, misli se na činioce kao što su propisi, uređenost

Nastavak na sljedećoj strani ...

Pasat bolje lovi

Saobraćajna policija u Crnoj Gori, kao i u zemljama u okruženju u cilju preventivnih i represivnih kontrola vozača, koristi policijska vozila bez vidljivih policijskih oznaka. To je već prepoznatljiviji “pasat”.

“Ovakva vozila opremljena su najsavremenijom video i radarskom opremom, u cilju registrovanja i kontrole počinilaca prekršaja, prvenstveno u pokretu. Upravo iz razloga što vozači uglavnom svoju vožnju prilagodjavaju činjenici da li na putu ima policije ili nema, a ne stvarnim bezbjednosnim razlozima i rizicima, ovakva vrsta kontrole i registrovanja počinilaca prekršaja do sada je dala odlične rezultate. Svakako, ova činjenica ne ide u prilog vozačima ali upravo oni koji ne vode računa ni o svojoj ni o bezbjednosti drugih, moraju biti svjesni činjenice da policija pravi razliku između savjesnih i odgovornih vozača i onih drugih, koji to nijesu”, kaže Gorović.

okoline puta i saobraćajnica, psihičko stanje vozača, nepovoljni vremenski uslovi, prisustvo saputnika u vozilu i slično što itekako određuje kvalitet odvijanja saobraćaja”, objašnjava Gorović.

Kakve posljedice u stvarnosti ima nepoštovanje saobraćajnih propisa najbolje ilustruje podatak da je prošle godine u saobraćajnim nezgodama u Crnoj Gori, poginulo 100 ljudi.

“Vlada je nedavno, prvenstveno zbog te tragične statistike stanje bezbjednosti saobraćaja u prošloj godini ocijenila kao nezadovoljavajuće. Iako je i ta tragična brojka u okvirima višegodišnjeg prosjeka, koji se u posljednjih pet godina kreće od 95, 96 do 120, policija u Crnoj Gori će učiniti sve što je u našoj moći, da se tako nešto ne ponovi. Na našu i sreću naših građana, u prva tri mjeseca ove godine, u odnosu na isti period prošle, imamo smanjenje broja nezgoda za 8,7 odsto, a broj poginulih je sa prošlogodišnjih 17 smanjen na ovogodišnjih 15, odnosno manji je skoro 12 procenata”, kaže Gorović.

Saobraćajna policija će, kako kaže jedan od njenih starješina, učiniti sve što je u njenoj moći i što je realno moguće, da se popravi stanje bezbjednosti u

Motociklisti poseban problem

Pošto je sve više udesa u kojima učestvuju vozači motora policija je krajem aprila pokrenula akciju pojačane kontrole saobraćaja “Motocikl”.

“Pošto se sa toplijim vremenom povećava i broj motociklista na drumovima pokrenuta je akcija “Motocikl”. Cilj ove akcije je da se kroz pojačane mjere kontrole saobraćaja utiče na vozače motocikla da poštuju saobraćajne propise, samim tim i sigurnost svog i života drugih učesnika u saobraćaju”, kaže Gorović.

saobraćaju i da vozači promijene odnos prema policiji, koju su ranije doživljavali kao represivni organ, i zatvoren sistem te da se kroz partnerski odnos i doživljaj policije kao servisa svih građana uz otklanjanje nepovjerenja pokuša zajednički dugoročno doći do željenog cilja- manje žrtava u saobraćaju.

“Trudimo se da, prvenstveno preventivnim mjerama: akcijama, medijskim kampanjama, razgovorima sa vozačima, smanjenjem preventivnih zaustavljanja onih vozača koji nijesu prekršili propise stvorimo partnerski i odnos međusobnog povjerenja sa vozačima. Želimo da naši

Novi standardi za sigurnije puteve

Pošto je jedan od temeljnih uslova bezbjednog saobraćaja kvalitetna saobraćajna infrastruktura u Ministarstvu saobraćaja kažu da je u periodu od 2002. do 2007. godine kroz program eliminisanja kritičnih tačaka realizovano je 42 projekta.

“Na taj način su uklonjena i sanirana najurgentnija slaba mjesta (kritične tačke) i podignut nivo sigurnosti i bezbjednosti na državnim putevima. Kroz program investicionog održavanja na 35 dionica je izvršena rehabilitacija i sanacija kolovoza. Kroz uvođenje standarda EURO 3, osim brige o životnoj sredini podiže se nivo tehničkog kvaliteta vozila i popravlja starosna struktura, a do kraja godine se planira uvođenje standarda EURO 4”, kažu u Ministarstvu saobraćaja. Da bi se postigao napredak u povećanju bezbjednosti saobraćaja i smanjio broj nesreća u Ministarstvu će “osmisliti nove modele unapređenja postojeće mreže puteva, kao i uvesti nove standarde za projektovanje i izgradnju puteva tako da će se uvesti novi instrumenti za procjenu bezbjednosti saobraćaja”.

Ne mora se za svaki prekršaj pisati prijava

Gorović kaže da čuje komentare da je policija popustljivija prema turistima, nego prema domaćim vozačima.

“Svakako da je takva priča pretjerivanje i sigurno je da se zakon primjenjuje jednako za sve učesnike u saobraćaju i to će biti tako i ubuduće. Na drugoj strani, treba imati na umu da su turisti posebna kategorija učesnika u saobraćaju. Oni prije nego uđu u zemlju prođu nekoliko kontrola državnih organa- policije, carine, poreske uprave... Zbog toga prema njima moramo imati malo više senzibiliteta da ne bi upravo u toj prvoj komunikaciji sa državom u koju dolaze stekli utisak da ih je čim su ušli u zemlju država pritisla sa kontrolama. I turistima kao i ostalim učesnicima u saobraćaju policija može i oprašta neki sitan propust, koji značajnije ne utiče na bezbjedno odvijanje saobraćaja, zbog toga što ne želimo da i zbog najsitnijih prekršaja odmah stvaramo loš imidž i policiji i državi. Često je djelotvornije, savjesnom vozaču ukazati na počinjeni prekršaj i uspostaviti sa njim korektan odnos i komunikaciju, odnos povjerenja i razumijevanja, nego odmah posezati za kaznom. Svakako, kad je riječ o ozbiljnim prekršajima, tu neće, niti može biti gledanja kroz prste, ma o o kome da se radi”, tvrdi Gorović.

sugrađani shvate, da policija nije tu samo da bi kažnjavala i lovila počinioce prekršaja, već prvenstveno da bi omogućila ljudima da bezbjedno putuju, a da će biti kažnjeni samo kada prevencija ne postiže efekte, odnosno kada se prave ozbiljni prekršaji u saobraćaju. Taj partnerski odnos želimo da gradimo, jer nije dobro ako će vozači, kao što je često slučaj, oprezno voziti samo kad je policija u blizini. Takvo ponašanje proizvodi samo kratkoročne efekte, a mi želimo da utičemo na način razmišljanja i postojeća shvatanja pojedinih vozača, uz uspostavljanje odnosa obostranog povjerenja i saradnje”, objašnjava Gorović.

Da bi se preventivno uticalo na bezbjednost saobraćaja ove godine će biti pojačane kako preventivne tako i represivne aktivnosti saobraćajne policije.

“Uprava policije u kontinuitetu planira i sprovodi aktivnosti koje će unaprijediti i doprinijeti većoj bezbjednosti

saobraćaja. U tom cilju, tokom aprila Odsjek za nadzor i kontrolu bezbjednosti u drumskom saobraćaju, inicirao je više akcija kako na nacionalnom tako i na lokalnom planu. Kao i svake godine Uprava policije je sačinila plan mjera i aktivnosti koji će doprinijeti bezbjednosti saobraćaja prije, u toku i poslije turističke sezone. Taj plan uglavnom podrazumijeva pojačano prisustvo policije na putevima koji vode prema turističkim destinacijama gdje će saobraćajna policija prvenstveno kroz realizaciju preventivnih aktivnosti doprinijeti bezbjednom odvijanju saobraćaja”, kaže Gorović.

U zemljama okruženja radarske kontrole se najavljuju preko medija i to ima preventivni učinak.

“Mi smo u prethodnom periodu rijetko koristili praksu, da se putem medija najavljuje, gdje će biti radarske kontrole. Uglavnom je to rađeno u primorskim opštinama iz prostog razloga što je konfiguracija naših puteva takva, da ne postoje stalne pozicije i mjesta gdje se konstantno vrši radarska kontrola. Pozicije i mjesta na kojima se ona vrši uglavnom zavise od konfiguracije puta i uslova u odnosu na koje se one mogu kvalitetno i bezbjedno realizovati.”, kaže Gorović.

Iako nijesu najavljene preko medija vozači radarsku kontrolu jedni drugima “najavljuju” blicanjem farovima da uspore dok prođu radar pa opet po gasu.

“Da bi vidjeli, kako se vozači ponašaju nakon prolaska kritičnog mjesta sa radarskom kontrolom u prethodnom periodu smo, na više saobraćajnica, postavili dva punkta sa radarskom kontrolom, u razmaku od par kilometara.

Drugi radar je u prebrzj vožnji “ulovio”, skoro tri puta više vozača nego prvi što dovoljno govori o odnosu vozača kako prema svom načinu vožnje tako i prema drugim učesnicima u saobraćaju. Tu ćemo praksu nastaviti i ove godine i, ponavljam ne zato da bi policija sankcionisala što više vozača, nego upravo da bi ta kategorija učesnika u saobraćaju shvatila nužnost i potrebu za bezbjednijim odvijanjem saobraćaja”, kaže Gorović.

VOLI

moje omiljeno mjesto

VOLI VAS VOLI

Za korak ispred kriminala

Prije pet godina EU je preporučila svim članicama da uvedu model policije vođene obavještajnim radom. Kao zemlja koja pretenduje da

postane članica EU, Crna Gora je ušla u implementaciju projekta koji je, prije ili kasnije, svakako čekao

Piše:

Igor Perić

Kvalitetna poslovna odluka uvijek se temelji na analizi tržišta i saznanju o potrebama potrošača. To jednako važi u industriji automobila, proizvodnji slatkiša ili bankarskom sektoru... ali, na neki način, i u radu policije.

Obrazac ponašanja odgovornog menadžmenta u privredi i biznisu postao je minulih 20 godina

Zaštita podataka

Uprava policije koristi interni, zatvoreni link, a odsjek u kojem se sprovodi kriminalističko-obavještajni rad čak i u okviru UP ima svoju mrežu.

Koristi se sistem sa dva monitora, radi lakšeg rada. Za svaku aplikaciju poseban računar i računarska mreža. Tako se jedan sistem koristi za razmjenu podataka, drugi je nakačen na zvanične registre institucija, a poseban računarski sistem koristi se za obavještajne podatke, ili otvorene izvore. Među njima nema preklapanja.

reper u radu moderne policijske organizacije koja konkretne odluke u rješavanju bezbjednosnih pitanja donosi na osnovu prethodne analize obavještajnih podataka.

Policija rukovođena obavještajnim radom (takozvani ILP- Intelligence led policing) od prije nekoliko godina implementira se kao menadžment model upravljanja i u Crnoj Gori. Riječ je o značajnom projektu koji iz osnova mijenja, na bolje, čitav dosadašnji sistem i čini ga efikasnijim.

„Zadatak policije vođene krim-obavještajnim radom je da prikupi što više informacija, i prema utvrđenim standardima pohrani ih u baze. Na temelju analiza tih podataka, koje kriminalističko-obavještajna jedinica izrađuje po zahtjevu uprave, donose se konkretne odluke i reaguje na bezbjednosne izazove.

Nastavak na sljedećoj strani ...

Prevashodno u domenu prevencije i smanjenja stope kriminaliteta”, kaže za *Bezbjednost* **Nikola Rogošić** projekt–menadžer.

Ovakav sistem podrazumijeva proaktivan rad, dakle reagovanje na uzroke problema, a ne puko liječenje posljedica kriminalnih djela.

Usvajajući pozitivna iskustva zemalja koje godinama primjenjuju ovaj model rukovođenja policijom, prije svega Švedske i Velike Britanije, kao i preporuke Evropske komisije, Crna Gora je uz podršku sredstava iz fondova predpristupne pomoći duboko zagazila u reforme. Krenulo se 2006. godine da bi 2008. bio pripremljen odgovarajući model.

Rogošić navodi da smo negdje na trećini puta: sve se radi detaljno, od obuke do nabavke opreme i izrade odgovarajućih računarskih sistema. U toku je pilot projekat implementacije u Budvi, Baru i na centralnom nivou u Podgorici.

Ravnali se prema preporukama EU

Prije pet godina EU je preporučila svim članicama da uvedu model policije vođene obavještajnim radom. Kao zemlja koja pretenduje da postane članica EU, Crna Gora je ušla u implementaciju projekta koji je, prije ili kasnije, svakako čekao. Već 2006. u saradnji sa OEBS-om i kolegama iz

švedske policije – izrađena je fizibiliti studija za implementaciju ILP modela. Nakon izrade projekta kao donator se javila SIDA, specijalizovana švedska agencija za pomoć u razvoju. Potpisan je bilateralan ugovor 2007. godine i ušli smo u partnerstvo sa švedskom policijom iz oblasti Skone. Od tada traje prva faza uvođenja modela ILP koja, uz podršku Šveđana treba da bude okončana u oktobru ove godine.

ILP rođen u Velikoj Britaniji

„Pojam policija vođena obavještajnim radom prvi put se koristi u Velikoj Britaniji i SAD-u početkom devedestih kada se razvija novi pristup u borbi protiv kriminala, proaktivan pristup koji polazi od analize problema a ne reakcije nakon izvršenog krivičnog djela. Kako se uvidjelo da je ovaj pristup efikasan, uz modifikacije i prilagođavanje svojim potrebama počinju da ga koriste i druge zemlje kao što su Kanada, Švedska, Australija”, kaže za *Bezbjednost* Ivan Jokić, jedan od članova tima za implementaciju ILP i trener za obuku službenika. Prema njegovim riječima, kriminalističko-obavještajni rad ne bavi se direktno istragom jer je to posao posebnih odsjeka policije.

-Naš posao je rad sa informacijama, u bilo kojem obliku i iz različitih izvora. Mi imamo zadatak da prikupimo informacije, selektujemo ih i sklopimo mozaik koji će biti pohranjen u svojevrsnu “biblioteku”. Ti sačuvani podaci se koriste za izradu analize i smjernice kad treba reagovati na neki problem ili preduprijeti njegov nastanak. Dakle, ne čeka se da se nešto desi već se podaci proaktivno prikupljaju, ističe Jokić.

Ovakav princip rada primjenjuje se bilo da je riječ o traganju za novim pravcima u nekoj istrazi koja tapka na mjestu, ili pronalaženju odgovora i konkretnog rješenja za pojačan trend neke vrste kriminalnih djela (razbojništva, pljačke...)

Obavještajni i istražni dio međusobno su povezani jer uspjeh jedne faze zavisi od druge, navodi Jokić. -Kvalitetan obavještajni rad je osnova za kvalitetne istrage i procesuiranje najtežih oblika krivičnih djela. Kvalitetna obavještajna analiza prikupljenih podataka omogućava kvalitetnu operativnu i stratešku analizu kriminaliteta, omogućava lociranje žarišta kriminaliteta, identifikovanje kriminalnih grupa, skeniranje profila kriminalnih grupa i pojedinaca kao i njihovih načina rada.

Kako se veliki dio obavještajnih podataka dobija sa terena od svih sektora u Upravi policije kvalitet obavještajnog sistema zavisi od uspjeha rada na terenu. Obavještajni rad pomaže u predviđanju gdje će se kriminal i drugi problemi pojaviti i gdje se mogu rasporediti limitirani policijski resursi. Kako bi se ovo postiglo, obavještajne aktivnosti moraju biti usmjerene prioritetima, a u isto vrijeme dozvoljavajući policiji da bude efikasnija u rješavanju krivičnih djela, problema javnog reda i mira, saobraćaja, bezbjednosti granice i drugih zadataka koji su u njenoj nadležnosti, kaže Jokić.

Kako „razmišljati van kutije“

ANAKAPA je jedan o metoda za analizu podataka koji primjenjuje policija u kriminalističko-obavještajnom radu. Da bi neko mogao da koristi ovaj metod potrebno je da prođe intenzivnu obuku, svojevrsnu zanatsku obuku za analitičara, ističu u policiji.

Uprava policije potpisala je i dobila licencu da može samostalno da obučava službenike. Naši treneri za taj posao završili su obuku u Americi gdje je patentiran poseban metod analize obavještajnih podataka.

Osnova ovog metoda je da obuču za razmišljanje „van kutije“. Dakle, kako uzeti širi opseg i na osnovu raspoloživih podataka, činjenica, obavještajnih informacija ili dokaza, stvoriti premise a na temelju njih zaključke.

„Ti zaključci mogu da se baziraju na sumiranju poznatog, ili da se primijeni metod popunjavanja „praznina“ pretpostavkama i pronalaženjem novih pravaca u istrazi. Pretpostavke koje analitičar iznosi služe samo da bi se potvrdile ili opovrgle u praktičnom dijelu posla koji rade operativne strukture policije“, naglašava Rogošić.

koji će podržati novi način rada.

„Uz podršku švedskih i naših eksperata definisali smo tri podsistema. Prvi se odnosi na upravljanje dokumentima, odnosno njihovu izradu u elektronskoj formi. Drugi podsistem je za upravljanje takozvanim entitetima, a treći za upravljanje predmetima sve do faze zaključenja nekog slučaja i njegove predaje tužilaštvu“, kaže Rogošić.

Objašnjava kako su prije godinu dana pustili prvi modul za rad sa operativnim informacijama u standardu procjene „4x4“ koji primjenjuje i Europol. U skladu sa tim standardima podaci koje koriste su zaštićeni, pristup određenim podacima u skladu je sa ovlašćenjem službenika, i baziran na principu „treba da zna“.

Sada se radi nastavak prvog modula i očekuju da će do kraja jula biti završen softver i moći ćemo da pređemo na elektronski vid razmjene podataka.

„U toj inicijalnoj fazi cilj nam je da podignemo na bolji nivo koordinaciju između organizacionih jedinica, kvalitet i kvantitet obavještajnih podataka, bolje prikupljanje i njihovu procjenu“, objašnjava Rogošić.

Tokom 2009-2010. godine, podrška razvoju ovog modela u Upravi policije Crne Gore, dobijena je i kroz tvining projekat IPA u saradnji sa Delegacijom Evropske unije i uz pomoć eksperata iz Sjeverne Irske.

Određene aktivnosti obuke realizovane su i u saradnji sa kancelarijom UNODC iz Beograda.

Dokle se stiglo

Veliki broj podataka s kojima raspolaže policija još su u „papirnoj formi“, što je zahtijevalo da se pronađe model konverzije tih dokumenta, odnosno prebacivanja njihovog sadržaja u elektronski oblik. Metod registracije se temelji na markiranju ključnih tačaka nekog dokumenta, takozvanim entitetima (imena, brojevi telefona, datumi...). Baza podataka ih eksportuje i prikazuje vizuelno, u slici, sa pratećom šemom i relacijama. Vidi se ko su ključne osobe, mnogo lakše nego kad se dokument prelistava na papiru.

Nakon što je pronađeno adekvatno rješenje za konverziju dokumenata, sljedeći korak, navodi Rogošić, bio je razvojni plan informacionog sistema

Tempo i cilj

„Glavno je da nakon što prestane finansijska pomoć za nabavku opreme i obuku, budemo spremni da sami dalje razvijamo projekat i u potpunosti ga zaokružimo. Mnogo bogatijim zemljama trebalo je po 10 -15 godina da implementiraju model rada, uvežu sve baze podataka u jedan sistem“, navodi Rogošić.

Da bi novi model rada funkcionisao na cijeloj teritoriji, planirano je da postoje krim-obavještajne jedinice u svim regionima, obučeni službenici, adekvatan prostor u skladu sa potrebama procesa rada. Za sada se pilot projekat implementira u Budvi, Baru i Podgorici (centralni nivo).

Rogošić objašnjava kako su prepoznali trend i realne potrebe te, očekuju potpisivanje IPA 2010. što će im omogućiti nastavak obuka i širenje projekta na regione koji još nijesu obuhvaćeni pilot projektom.

„Zbog toga je bilo veoma značajno da se obuče treneri u svim oblastima. Materijal sa obuke prilagođen je redovnom planu i programu Policijske akademije, tako da će nove generacije biti potkovane znanjem iz oblasti krim-obavještajnog rada policije“, zaključuje naš sagovornik.

Koncept operativnih sposobnosti

Pišu: kapetan **Aleksandar Pantović**
kapetan **Mitar Klikovac**

Iskustva pokazuju da savremene vojne operacije zahtijevaju da vojnik bude visoko obučeni i široko obrazovani. Težište u obučavanju, deklarirane jedinice, će biti na savremenim vojnim operacijama, odnosno operacijama podrške miru i operacijama u urbanoj i ruralnoj sredini. Pored toga obuka će obuhvatati i druge važne sadržaje iz različitih oblasti kao što su: vatrena obuka, rad sa minsko-eksplozivnim sredstvima, savlađivanje vodenih prepreka, sanitetska obuka, Međunarodno humanitarno pravo i Povelja o ljudskim pravima, učenje engleskog jezika, pravila angažovanja u međunarodnim mirovnim operacijama zavisno od mandata misije, itd

U širokom spektru NATO instrumenata i mehanizama koji doprinose reformi oružanih snaga i dostizanju NATO standarda u obuci, Koncept operativnih sposobnosti se ističe kao veoma praktično sredstvo, čijom implementacijom partnerske zemlje na efikasan način pripremaju jedinice za sadejstvo sa NATO snagama. Osnove za uspostavljanje i razvoj Koncepta operativnih sposobnosti (Operational Capabilities Concept-OCC) mogu se naći u zaključcima NATO samita u Briselu 1994. godine kada je iniciran program Partnerstva za mir (Partnership for Peace-PfP). Na sljedećem

Vašingtonskom samitu 1999. godine prvi put se pominje Koncept operativnih sposobnosti, a kao rezultat iskustava stečenih u operacijama na Balkanu. Istanbulski samit 2004. godine predstavlja OCC E&F (Operational Capabilities Concept Evaluation and Feedback) - Koncept operativnih sposobnosti - ocjenjivanje i izvještavanje čiji su glavni ciljevi:

- unapređenje nivoa interoperabilnosti i operativnih sposobnosti deklariranih Partnerskih jedinica i štabova, radi priprema za učešće u NATO vođenim operacijama koje

ne spadaju pod član 5 Sjeverno-atlantskog sporazuma kao i mogućeg doprinosa NATO snagama za reagovanje (NRF),

- obezbjeđenje praktičnog i efikasnog mehanizma koji će omogućiti partnerskim zemljama i NATO-u da ocijene vojnu efikasnost deklariranih partnerskih jedinica,
- obezbjeđenje efikasnog mehanizma za transformaciju jedinica partnerskih zemalja kao i reformu sveukupnog sistema odbrane.

Za zemlje koje se nalaze u fazi Akcionog plana za članstvo u NATO (MAP-Membership Action Plan), program predstavlja dragocjeno sredstvo kojim se može sagledati i unaprijediti nivo interoperabilnosti i ocijeniti dostignuti stepen operativnih sposobnosti vojske.

Ocjenjivanje deklariranih partnerskih jedinica realizuje se na dva nivoa, koji su dalje podijeljeni na podnivoce, i to po sljedećem:

Nivo 1 - Interoperabilnost – zajedničko djelovanje;

Nivo 2 - Sposobnosti – izvršavanje zadataka u skladu sa NATO procedurama.

Nivo 1 – Interoperabilnost:

- Samo-ocjenjivanje na nivou 1 - SO 1 (Self-evaluation level 1 – SEL 1), realizuje nacionalni ocjenjivački tim;
- NATO ocjenjivanje na nivou 1 - NO 1 (NATO evaluation level 1 – NEL 1), realizuje ocjenjivački tim iz NATO.

Nivo 2 – Sposobnosti:

- Samo-ocjenjivanje na nivou 2 - SO 2 (Self-evaluation level 2 – SEL 2) realizuje nacionalni ocjenjivački tim;
- NATO ocjenjivanje na nivou 2 - NO 2 (NATO evaluation level 2 – NEL 2) realizuje nacionalni ocjenjivački tim.

Programu se pristupa deklariranjem jedinica iz partnerskih zemalja u sastav snaga po Konceptu operativnih sposobnosti, i ovaj korak predstavlja početak implementacije programa. Trenutno u programu učestvuje 13 partnerskih zemalja sa 80 jedinica jačine preko 12 000 vojnika.

Crna Gora je sa implementacijom OCC programa započela prošle godine, i nakon posjete Ekspertskog tima iz Savezničke komande za operacije, u novembru i zvanično deklarirala 1. Pješadijsku četvu, Pješadijskog bataljona, Brigade kopnene vojske u snage po Konceptu operativnih sposobnosti. Deklarirana jedinica je

stacionirana u kasarni „13. jul“ u Nikšiću i započela je intenzivne pripreme za ocjenjivanje na nivou SEL 1, koje je planirano za novembar 2010. godine. Vojnici po ugovoru raspoređeni na dužnosti u četi, već su završili osnovnu obuku u Centru za obuku u periodu januar-mart ove godine, a 1. aprila počela je kolektivna obuka u jedinici. Obuka deklarirane jedinice izvodi se u potpunosti u skladu sa NATO standardima i procedurama. Na ovaj način se partnerske jedinice pripremaju da budu interoperabilne i sposobne da zadatke izvršavaju u skladu sa NATO standardima prije samog pridruživanja Alijansi. Ovo predstavlja najznačajniji benefit programa za oružane snage zemalja koje teže članstvu u NATO.

Iskustva pokazuju da savremene vojne operacije zahtijevaju da vojnik bude visoko obučan i široko obrazovan. Težište u obučavanju, deklarirane jedinice, će biti na savremenim vojnim operacijama, odnosno operacijama podrške miru i operacijama u urbanoj i ruralnoj sredini. Pored toga obuka će obuhvatati i druge važne sadržaje iz različitih oblasti kao što su: vatrena obuka, rad sa minsko-eksplozivnim sredstvima, savlađivanje vodenih prepreka, sanitetska obuka, Međunarodno humanitarno pravo i Povelja o ljudskim pravima, učenje engleskog jezika, pravila angažovanja u međunarodnim mirovnim operacijama zavisno od mandata misije, itd.

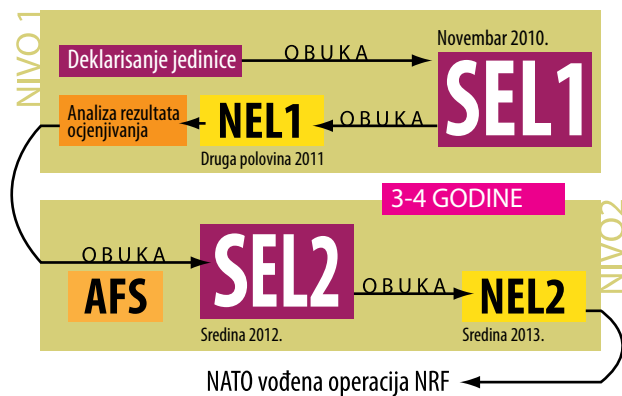
Rezultati obuke i dostignuti nivo interoperabilnosti deklarirane jedinice, na kraju će biti provjereni na vježbi, koja će sublimirati sve sadržaje obučavanja. Tim Vojske Crne Gore za pripremu i realizaciju vježbe već je otpočeo sa organizacionim pripremama za vježbu. Vježba će biti realizovana u skladu sa NATO standardima, a biće praćena od strane NATO posmatrača. Komunikacija tokom vježbe i ocjenjivanja biće na engleskom jeziku, što od ključnog ljudstva u deklariranoj jedinici i ocjenjivačkom timu zahtijeva poznavanje engleskog jezika. Iz toga razloga najvažniji dokumenta za vježbu: scenario, lista glavnih dešavanja i standardne operativne procedure biće urađene na engleskom jeziku.

Ocjenjivački tim Vojske Crne Gore će na ovoj vježbi izvršiti ocjenjivanje deklarisanе jedinice na nivou 1, koristeći tehnike i metode Koncepta operativnih sposobnosti. Ocjenjivanje se vrši na osnovu „čeka liste“ (Check List), koja se izrađuje selektovanjem zadataka iz NATO liste zadataka (NATO Task List-NTL).

Kompletan ciklus pripreme i ocjenjivanja jedinice, po navedenim nivoima, u idealnim uslovima trebalo bi da traje tri do četiri godine. Na slici je prikazana planirana dinamika implementacije ovog programa u Vojski Crne Gore:

IDEALAN TOK AKTIVNOSTI

Vrijeme između ocjenjivanja koristi se za uvježbavanje jedinice za ocjenjivanje na narednom nivou kao i implementaciju stečenih iskustava, odnosno lekcija naučenih (Lessons Learned) u procesu obučavanja u prethodnom periodu. U ciklusu ocjenjivanja koje će realizovati ocjenjivački timovi Vojske Crne Gore i NATO, svako novo ocjenjivanje zahtijeva organizaciju nove vježbe na kojoj će se i praktično moći sagledati ostvareni napredak i dostignuti stepen operativnih sposobnosti deklarisanе jedinice. Na ovaj način dobija se veoma praktičan mehanizam za kontinuirane procjene i analize ostvarenih rezultata i može poslužiti kao dobra polazna osnova za planiranje, obzirom da na osnovu trenutno utvrđenog stanja u jedinici mogu se identifikovati potrebe za dodatnom obukom, opremanjem i reorganizacijom jedinica.

Nakon uspješnog završetka svih nivoa ocjenjivanja deklarisanа jedinica biće osposobljena da, u skladu sa odlukom nadležnih državnih organa, bude angažovana u NATO snagama za reagovanje (NRF) ili u NATO vođenim operacijama.

U NATO komandnoj strukturi (NCS – NATO Command Structure) direktna odgovornost za praćenje i pomoć u implementaciji koncepta operativnih sposobnosti u Vojski Crne Gore dodijeljena je Komandi združenih snaga u Napulju (JFC Joint Force Command Naples). Transformacijom JFC Napulj, koja se očekuje uskoro, nadležnost za praćenje implementacije OCC programa u Vojski Crne Gore biće prenešena na taktički nivo, na Komandu kopnene komponente u Madridu (CC Land Madrid).

Koordinacija planiranih aktivnosti za implementaciju Koncepta operativnih sposobnosti, vrši se sa nivou Generalštaba Vojske Crne Gore, kroz redovnu komunikaciju sa Savezničkom komandom za operacije u Monsu i Komandom združenih snaga u Napulju. Pored toga, veoma važnu ulogu u koordinaciji i usaglašavanju planiranih aktivnosti ima Misija Crne Gore pri NATO u Briselu i crnogorski Tim za vezu u Savezničkoj komandi za operacije u Monsu.

Na ovaj način moguće je pratiti sva dešavanja i novine u vezi sa programom i obezbijediti obuku kadra koji radi na implementaciji programa, prije svega ocjenjivača koji će biti članovi nacionalnog ocjenjivačkog tima. Veoma kvalitetna komunikacija i razvijena saradnja sa nadležnim organima u NATO komandnoj strukturi omogućava efikasne pripreme, planiranje i realizaciju aktivnosti.

Obzirom da je krajnji cilj programa razvoj interoperabilnosti i sposobnosti, uspješno sprovođenje Koncepta operativnih sposobnosti u deklarisanoj jedinici omogućiće da se iskustva prenesu i na ostale sastave Vojske. Početak implementacije ovog programa je važan korak u izgradnji modernih oružanih snaga sposobnih da odgovore na savremene rizike, prijetnje i izazove. Usvajanjem savremenih standarda obuke i ocjenjivanja u deklarisanoj jedinici stvoriće se baza kvalitetnog kadra instruktora i komandira koji bi svoja znanja, kroz kurseve u zemlji mogli prenijeti na ključno ljudstvo u ostalim jedinicima Vojske Crne Gore.

Zbog toga je, pored doprinosa međunarodnim mirovnim operacijama u kriznim područjima, implementacija koncepta operativnih sposobnosti po svojoj važnosti u samom vrhu liste prioriteta kad je u pitanju reforma sistema odbrane.

Opsežne pripreme

Jack Petri

Program menadžer
MPRI za Crnu Goru

Istorija nam govori da su se crnogorski vojnici, pod komandom Mašana Božovića, vratili kući poslije skoro dvije godine službovanja na Kritu, izvršivši svoju misiju časno i uspješno. Nemam nikakvih sumnji da će crnogorski sinovi, koji trenutno služe u Avganistanu i koji će to činiti u budućnosti, uraditi isto to

Crnogorski vojnici su stajali u stroju, u jednom od svojih posljednjih postrojavanja na tlu Crne Gore, prije odlaska u mirovnu misiju u inostranstvo. Bio je to zaista istorijski dan, dok je ova pažljivo odabrana grupa vojnika čekala da im se obrati prvi čovjek nacije. Njegovo obraćanje je bilo kratko ali puno značenja; riječi koje su vojnici čuli bile su ispunjene ponosom, jer Crna Gora će zauzeti svoje mjesto u međunarodnim snagama, u naporu da donese mir na jedno mjesto rastrzano ratom.

Datum dešavanja prethodno opisane scene bio je 11. januar 1897. g., dok su kapetan Mašan B. Božović i njegov kontingent od 70 ljudi slušali riječi kralja Nikole, riječi koje su sobom nosile veliki ponos i ohrabrenje vojnicima da dobro obave svoj posao na Kritu.

Nekih 113 godina kasnije, 8. marta 2010. g., još jedan kontingent crnogorskih vojnika stajao je, ne na svetom tlu Obilić polja, kao njihovi prethodnici, već na paradnoj pisti vojne baze u Danilovgradu. I njima se obratio prvi čovjek nacije, Predsjednik **Vujanović**, čije riječi su takođe sobom nosile ponos i ohrabrenje. I, kao i njihova braća po oružju, prije više od jednog vijeka, i ovaj kontingent će uskoro uzeti učešća u misiji čiji je cilj da donese mir jednom mjestu rastrzanom ratom. Moje poznavanje crnogorske istorije je nedovoljno da bih znao kakvu vrstu obuke su prošli vojnici kapetana Božovića, kao pripremu za svoje zadatke na Kritu, ali sam veoma dobro upoznat sa obukom koju su prošle crnogorske jedinice za ISAF misiju, tokom proteklih 10 mjeseci, i zamoljen sam da svoje mišljenje o tome podijelim sa čitaocima „Bezbjednosti“.

Nastavak na sljedećoj strani ...

Naša misija je bila da obučimo dva voda za izvršavanje svih zadataka za koje se od njih očekuje da ih ispune kao dio mađarske čete odgovorne za obezbjeđenje baze po imenu „Panonija“, blizu grada Pol-e-Komri, na sjeveroistoku Avganistana, u kojoj je stacioniran mađarski Provincijski rekonstrukcijski tim (Provincial Reconstruction Team-PRT). Kao mala digresija, pitao sam se da nisu možda Mađari ovoj bazi dali ime „Panonija“ aludirajući na to da će njihov PRT pokrivati oblast pod svojom odgovornošću onako kako je Panonsko more nekad pokrivalo oblasti Mađarske prije mnogo miliona godina.

Naša dva instruktora su penzionisani narednici **George Conrad** i **Dale Kennedy**, čije su kvalifikacije i iskustvo, koje uključuje i nekoliko godina provedenih u Avganistanu, naznačeni u prošlom broju „Bezbjednosti“, u članku o obuci koju je 1. vod prošao u Mađarskoj, prošlog novembra.

Naš program obuke započet je procjenom trenutnog stanja obučenosti jedinica za ISAF misiju. Procjena jedinica za ISAF misiju bavila se mnogim oblastima, uključujući tu i prethodnu obuku, zadatke dodijeljene komandnom kadru

i samim vojnicima, kao i njihovu sposobnost da ispune ove zadatke. Uspješno izvršenje misije zavisi od sposobnosti i vještine vojnika pojedinaca, kao dijela, na osnovnom nivou, male jedinice, i njihovih neposrednih nadređenih, podoficira i oficira. Postalo je jasno, rano tokom sprovođenja ove procjene, da su vojnici imali jaku osnovu na kojoj smo mi mogli nastaviti da gradimo, spremajući ih za specifične zadatke u Avganistanu.

Individualne vještine i sposobnosti na koje smo se skoncentrisali, bile su konkretno vezane za misiju obezbjeđenja u bazi „Panonija“. Uključene među ostale zadatke, bile su procedure izvještavanja, tehnike pretresa osoba i vozila koji ulaze u bazu, metode obezbjeđenja ulaza u bazu, obuka u rukovanju različitim vrstama naoružanja, gađanje na malim rastojanjima, procedure za pozivanje helikoptera za evakuaciju ranjenih i povrijeđenih, identifikovanje i preduzimanje mjera protiv improvizovanih eksplozivnih naprava (Improvised Explosive Devices – IED), kao i osnovni postupci u pružanju prve pomoći i spasavaju ljudskog života. Obuka je takođe sprovedena i za neke nove tipove opreme koju su vodovi dobili.

Zbog toga što su snage ISAF pretrpjele mnoge gubitke kao rezultat zaseda na konvoje, koje najčešće počinju dejstvom IED-a, značajan dio vremena tokom obuke bio je posvećen učenju i uvježbavanju neposrednih akcionih procedura vezanih za operisanje u konvoju. Još jedan važan zadatak za manju jedinicu pripremio je vojnike za mogućnost napada na bazu. Vodovi su obučeni da dejstvuju kao snage za brzu reakciju (Quick Response Force – QRF). U skućenom prostoru, kakav je baza „Panonija“, ukoliko dođe do napada na samu bazu, naročito ako se to desi noću, situacija jako brzo može da postane haotična. U takvim okolnostima postoji niz ključnih postupaka koje QRF moraju da preduzmu, a ti postupci mogu biti preduzeti efikasno jedino ako su prethodno temeljno uvježbavani. Tokom proteklih mjeseci, vojnici su potpuno ovladali ovim i drugim procedurama za male jedinice. Ovi, i svi drugi zadaci, i individualni i kolektivni, uvježbavani su u skladu sa standardima koji su u upotrebi u NATO zemljama.

U novembru 2009. veliki broj zadataka spomenutih ranije u tekstu bili su uključeni u vježbu koju su izvela oba voda, u bazi u Golubovcima, koju su

posmatrali civilni i vojni diplomati iz NATO zemalja i koja je bila i medijski pokrivena.

Osim čisto vojne obuke, vojnici su stekli i znanja o avganistanskoj kulturi, jer razumijevanje nacionalnih i lokalnih običaja postalo je kritičan dio obuke svih nacija koje učestvuju u misiji u Avganistanu i od ključnog je značaja za efikasnu saradnju između snaga ISAF i njihovih avganistanskih saveznika i, uopšte, avganistanskog stanovništva. Vodovi su takođe na nekoliko časova obuke upoznati i sa Ženevskom konvencijom, Zakonom o ratovanju, kao i sa svim onim sa čim mogu da se susretnu ako nekim slučajem budu zarobljeni. Sprovedena je i obuka u liderstvu, ne toliko kao odvojen dio ili tema obuke, već u sklopu ostale obuke. Naglasak je stavljen na uloge i odgovornosti lidera, bilo na nivou tima ili voda, ili kao lidera bezbjednosne smjene. Vrlo je vjerovatno da će izvjestan broj vojnika koji se vrate iz misije ISAF postati instruktori obuke za buduće grupe vojnika koje će biti upućene u ovu misiju.

Sa ovim na umu, takođe je sprovedena i obuka budućih instruktora, kako bi se pojedinci pripremili za svoju potencijalnu ulogu budućih instruktora. Ova obuka je sprovedena i sa odabranim pojedincima iz Centra za obuku u Danilovgradu. Ovi instruktori su zamijenili instruktore MPRI, koji su nedavno otišli, i sada izvode obuku sa drugim vodom, nastavljajući pripreme za njihov odlazak u misiju, kasnije tokom godine.

Tokom ovog perioda, instruktori MPRI pripremili su Priručnik za misiju, za pripadnike jedinica za misiju ISAF, od skoro 40 strana, koji pruža osnovne informacije o zahtjevima koje pred vojnike stavljaju ključni zadaci koje će obavljati tokom svoje misije obezbjeđenja baze.

Kao kulminacija programa obuke MPRI, svaki vojnik je za svoj uspješan završetak programa obuke dobio sertifikat.

Istorija nam govori da su se crnogorski vojnici, pod komandom Mašana Božovića, vratili kući poslije skoro dvije godine službovanja na Kritu, izvršivši svoju misiju časno i uspješno. Nemam nikakvih sumnji da će crnogorski sinovi, koji trenutno služe u Avganistanu i koji će to činiti u budućnosti, uraditi isto to.

Razvoj novih programa

Piše:
J.D. Dale
MPRI

Tokom prethodne dvije decenije region je prošao kroz mnoge promjene u svim aspektima državne uprave i društva, uz sasvim izvjesnu perspektivu još i više izazova u budućnosti. Kako bi izašla na kraj sa novom geopolitičkom realnošću u regionu, Crna Gora mora ponovo da razmotri svoje upravljanje morskim prostorom, sa glavnim fokusom na to da aktivnosti u morskom prostoru ne naruše njegovu delikatnu ravnotežu i ne oštete ga. Osmišljavanje i implementacija efikasnog upravljanja morskim prostorom zahtijevaće viziju i kooperaciju između svih onih koji su odgovorni za morski prostor na bilo koji način, na svim nivoima državne uprave.

More je uvijek imalo jak uticaj na oblikovanje Crne Gore i njene populacije. More, na mnoge načine, definiše kulturni, ekonomski, odbrambeni i politički identitet jedne nacije. Kao i u prošlosti, more pruža zapošljenje, obezbjeđuje hranu, održava pomorske prirodne resurse i pruža mogućnost bavljenja različitim vidovima rekreacije. More takođe igra ključnu ulogu

... kao veza nacije sa globalnim pomorskim transportnim i trgovačkim sistemima, koji direktno podržavaju i održavaju ekonomski razvoj Crne Gore. Zbog ovoga, imperativ je zaštititi morski prostor. Ovo zahtijeva konstantan nadzor i smjernice od Vlade i koordinisano djelovanje čitavog niza agencija. Kao dio ovog procesa, bilo bi korisno ujediniti sve različite vještine i

sposobnosti zastupljene u različitim agencijama, u svrhu boljeg upravljanja morskim prostorom.

Nova paradigma se pojavljuje tamo gdje mentalitet jedinstvene misije odbrane nacionalnih interesa na moru uz pomoć mornaričkih snaga ustupa mjesto proaktivnijem odgovoru na prijetnje domaćeg i međunarodnog kriminala, terorizma i opasnosti po životnu okolinu, uz upotrebu drugačijih sredstava i metoda. Ta nova paradigma zahtijeva blisku saradnju među svim agencijama i ministarstvima koja imaju nadležnosti u morskom prostoru.

I dok sve kompetentne agencije i ministarstva profesionalno ispunjavaju svoje uloge i odgovornosti, postoji manjak pomorskih resursa kako bi se u punoj mjeri odgovorilo svim potrebama. I druge zemlje su se suočavale sa ovim problemom. U regionu, tokom posljednjih nekoliko godina, i Hrvatska i, nešto skorije, Albanija su oformile Obalsku stražu kako bi popunile praznine u svojim sistemima. Da li je takvo rješenje vrijedno razmatranja u slučaju Crne Gore? Znamo da postoje praznine u pomorskim misijama, a isto tako znamo i da crnogorska Mornarica ima potencijal da se podvrgne promjenama koje bi joj omogućile da na sebe preuzme misije Obalske straže, što bi povećalo sveukupnu efikasnost pomorskih misija Crne Gore.

Prije nego što bilo kakvi novi programi mogu biti razvijeni i primjenjeni, od kritičnog je značaja definisati pomorske prijetnje za Crnu Goru i njene regionalne susjede. Pomorske prijetnje mogu se uopšteno podijeliti na uticaje na komercijalne aktivnosti nacije, štetu nanесenu njenim prirodним resursima i kršenje domaćih i međunarodnih zakona, u smislu kriminalnih aktivnosti. Da navedemo samo neke, u ove tri kategorije spadaju švercovanje, incidenti zagađivanja velikih razmjera, nesreće sa velikim brojem žrtava, narušavanje sistema pomorskog transporta te oštećenja kritične pomorske infrastrukture.

Ne možemo prosto snagom svojih želja učiniti da prijetnje nestanu ili ih ignorisati. Nacija mora da preduzme brze i odlučne korake protiv najozbiljnijih prijetnji, kao što mora da ima i sredstva i volju da to učini. Moramo da se zapitamo da li se danas u Crnoj Gori adekvatno odgovara na ove prijetnje. Dok je ovo pitanje kojim će Vlada morati da se pozabavi, naše je zapažanje da postoji uloga koju može da igra Mornarica u pomorskim aktivnostima Crne Gore, ukoliko joj budu dodijeljene misije Obalske straže. Kao odgovor na pomorske prijetnje, nacionalni fokus u suprotstavljanju tim prijetnjama mogao bi da uključi i sljedeće koncepte:

- Spremnost na odbranu suvereniteta nacije putem prisustva u čitavom morskom prostoru. Ovo podrazumijeva ne samo prisustvo na priobalnim plovnim putevima, već i u prostoru van njega, koji se zove epikontinentalni pojas.
- Obezbjede punog dijapazona pomoći agencijama i ministarstvima sa nadležnostima u morskom prostoru u jednom naporu, na nivou čitave nacije, da se odgovori zahtjevima u operacijama potrage i spašavanja na moru, vodeći računa da budu poštovani svi domaći i međunarodni zakoni i propisi, zaštiti kritične pomorske infrastrukture, zaštiti morske životne sredine i podrži nacionalnom sistemu pomorskog transporta.

Jednom kada prijetnje budu identifikovane, potrebno je izabrati adekvatne pomorske misije, kako bi se ovim prijetnjama suprotstavilo, i ovome bi trebalo pristupiti jedinstveno uz upotrebu svih raspoloživih nacionalnih resursa. Uz uključanje Mornarice u ovaj proces, biće potrebno razviti nove operativne sposobnosti, ustanoviti specijalističke programe pomorske obuke i razviti poboljšane operativne smjernice i procedure za agencije i ministarstva koji zajedno djeluju u ovoj oblasti. Ovi postupci bi trebalo da obezbijede balans između sposobnosti i mogućnosti pružanja podrške pri učešću u pomorskim aktivnostima u okviru različitih misija, kao dio šireg konteksta crnogorskog angažmana u oblasti bezbjednosti na moru i poboljšanog upravljanja morskim prostorom.

Dok se Crna Gora suočava sa izazovom razvoja nacionalnog programa, koji za cilj ima bolje upravljanje morskim prostorom, postoji niz aktivnosti koje će Vlada morati da razmotri.

- Revizija zakona i propisa koji se odnose na morski prostor: kako bi se uspostavile efikasne procedure upravljanja morskim prostorom, moraju postojati efikasni i relevantni zakoni i propisi koji se na realan način bave morskim prostorom. Ukoliko se tokom revizije utvrdi da je potrebno izmijeniti postojeću legislativu, kako bi se na bolji način podržali naponi na postizanju boljeg upravljanja morskim prostorom, to treba uraditi što je brže moguće, kako bi se ojačale i bolje definisale procedure primjene tih zakona i propisa. Jasne regulatorne procedure dopuštaju konsistentnije i koordinisanije dejstvovajne protiv pomorskih prijetnji.

- Definisane uloga i odgovornosti u morskome prostoru: Važno je revidirati postojeće uloge i odgovornosti vezane za sva ona ministarstva i agencije koje imaju nadležnosti u morskome prostoru. Ukoliko su potrebne promjene, treba ih uzeti u obzir uz primarni cilj da se unaprijedi upravljanje morskome prostorom. Jedan način da se ovo postigne jeste osnivanje Interresornih radnih grupa za pomorska pitanja, koje bi se sastojale od predstavnika ministarstava i agencija koje imaju nadležnosti u morskome prostoru. Radne grupe bi trebalo da revidiraju trenutne uloge i odgovornosti Vladinih agencija i ministarstava, da utvrde gdje se te uloge i odgovornosti preklapaju i gdje su praznine u njihovim misijama, te da redefinišu i preraspodijele odgovornosti, prema potrebi, kako bi ojačale ovaj proces.
- Poboljšati jedinstvo napora u pomorskom planiranju i operisanju: Trebalo bi učiniti napor, na nacionalnom nivou da se integrišu sve raspoložive operativne sposobnosti i napori, među svim Vladinim agencijama koje uzimaju učešća u pomorskim aktivnostima, kako bi se unaprijedilo upravljanje morskome

prostorom. Ovo bi moglo da se postigne bilo kroz proširenje Interresornih radnih grupa za pomorska pitanja bilo kroz osnivanje stalnog Nacionalnog pomorskog savjeta, čiji bi zadatak bio da obezbijedi smjernice i nadzor nad svim upravljačkim pitanjima vezanim za morski prostor Crne Gore.

- Fokusiranje na međunarodni angažman kao način da se unaprijedi upravljanje morskome prostorom: Nacije mogu imati koristi od jakih pomorskih odnosa sa regionalnim i globalnim partnerima. Ovo može biti postignuto kroz aktivne odnose sa regionalnim i globalnim partnerima, preko svih nosilaca pomorskih aktivnosti sa nadležnostima i odgovornostima u morskome prostoru. Svrha ove interakcije, iz ugla Crne Gore, bila bi da pomogne drugim međunarodnim pomorskim organizacijama i partnerskim nacijama u izgradnji održivih partnerstava, svijesti i operativnih sposobnosti potrebnih da se unaprijedi upravljanje nacionalnim i regionalnim morskome prostorima.

Postoji opšte slaganje u tome da morski prostor i morski resursi Crne Gore mogu biti ozbiljno ugroženi prebrzim razvojem priobalnog pojasa, zagađenjem iz vazduha i sa kopna, preintenzivnim ribolovom, nekontrolisanim kriminalnim aktivnostima u morskome prostoru Crne Gore i ograničenim resursima neophodnim za pravovremeno reagovanje u situacijama kada je ugrožena sigurnost na moru. Jedna nacionalna agencija, sama, neće biti u stanju da postigne sve ono što mora biti urađeno kako bi se obezbijedio integritet morskog prostora. Potreban je sveobuhvatan i koordinisan nacionalni pristup upravljanju vodama Crne Gore i ovo zahtijeva distanciranje od pristupa bavljenja isključivo pojedinačnim pitanjima vezanim za morski prostor i kretanje ka učešću svih nadležnih agencija i ministarstava u zajedničkim naporima. Ovakav pristup osiguraće to da na interese i potrebe svake Vladine agencije bude odgovoreno sa svrhom uspostavljanja i održavanja efikasnog upravljanja morskome prostorom Crne Gore.

(JD Dale je član tima MPRI za Crnu Goru. Radio je sa Ministarstvom odbrane na procjeni trenutnog stanja pomorskih misija vezanih za morski prostor Crne Gore i uloge koju bi Mornarica mogla da igra, imajući u vidu misije Obalske straže, koje bi, u kombinaciji sa crnogorskim agencijama koje trenutno učestvuju u pomorskim aktivnostima, unaprijedile zaštitu i očuvanje morskog prostora zemlje. Penzionisao se iz Obalske straže SAD 2000. g., poslije 28 godina službe. Od tada, radio je sa zemljama Južne Amerike, Afrike i Evrope na razvoju i poboljšanju njihovih pomorskih sposobnosti)

Elaborat negdje na suvom

Piše:
Dejan Peruničić

Jedno od najčešćih pitanja, na koja nadležni jednostavno nijesu imali odgovor, je o bezbjednosti brana na Morači od zemljotresa i drugih vrsta katastrofa. Jasno je samo da elaborat sa podacima o seizmičkim i drugim rizicima od rušenja kaskadnog sistema na Morači postoji, ali ga niko, bar prema tvrdnjama projekatana i ljudi iz Vlade, još nije vidio. Tako su građani od nadležnih ostali uskraćeni za informaciju o sopstvenoj bezbjednosti, iako je uobičajeno da upravo država vodi glavnu riječ o svim segmentima bezbjednosti svojih građana, propisujući standarde koje moraju zadovoljiti sve brane počev od projektovanja, izgradnje, kao i mjere koje se moraju preduzimati da ne bi došlo do ugrožavanja bezbjednosti života nizvodno od brana

Skoro šest godina nakon propasti projekta hidroelektrane Buk-Bijela koji je predviđao potapanje dijela kanjona Tare, Vlada se odlučila da „oživi“ 30 godina star projekat izgradnje četiri elektrane na Morači. Nakon održane javne rasprave, jasno je da ni oko tog plana nije postignut društveni konsenzus, zbog ocjena da ekonomski efekti neće opravdati očekivanja, pogubnog uticaja po životnu sredinu, a ponajviše zbog toga što nedostaje veliki broj podataka i istraživanja, koji nijesu uključeni u nacрте dva ključna dokumenta za početak gradnje: Stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu i Detaljni prostorni plan za akumulacije.

Jedno od najčešćih pitanja, na koja nadležni jednostavno nijesu imali odgovor, je o bezbjednosti brana na Morači od zemljotresa i drugih vrsta katastrofa. Jasno je samo da elaborat sa podacima o seizmičkim i drugim rizicima od rušenja kaskadnog sistema na Morači postoji, ali ga niko, bar prema tvrdnjama projekatana i ljudi iz Vlade, još nije vidio. Tako su građani od nadležnih ostali uskraćeni za informaciju o sopstvenoj bezbjednosti, iako je uobičajeno da upravo država vodi glavnu riječ o svim segmentima bezbjednosti svojih građana, propisujući standarde koje moraju zadovoljiti sve brane počev od projektovanja, izgradnje, kao i mjere koje se moraju preduzimati da ne bi došlo do ugrožavanja bezbjednosti života nizvodno od brana.

Zagovornici projekta tvrdili su tokom rasprava da je „strah da bi gradnja brana na rijeci Morači u slučaju jakog zemljotresa ugrozila lokalna naselja i grad Podgoricu neopravdan i u domenu apstrakcije“.

„Na svim profilima za izgradnju elektrana na Morači urađena su veoma detaljna istraživanja i ona obuhvataju aspekte održivosti i stabilnosti. Sva ta dokumentacija služi za izradu temeljnog projekta u aseizmičkoj zoni i apsolutno nema nikakve sumnje da tako projektovan objekat može da izdrži seizmičke udare koji se mogu očekivati na našem prostoru“, tvrdi prof. dr Mihailo Burić. Burić smatra da se u javnosti stvara apstraktna tendencija i ukazuje na negativne efekte akumulacije bez cjelovitog i objektivnog sagledavanja, što po njemu, nedostaje u analizi koja je trenutno prisutna u javnosti.

„Pitanjem katastrofe bavi se religija, a mi živimo u realnom životu i radimo na inženjerski način“, kazao je Burić za portal Montenegrowing, i dodao da se „brana gradi ne da bi se srušila, već da bi opstala i izdržala sve što je očekuje u njenom postojanju“.

Dr Burića čudi apstraktan strah javnosti od velikih poplava i rušenja, jer se sve brane u svijetu grade sa velikim koeficijentom sigurnosti.

Koordinator projekta **Nikola Jablan** ističe da gradnja svake brane nosi izvjesne rizike, ali da su oni ukalkulisani u sistem gradnje.

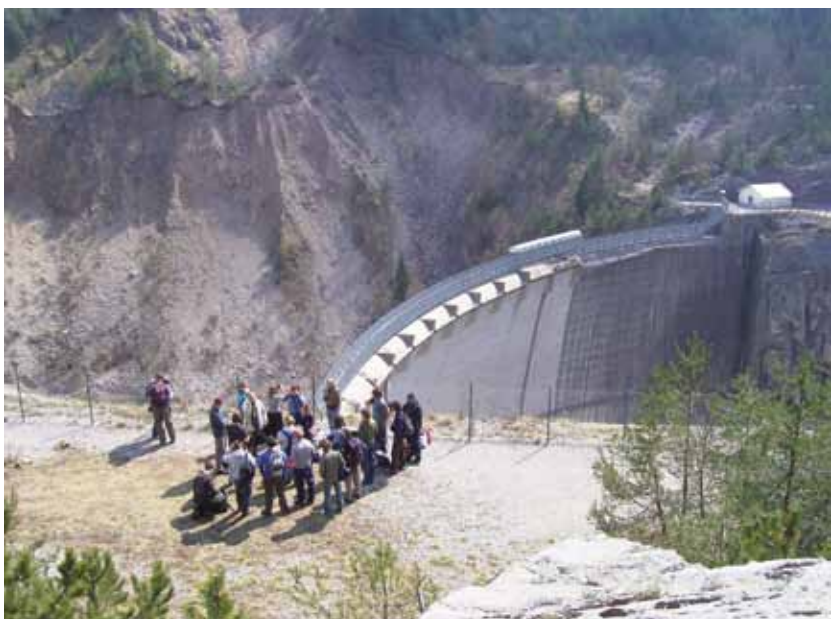
„U Crnoj Gori postoji velika pivska brana i apsolutno je bezbjedna. Obimna istraživanja koje je sprovedla EPCG pokazale su da su tereni gdje će se graditi i akumulacije i brane izuzetno stabilni. Elaborat o obavještanju i uzbunjivanju stanovništva u slučaju eventualnog incidenta na branama je rađen u EPCG 1987. godine i svojevremeno je proglašen vojnom tajnom. Nije sigurno da će se elektrane graditi po ovom rješenju koje je na tenderu. Ukoliko alternativno rješenje bude bolje od ovog, tada će i koncesionar morati da radi novi elaborat“, kazao je Jablan.

U brošuri u kojoj su sintetizovana najčešća postavljena pitanja tokom javne rasprave i odgovora na njih, Ministarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine je na pitanje „Da li postoji opasnost od zemljotresa

i rušenja brane“, odgovorilo da se „brane danas projektuju za stepen seizmičkog rizika koji je mnogo veći nego što je to moguće u području gradnje brana“.

„Seizmičkim ispitivanjima je procijenjeno da se lokacije četiri brane nalaze u umjereno aktivnoj seizmičkoj oblasti, ali koju karakteriše relativno nizak nivo seizmičke opasnosti. Čak i u ovom slučaju, postupak seizmičkog monitoringa, prije izgradnje, tokom izgradnje i tokom eksploatacije HE, Vlada će shvatiti veoma ozbiljno i sprovesti proaktivno. Ukratko, brane bi mogle biti uništene samo u scenariju opšte kataklizme, a što bi se, u tom slučaju, odnosilo i na čitavu državu“, tvrde u Ministarstvu.

Sve to, međutim nije uvjerilo skeptike, a strah od eventualne katastrofe pojačalo je uporno skrivanje od očiju javnosti elaborata, koji je, kako se ispostavilo, vlasništvo Elektroprivrede i ta kompanija odlučuje hoće li taj dokument objaviti. Ministar uređenja prostora i zaštite životne sredine **Branimir Gvozdenović** izbjegao je

Vajont kao opomena

Prema podacima Svjetske komisije za brane, najmanje 45.000 visokih brana izgrađeno je kao odgovor na zadovoljavanje potreba u energiji ili vodi. Danas skoro polovina svjetskih rijeka ima najmanje jednu branu. Nijesu rijetki ni primjeri pucanja ili kvarova na branama. Najkatastrofalniji primjer je zabilježen 1963. godine, kada je više od 2.000 ljudi poginulo prilikom prelivanja vode preko oko 300 metara visoke brane „Vajont“ kod Beluna, u severoistočnoj Italiji. Do nesreće je došlo ne zbog pucanja brane već usljed odrona zemljišta kolosalnih razmera, nakon nekoliko dana obilnih kiša. To je izazvalo „mini cunami“, odnosno talas visok oko 200 metara koji se prelio preko brane i u selima ispod nje zbrisao sve pred sobom. Zapanjujuće, ali sama brana je ostala skoro neoštećena te postoji i dan-danas.

U februaru 2005. puklo je nekoliko brana u Pakistanu nakon obilne kiše i mećava. Oko 300 ljudi je poginulo, a 40.000 izbjeglo. U julu 2004. kiša je uništila 13 malih brana u Nju Džerziju u SAD-u. Iste godine u junu, nakon obilnih kiša, puca brana Camara u Brazilu. Poginulo je pet osoba, a bez krova nad glavom ostalo 3.200. Godine 1928. nakon pucanja brane St. Frensis, oko 60 kilometara sjeverno od Los Anđelesa, u vodi koja je preplavila dolinu utopilo se najmanje 450 ljudi... Primjera je dosta. Među dosadašnjim spektakularnim projektantskim promašajima u gradnjama brana je i brana Idbar nizvodno od Konjica, koja nije srušena, ali nikad nije stavljena u funkciju zbog nestabilnosti desnog boka (kako nije bio predviđen valjan temeljni ispušt, prilikom probnog punjenja jezera, voda se morala ispustiti kroz eksplozivom napravljen otvor). Taj svjetski poznat graditeljski debakl je i sada nezaobilazan kao spomenik i opomena nečije nesposobnosti i gluposti.

Poplave najčešći uzrok pucanja

Prema analizi Svjetskog fonda za prirodu (WWF), potencijalni rizici zavise od više faktora, uključujući veličinu i vrstu brane, vrstu i opseg kvara, zapreminu akumulacije i geografske karakteristika zemljišta nizvodno od brane. Brane pucaju iz više razloga, a najčešći uzrok su poplave. Drugi vodeći uzrok je propuštanje i unutrašnja erozija brane, a tu su i potresi, loša konstrukcija i oprema potrebna za otpuštanje viška vode za vrijeme poplave ili hitnih slučajeva.

Ne postoji precizna statistika koliko često se događaju kvarovi. Prema Međunarodnoj komisiji za visoke brane, procenat kvarova za velike brane (preko 15 metara) sagrađene prije 1950. je oko 2,2 odsto. Za brane izgrađene nakon 1950, stopa je oko 0,5 odsto. Samo u SAD između 1993. i 1999. bilo je 421 različitih kvarova brana.

„Većina kvarova uključivale su novoizgrađene brane, a oko 70 odsto kvarova javlja se prvih 10 godina nakon izgradnje. Iako je teško predvidjeti neuspjeh brane, vjerojatno je da je rizik od neuspjeha najveći u zemljama sa mnogo brana, gdje je bilo malo ulaganja u održavanje ili praćenje sigurnosti. Zemlje s velikim rizikom za neuspjeh brana je Kina. Prema izvještaju iz 2003. ukupno 3.484 srušilo se u razdoblju od 1954. do 2003. Postoje podaci da brane u Kini predstavljaju prijetnju za 146 miliona ljudi“, kaže se u izvještaju WWF-a.

Navodi se da je pravilo da se brane grade na temelju postojećih hidroloških podataka, ali da je moguće da klimatske promjene mogu uzrokovati povećanje neuspjeha brana.

„Brane su dizajnirane da se nose sa prosječnim oticanjem, kao i za neke ekstremne poplave. Klimatske promjene, međutim, mogu povećati količinu ekstremnih poplava, kao i interval ponavljanja, što uzrokuje da veliki broj brana bude ispod prihvatljivih bezbjednosnih standarda i izložene mnogo većem riziku od neuspjeha“, kaže se u tom dokumentu.

direktan odgovor na više puta postavljano pitanje može li uticati da se ta studija objavi.

„Za sve značajne dokumente koji mogu da koriste javnosti da bi zauzela određeni stav o ovako značajnim pitanjima, kao što je projekat gradnje brana na Morači, treba naći formu da budu približena građanima. Pitanje seizmike je jako važno i mislim da je tu jasno definisano da se prilikom realizacije ovako kapitalnih projekata moraju poštovati najviši standardi koji su vezani za eliminisanje seizmičkog rizika. O tome precizno govori i Strateška procjena uticaja na životnu sredinu. Samo vlasnik određenog dokumenta može da odluči kakav će mu tretman dati. Dokumentacija koju ima EPCG ima svoju vrijednost i Svjetska banka je dokumentaciju vezanu za Moraču procijenila na oko 15 miliona eura. To može biti otkupljeno ili može postati akcijski kapital“, kazao je Gvozdrenović.

Direktor Sektora za razvoj EPCG i član projektnog tima **Srđan Vujadinović**, međutim, one koje interesuje odgovor na to pitanje, uputio je na - Ministarstvo odbrane.

Na pitanje da li je on za objavljivanje tog dokumenta, Vujadinović je rekao da on nosi oznaku „strogo povjerljivo vojna tajna“, što je bila tvrdnja iznijeta i na javnim raspravama. Na primjedbu da to najviše zanima građane, Vujadinović je rekao: „Onda pitajte Ministarstvo odbrane, pošto je to vojna tajna“.

„Ministarstvo odbrane od svog osnivanja nije dobijalo zahtjev za davanje mišljenja ili saglasnosti po tom osnovu, tako da Ministarstvo nije po tom pitanju izdavalo nikakav dokument. Moguće je da je u vrijeme postojanja državne zajednice postojao neki elaborat, ali od kada postoji naše Ministarstvo, niko nam se od društvenih struktura nije obraćao sa takvim zahtjevom“, odgovorio je ministar odbrane **Boro Vučinić** na pitanja povodom tvrdnji da je elaborat o uzbunjivanju stanovništva vojna tajna.

„Vojne tajne nema u zakonu, a ako je označen kao vojna tajna, onda je to relikv iz prošlih vremena“, kazao je Vučinić.

Epilog zavrzleme oko elaborata, po svemu sudeći, može se očekivati na sudu, jer je, prema riječima **Dejana Milovca** iz MANS-a, ta NVO od EPCG i Ministarstva odbrane zatražila informacije o elaboratu, a ako institucije ostanu pri tvrdnji da se radi o vojnoj tajni, pokrenuće i postupak pred Upravnim sudom.

„Podaci o seizmičkim i drugim rizicima od rušenja kaskadnog sistema brana na Morači, te planiranje mjere za njihovo ublažavanje nikako ne mogu biti tajna i obavezno se moraju staviti na uvid javnosti“, navodi Milovac.

„Stav Ministarstva za uređenje prostora i zaštitu životne sredine da „tamo neko ima taj dokument i da je njegova volja da li hoće da ga objavi“ je neozbiljan i dodatno potvrđuje da apsolutno nijesu spremni da građanima predoče ključne informacije o trenutno najvećem projektu koji se planira u državi“, kaže Milovac.

On smatra da sadašnja verzija nacrtu plana za četiri brane na Morači ne sadrži detaljne informacije o konkretnim mjerama zaštite koje se planiraju u slučaju havarije, pa samim tim ni podatke o procjenama imovinske štete i eventualnim ljudskim žrtvama. „Očigledno je da državne institucije nemaju namjere da informišu javnost, prvenstveno građane Podgorice, o tome koje sve rizike nosi život na samo osam kilometara od kaskadnog sistema brana“, smatra Milovac. Na drugoj strani, pojedini eksperti demantuju da se radi o hidrogenskoj bombi, i kažu da oko 800 evropskih brana nadgleda Svjetska komisija za brane, koja ima stroge instrukcije kada je riječ o bezbjednosti i da u Crnoj Gori postoji nacionalni ogranak te komisije, koji nadgleda branu na Pivi, na kojoj nije bilo incidenata. Ekološke NVO, kao što je „Grin hom“, međutim, navode instrukcije Svjetske komisije u kojima se, između ostalog kaže da se „u svijetu posljednjih godina po svaku cijenu izbjegava gradnja velikih brana i akumulacija blizu većih naseljenih mesta“.

„Vjerovatnoća za havariju je mala, ali se one dešavaju i dešavaće se. Izazivaju ih klizišta, čak i blagi zemljotresi, duži periodi kiša, neadekvatno održavanje, loša geomorfološka procena tla, itd“, kaže se u dokumentu Komisije.

Predsjednik CANU **Momir Đurović** na javnoj raspravi kazao je da ne postoji opasnost od pucanja brana kada su u pitanju zemljotresi, ali je upozorio da postoji opasnost kada je u pitanju klizište Đurđevina, koje bi moglo izazvati plimske talase u slučaju da se obruši u zoni

akumulacije Andrijevo. Neispitano klizište Đurđevina u neposrednoj blizini manastira Morača pominjano je često na javnim raspravama kao opasnost koja može da dovede u pitanje kompletan projekat. Upravo to je bio razlog da glavni konsultant na projektu izgradnje HE na Morači, firma IFC, potpiše ugovor za izvođenje istražnih radova na klizištu Đurđevina, kako bi se došlo do informacija da li ono na bilo koji način ugrožava potencijalnu gradnju. Izvođač će biti Energoprojekt Beograd, a podizvođač Zavod za ispitivanje građevinskih materijala i geotehniku Nikšić.

„Ukoliko istražni radovi pokažu da je sanacija klizišta tehno-ekonomski opravdana, tenderski proces će se normalno nastaviti. Ukoliko istražni radovi pokažu da sanacija nije opravdana, ponuđači će moći da koriguju svoje ponude u smislu spuštanja kote brane Andrijevo“, saopšteno je iz Ministarstva i dodato da se na taj korak odlučilo kako bi „se sigurnosni aspekt projekta doveo do stadijuma u kome neće biti nijedno otvoreno pitanje“. Idejni tvorac kaskadnih elektrana na Morači akademik **Vladislav Vlahović**, osamdesetih godina prošlog vijeka bio je protivnik izgradnje brane „Veliko Andrijevo“ i predlagao izgradnju manje, koja bi za oko 80 metara bila niža od predložene. Između ostalog, tvrdio je da bi tako velika akumulacija od 300 miliona kubika vode nad Podgoricom vječito visila kao Damoklov mač. Vlahović je tvrdio da srednji i južni dio prostora Crne Gore 'leži' na starom balkanskom rasjedu koji je u prošlosti izazivao katastrofalne zemljotrese u cikličnim periodima. Stručnjaci kažu da se tu može desiti zemljotres jačine više od osam stepeni Merkalijeve skale, što bi dovelo do pucanja brane. Talas bi u početku bio visok 18 metara, a Vlahović je sve to proučavao i matematički prikazao da bi se talas kasnije smirio i spustio na šest.

Hoće li u koritu Morače nići četiri betonske brane, znaće se za par mjeseci. Njihova bezbjednost za građane ostaje nepoznanica, a sve su prilike i za stručnjake. O tome najbolje govore riječi prof. dr **Mihaila D. Trifunca**, sa Univerziteta Southern, Los Anđeles. On je skrenuo pažnju da nije dovoljno i da čak može biti pogrešno i potencijalno opasno, oslanjati se na teorijska ispitivanja ili softverske modele prilikom analize otpornosti građevinskih konstrukcija na zemljotrese:

„U svaki teorijski rad, pa i najsavršeniji softver za analizu parametara, po samoj prirodi takvog rada, može biti uneto samo ono što istraživač zna. Međutim, u stvarnosti, dešavaju se pojave za koje ne znamo i koje je moguće analizirati samo na modelima u realnoj veličini, odnosno praćenjem ponašanja konstrukcija kroz vremenski interval od nekoliko decenija tokom kojih dolazi do seizmičkih dejstava (pomeranja tla, zemljotresa, itd)“.

Public Relations • Advertising • Media Planning • Media Monitoring

MCCANN ERICKSON PODGORICA

Enjoy the ride.

Moskovska BB
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 77 27 30 00
office@mccannpr.co.me

www.mccann.co.me

Na dobrom putu

Dr Sharyl Cross

Dok je crnogorsko društvo, bez ikakve sumnje, prešlo značajan put na relativno brzom putu ka potpunoj evroatlantskoj integraciji, globalna recesija praćena ekonomskom krizom u Grčkoj, koja potencijalno može da ima posljedice na širem evropskom području, ograničila je resurse neophodne za postizanje zajedničkih ciljeva i vjerovatno će biti povod za zabrinutost u pogledu budućeg ritma integracije. Međutim, dok su svjetska ekonomska kriza i finansijski potresi u evropskoj zoni stavili mnoge zemlje pred teške izbore i izazove, vremenom, kroz pažljivo koncentrisane napore partnerskih nacija, može se očekivati da se ekonomske prilike poprave. Za Crnu Goru, dobrobit od jačanja veza sa širom evroatlantskom zajednicom još uvijek daleko nadmašuje izazove neizbježnih cikličnih trendova u nacionalnim ili globalnim ekonomskim prilikama

Dramatične promjene koje se dešavaju u crnogorskom društvu, od nezavisnosti 2006, odgovaraju promjenama u regionalnom bezbjednosnom okruženju koje se može opisati kao sve kompleksnije, dinamično i međuzavisno. Crnogorsko vođstvo i društvo su se suočavali, i nastaviće to da čine, sa kritičnim izborima koji će određivati prilike u ovoj novonastaloj evropskoj naciji za mnoge naredne generacije.

Crnogorsko vođstvo je jasno definisalo „potpunu evropsku i evroatlantsku integraciju“ kao strateški prioritet nacije. Ovo opredjeljenje je ponovo potvrđeno tokom posjete premijera, **Mila Đukanovića**, SAD, početkom 2010, kada je on izjavio da Crna Gora nastavlja da se kreće „sigurno ka evropskim i evroatlantskim integracijama“ i da će „Crna Gora biti sljedeća država koja će postati član NATO“.

Vođstvo SAD i NATO izrazilo je svoju čvrstu podršku aspiraciji Crne Gore ka evroatlantskim integracijama. Zvaničnici Obamine administracije su podvukli važnost koja se pridaje regionu jugoistočne Evrope, izražavajući nadu u demokratsku i mirnu budućnost i prosperitet Crne Gore i njenih susjeda. Kao i u slučaju drugih evropskih zemalja koje su prevazišle destruktivne uticaje fašizma i komunizma tokom perioda Drugog svjetskog rata i hladnog rata, zvaničnici američke politike vide dalju političku i ekonomsku integraciju balkanskih nacija sa drugim evropskim partnerima ili širom, transatlantskom zajednicom, kao kritičnu za buduću bezbjednost regiona. Potpredsjednik SAD, **Joe Biden**, je prepoznao napredak Crne Gore u „ambicioznom programu reformi“ usmjerenom ka brzom integraciji u evroatlantske institucije.

Tokom prve posjete Crnoj Gori, prošle godine, Generalni sekretar NATO, **Anders Fogh Rasmussen**, odao je priznanje doprinosu Crne Gore bezbjednosti regiona i pohvalio napore koji se čine na sprovođenju neophodnih reformi u napretku na putu ka članstvu u NATO. Crna Gora se pridružila NATO Akcionom planu za članstvo (Membership Action Plan – MAP), u decembru 2009, opredjeljujući i crnogorsko rukovodstvo i NATO savez da pruže podršku nastavku reformi usmjerenih ka konačnom članstvu u NATO.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (Stabilisation and Association Agreement – SAA) između Evropske unije (EU) i Crne Gore, koji stupa na snagu maja 2010. g., označio je još jedan korak ka konačnom članstvu Crne Gore u EU. Ispunjavanje uslova i standardizacija zahtjeva, koje je ustanovila EU što se tiče pogranične bezbjednosti i vladavine prava, rezultirali su nedavnom odlukom da se građanima Crne Gore omogući bezvizni režim prilikom putovanja u zemlje šengenske zone, olakšavajući na taj način putovanje i razmjenu sa evropskim nacijama, u svim sferama.

Dok je crnogorsko društvo, bez ikakve sumnje, prešlo značajan put na relativno brzom putu ka potpunoj evroatlantskoj integraciji, globalna recesija praćena ekonomskom krizom u Grčkoj, koja potencijalno može da ima posljedice na širem evropskom području, ograničila je resurse neophodne za postizanje zajedničkih ciljeva i vjerovatno će biti povod za zabrinutost u pogledu budućeg ritma integracije.

Međutim, dok su svjetska ekonomska kriza i finansijski potresi u evropskoj zoni stavili mnoge zemlje pred teške izbore i izazove, vremenom, kroz pažljivo koncentrisane napore partnerskih nacija, može se očekivati da se ekonomske prilike poprave. Za Crnu Goru, dobrobit od jačanja veza sa širom evroatlantskom zajednicom još uvijek daleko nadmašuje izazove neizbježnih cikličnih trendova u nacionalnim ili globalnim ekonomskim prilikama.

Što se tiče prioriteta u postizanju buduće bezbjednosti i nastavka prosperiteta i razvoja Crne Gore, mogu se identifikovati neke ključne oblasti:

Dr Sharyl Cross je međunarodno priznat stručnjak na polju bezbjednosnih studija. Od 2005, ona je predavala na fakultetu Koledža za međunarodne i bezbjednosne studije u George C. Marshall evropskom centru za bezbjednosne studije, lociranom u Garmisch-Partenkirchenu, u Njemačkoj. Dr Cross je upravljala programom Marshall Centra Naprednih bezbjednosnih studija, a trenutno vodi projekat borbe protiv ideološke podrške nasilnom terorizmu/ekstremizmu, u kom učestvuje nekih 60 zemalja. Ona ima doktorat iz političkih nauka, sa Univerziteta u Kaliforniji, u Los Angelesu. Dr Cross je radila sa profesionalnim pripadnicima crnogorske odbrambene i političke zajednice tokom proteklih nekoliko godina, koji su učestvovali u kursivim i programima u Marshall Centru. Autor bi željela da naglasi da su stavovi izloženi u ovom tekstu njeni lični i da ne moraju da odražavaju zvaničnu politiku ili stav George C. Marshall Centra, Ministarstva odbrane SAD, njemačkog Ministarstva odbrane ili vlada SAD i Njemačke.

Nastavak integracije u evroatlantsku zajednicu i izgradnja podrške na domaćem planu za NATO i EU integracije.

Ostanak na sadašnjem putu integracije sa širom evroatlantskom zajednicom može crnogorskom društvu jedino da donese dobrobit. Posao koji se obavlja tokom proteklih nekoliko godina u cilju konačnog članstva u NATO i EU, uključujući i dalje reforme sektora bezbjednosti, poboljšanje interoperabilnosti kako bi se olakšalo partnerstvo na polju bezbjednosti, obezbjeđenje odgovornog ponašanja i efikasne upotrebe resursa u sferi bezbjednosti, razvoj efikasnih i transparentnih demokratskih institucija, reformu sudstva i jačanje vladavine prava sigurno će povećati kapacitet nacije da realizuje nacionalne i međunarodne prioritete. Crnogorsko društvo i populacija susjednih nacija, Srbije, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Albanije i Kosova previše su propatili u prošlosti, zbog ratova i loše ekonomske situacije. Činjenica da su susjedi Crne Gore, Slovenija, Hrvatska i Albanija postale članice NATO, da se Makedonija priprema za članstvo u Alijansi i da se druge nacije na zapadnom Balkanu kreću u istom pravcu, doprinosi stvaranju zajedničkih iskustava i stvara zamah koji će vjerovatno dovesti do potpunije integracije Evrope. Dok mnogi izazovi i dalje čekaju u budućnosti, u prevazilaženju

nacionalističkih podjela u Bosni i Hercegovini, cilj kretanja putem evroatlantskih integracija, kroz Akcioni plan za članstvo (Membership Action Plan-MAP) i integraciju u EU, može da ponudi zajedničke stimulanse za društvo. Većina stanovnika Srbije, naročito mlađe generacije, ubijedeni su da je u najboljem interesu Srbije da i dalje traži načine da se integriše u EU i da postane njena članica. U narednim decenijama, naponi NATO i EU da skuju konstruktivna partnerstva među svim nacionalnostima bivše Jugoslavije i među širom balkanskom zajednicom treba da ostanu jedan investicioni prioritet, koji će biti od kritičnog značaja za buduću bezbjednost čitavog evropskog kontinenta, i šire. Dok Crna Gora nastavlja da se priprema za potencijalno članstvo u NATO alijansi i EU, važnost izgradnje široke domaće podrške aspiracijama crnogorskog rukovodstva biće od kritičnog značaja. Nacije NATO alijanse i EU su

na najfundamentalniji način okupljene oko zajedničke posvećenosti demokratskim vrijednostima. Važnost edukativnih napora i otvorenog i slobodnog javnog dijaloga o potencijalnim prednostima i cijene dalje evroatlantske integracije ne može se potcijeniti. Pogrešni koncepti nespornosti mogu se umnožiti tamo gdje nedostaju iskrene i pouzdane informacije. Namjera sadašnjeg rukovodstva Ukrajine da suspenduju aktivnosti na putu ka članstvu u NATO pokazuje potrebu za širokom i istrajnom podrškom među svim partijama i slojevima društva koji su ubijeđeni u ispravnost i poželjnost ovakvog kursa u budućnosti.

Dobrobit od iskustava iliti „naučenih lekcija“ među susjedima

Dok se svaka nacija istočne, centralne i južne Evrope suočava sa jedinstvenim spletom okolnosti, odbrambeni planeri Crne Gore su bili dovoljno mudri da prouče „naučene lekcije“ svojih susjeda. Kao rezultat toga, crnogorska vojno-odbrambena zajednica je bila u prilici da osmisli svoj put izbjegavajući nevolje kroz koje su prošle neke zemlje, koje su takođe nedavno prošle kroz reformu sistema bezbjednosti. Crna Gora i druge postsovjetske ili postjugoslovenske nacije tragaju za zajedničkim ciljem stvaranja moderne, prihvatljive i efikasne vojske, adekvatno opremljene za nacionalnu odbranu. Pitanja vezana za modernizaciju i smanjenje oružanih snaga, budžetiranje, ljudstvo i nabavku opreme predstavljala su značajan izazov i tjerala na odricanja odbrambene planere ovih društava u tranziciji, a voljnost crnogorskog rukovodstva da definiše jasne prioritete i prati fokusiran program reformi, uzimajući u obzir „naučene lekcije“, zasigurno je doprinijela brzom napretku. Na dugoročnom planu, konsultacije među susjedima ne samo da čine fokusiranijim i uspješnijim sprovođenje reformi već i pomaže u optimalnijoj upotrebi resursa i doprinosi izgradnji temelja pouzdane bezbjednosne saradnje u čitavom regionu.

Dramatične transformacije kroz koje su prošle postsovjetske i postjugoslovenske nacije, tokom proteklih par decenija, nemaju presedan i sve te nacije konstantno uče, kao rezultat svih izazova sa kojima se suočavaju i izbora koje moraju da prave. Kako Crna Gora nastavlja sa razmatranjem budućih nacionalnih prioriteta u odbrambenoj i bezbjednosnoj transformaciji, evaluacija nedavnih tranzicionih uspjeha i neuspjeha susjednih zemalja dopriniće definisanju optimalnog budućeg puta.

Građansko društvo, povjerenje i posvećenost službi u javnom sektoru

Nacije koje su nastale poslije pada socijalističkih autoritarnih režima suočavaju se sa suštinski važnim zadacima definisanja svog nacionalnog identiteta i izgradnje povjerenja u javnosti. Jak osjećaj naslijeđa i kulturne tradicije u Crnoj Gori, ukorijenjen u istoriji koja je trajala vjekovima prije decenija socijalizma, predstavlja neprocjenjiv izvor društvene kohezije i

zajednički osjećaj svrhe, pošto se raspala Jugoslavija. Drevna i ponosna istorija Crne Gore treba i dalje da služi kao izvor jedinstva i inspiracije u izgradnji nove nacije i pripremi Crne Gore za odgovor na prilike koje se ukažu i kompleksne izazove u upravljanju državom, koje pred nju postavlja globalna zajednica 21. vijeka. Crna Gora je zadobila nezavisnost putem legitimnog, demokratskog referenduma i ostaje odlučno na stazi demokratije. Institucionalizacija demokratskih struktura i vrijednosti, vladavine prava, poštovanja ljudskih prava i obezbjeđenje prava za etničke manjine u ovom multietničkom društvu predstavljaju važne prioritete za ovu naciju. Opredjeljenje mnogih Crnogoraca da služe u javnom sektoru tokom teškog perioda reformi bilo je od suštinskog značaja za uspješnu tranziciju i zasigurno će ostati važno i u budućnosti. Dok u postsocijalističkim tranzicionim društvima tipično

postoje jake mreže povjerenja među članovima porodice i prijateljima, neophodno je stalno težiti ka proširivanju opsega ovog povjerenja kako bi u potpunosti uključio sferu javnosti, lokalne zajednice i privatnog sektora. Funkcionisanje demokratskog društva i tržišne ekonomije zahtijevaju njegovanje povjerenja javnosti u vladu, organizacije zajednice i preduzeća. Osnovne vrijednosti poštenja i pouzdanosti od suštinskog su značaja za promociju socijalne saradnje neophodne za rast demokratskog društva i tržišne ekonomije. Ove vrijednosti dolaze prevashodno iz porodice, ali obrazovanje i učešće u aktivnostima zajednice mogu doprinijeti izgradnji pozitivnog nacionalnog etosa. Religiozne i građanske organizacije mogu pružiti priliku građanima da sarađuju jedni s drugima u cilju unaprijeđenja društva na svim nivoima, a među mnogim mogućim funkcijama može biti i organizovanje dobrovoljnog pružanja podrške onima koji su u društvu najranjiviji. Porodica, zajednica, te religiozne i obrazovne snage društva obezbjeđuju temelj borbe protiv bolesti društva, kao što su kriminal, korupcija, itd.

Poboljšanje regionalnih i globalnih bezbjednosnih partnerstava i saradnje

U sve transnacionalnijem međunarodnom bezbjednosnom okruženju, kapacitet da se djeluje u saradnji sa regionalnim i globalnim partnerima biće od još kritičnijeg značaja. Nijedna nacija, ako djeluje sama, ne može efikasno da se nosi sa savremenim bezbjednosnim izazovima u svijetu. Saradnja je neophodna u tradicionalnim oblastima kao što je održavanje mira i granična kontrola ali i u netradicionalnim kritičnim sferama, uključujući proizvodnju energije, odbranu na vlastitoj teritoriji i reagovanje na krize, prilikom prirodnih i vještački izazvanih katastrofa, borbu protiv terorizma, kriminala i korupcije, pomorsku sigurnost, klimatske promjene, zaštitu životne sredine i druge oblasti.

Učešće Crne Gore i u regionalnim (Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi, partnerstvo Odbrambenih ministara jugoistočne Evrope, Regionalni centar za borbu protiv prekograničnog kriminala Kooperativne inicijative za jugoistočnu Evropu, Jadranska povelja) i međunarodnim organizacijama (UN, OSCE, Savjet Evrope, NATO) doprinijeće promociji partnerstava neophodnih za postizanje buduće bezbjednosti. Ove međunarodne organizacije obezbjeđuju osnovu za suočavanje sa zajedničkim bezbjednosnim izazovima i razvoj partnerskih kapaciteta, a isto tako omogućava pristup crnogorskom rukovodstvu različitim sferama na kojima može da iznese svoja viđenja budućeg razvoja regionalne i međunarodne bezbjednosne arhitekture.

Kao rezultat angažmana u multinacionalnim i naporima kooperativne bezbjednosti, zajednička bezbjednosna kultura se institucionalizuje u nacijama transatlantske zajednice, uključujući tu i Balkan. Zemlje prepoznaju značaj izgradnje efikasne saradnje i među domaćim vladinim agencijama i među zemljama, kako na vojno-bezbjednosnom tako i na civilnom planu.

Učešće Crne Gore u misiji ISAF u Avganistanu, produktivna bezbjednosna partnerstva, kao što je razmjena između Vojske Crne Gore (VCG) i Nacionalne garde države Mejn, razvojne aktivnosti koje su u toku na unaprijeđenju profesionalnog vojnog obrazovanja, u saradnji sa partnerskim nacijama, sve to doprinosi pripremi bezbjednosnih snaga nacije za susret sa izazovima okruženja 21. vijeka. Restrukturacija VCG, koja je u toku, dalje će povećati kapacitet za učešće u kompleksnijim misijama, zajedno sa NATO partnerima. Rutinsko učešće crnogorskih snaga u združenim multinacionalnim vježbama svih tipova, uključujući održavanje mira, humanitarne i misije

potrage i spasavanja, treba stalno da bude podsticano. U godinama koje dolaze, Crna Gora bi mogla da uzme u razmatranje razvoj određenih specijalnosti, kao što je u Talinu, u Estoniji, razvijen Centar za sajber odbranu (Cyber Defence Centre of Excellence) ili kao što su doprinosi specijalista i pripadnika oružanih snaga Češke Republike angažovanih u odbrambenim kapacitetima za zaštitu od nuklearnih, hemijskih i bioloških prijetnji. Koncentrisanje na identifikovanje i razvoj vrijednih specijalnosti, bilo nezavisno bilo u saradnji sa drugim partnerskim nacijama stavilo bi Crnu Goru u bolju poziciju da svojim vrijednim efektivama da doprinos regionalnim i međunarodnim bezbjednosnim partnerstvima u nadolazećim decenijama.

Važno je naglasiti da zahuktalo partnerstvo Crne Gore sa nacijama evroatlantske zajednice ne bi trebalo da isključuje saradnju na poljima ekonomije i bezbjednosti sa Rusijom i drugim istočnim susjedima. Ruske istorijske i kulturne veze sa Crnom Gorom, te značajne investicije ruskog privatnog sektora u njen turizam i druge oblasti, stvaraju osnovu za izgradnju kontinuiranog interesa Rusije za budućnost Crne Gore. Vrijedno je spomena to da je Generalni sekretar NATO posvetio svoj prvi javni govor diskusiji o važnosti odnosa između Rusije i NATO i izrazio želju da vidi kako Savjet NATO i Rusije (NATO-Russia Council – NRC) aktivno traži način da proširi saradnju u srazmjeri sa širokim spektrom bezbjednosnih interesa, koje dijele članice Alijanse i Ruske Federacije. Odnos Rusije i NATO nalazi se među ključnim prioritetima u diskusijama koje se odvijaju u cilju stvaranja novog Strateškog koncepta NATO, u kom će biti definisani ključni prioriteti i interesi Alijanse u narednoj deceniji. Obamina administracija je stavila naglasak na „ponovno uspostavljanje“ odnosa sa Ruskom Federacijom, prepoznajući kritični značaj ruske saradnje za većinu evroatlantskih i globalnih bezbjednosnih interesa.

Ponovo, čini se da je želja Crne Gore da se uključi u evroatlantske integracije, dok istovremeno radi na unapređenju najšireg mogućeg opsega produktivnih međusobnih odnosa sa nacijama globalne zajednice, u idealnom skladu sa razvojem novih nacionalnih interesa. Oni koji identifikuju nedostatke u reformskim naporima Crne Gore treba da uzmu u obzir ogroman obim transformacija koje su se odigrale u ovoj zemlji tokom perioda od samo četiri godine, od nezavisnosti. Nema sumnje da je Crna Gora ostvarila izuzetan napredak tokom perioda od 2006–2010. u transformaciji sektora bezbjednosti i izgradnji regionalnih i međunarodnih partnerstava, što će doprinijeti osiguranju demokratske, mirne i prosperitetne budućnosti. Izgledi za širu integraciju i dobro organizovanu interakciju sa evropskim nacijama i širom transatlantskom zajednicom donijeće nebrojene prednosti crnogorskom društvu. U isto vrijeme, bogata tradicija, kultura i ljepota ove novonastale evropske nacije govori o tome da ona ima mnogo toga da ponudi susjednim i onim udaljenijim, globalnim partnerima.

Razgovarao:
Savo
Kentera

Dobar posao

INTERVJU

Porazgovarajmo prvo o vašoj dosadašnjoj podršci Crnoj Gori. Zbog čega ste ovdje?

HAAVERSTAD: Prisutan sam u Crnoj Gori kao odbrambeni ataše od septembra/oktobra 2006. Od tog vremena do sad, bio sam svjedok ogromnog napretka u razvoju crnogorskog odbrambenog sistema, koji sam pratio od prvog trenutka, kada je osnovano Ministarstvo odbrane, krajem 2006. Zaista sam impresioniran načinom na koji je mala Crna Gora osnovala funkcionalno Ministarstvo odbrane tokom ovog perioda. Međutim, moram da istaknem da naši savjeti i preporuke Crnoj Gori nisu bili nametnuti već da su pruženi na potpuno transparentan način i pod uslovima koje je odredila vaša Vlada, u skladu sa svojim prioritetima. Sve u svemu, zadovoljni smo postignutim napretkom i rezultatima. Posebno smo zahvalni na posvećenosti crnogorskih struktura strateškog nivoa razvoju relevantnih procesa planiranja odbrane. Ovaj proces će uskoro kulminirati u političkom usvajanju Strateškog pregleda odbrane (Strategic Defence Review – SDR), koji predstavlja temeljni dokument, potreban za razvoj vojne strukture, u skladu sa strateškim nacionalnim bezbjednosnim potrebama. Konačno, usvojeni dokument trebalo bi da obezbijedi nacionalni razvoj relevantne bezbjednosne strukture, skrojene u skladu sa trenutnim i budućim izazovima.

Sudeći prema ovome što ste rekli, u suštini je sve savršeno ali postoje još neke stvari koje nedostaju, zar ne? Koje su najslabije tačke u bezbjednosnom sistemu Crne Gore? Šta je to što mora biti unaprijeđeno?

HAAVERSTAD: U ovom ogromnom kompleksu raznih pitanja, ništa nije savršeno. Vi nećete dobiti nijedan sistem koji političari nisu voljni da finansiraju. Drugim riječima, dobijate samo ono što su političari voljni da finansiraju. I, da ne zaboravimo, političare biraju ljudi koji plaćaju poreze i koji takođe žele da dobiju neke druge kolektivne benefite za svoj novac. Kao i sve druge nacije, Crna Gora mora da bude u stanju da brani svoju teritoriju, u određenoj mjeri, ali za nju nije realno da osnuje i održava takvu vojsku koja bi bila u stanju da brani svaki pedalj crnogorske teritorije od svih prijetnji. Kao minimum, zemlja mora da ima sisteme za nadgledanje svoje suverene teritorije, kao i one pomoću kojih može da zatraži pomoć od partnera ili nekog saveza, kada to situacija zahtijeva. Oformljenje Obalske straže sposobne da dobro funkcioniše mora u ovom kontekstu da predstavlja nacionalni prioritet, koji treba ostvariti. Sa statusom punopravnog člana NATO alijanse, Crna Gora će dobiti bezbjednosnu garanciju koja će popuniti prazninu između bezbjednosni potreba u datoj situaciji i stvarnih nacionalnih sposobnosti koje postoje u tom trenutku. Međutim, moramo razumjeti da čak i ako je zemlja članica Alijanse, postoje isključivo nacionalne bezbjednosne potrebe koje moraju biti

Potpukovnik Terje Haaverstad,

Odbrambeni ataše za Crnu Goru, 2006-2010.
Ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu

zadovoljene uz angažovanje isključivo nacionalnih sposobnosti i kapaciteta i koje moraju biti pokrivene tim sposobnostima i kapacitetima. Za manje zemlje, pametno rješenje predstavlja dalji razvoj specijalnih sposobnosti, koristeći postojeće elitne jedinice bezbjednosnih snaga (kao što su specijalne snage, ili neke druge snage u vojnoj strukturi Crne Gore koje predstavljaju komparativnu prednost), koje može staviti na raspolaganje Alijansi.

Učešćem u misiji ISAF, Crna Gora je napravila ogroman korak ka zadobijanju statusa relevantnog činioca među jednakima i to pokazuje da je ova zemlja ozbiljna u svojoj namjeri da ulaže u najrelevantniji sistem kolektivne bezbjednosti današnjice.

Nešto što mora dobro da funkcioniše, a, po mišljenju međunarodnih stručnjaka, predstavlja najslabiju tačku u crnogorskom sistemu bezbjednosti, jeste krizni menadžment. Kako vi to vidite i kako se, po vašem mišljenju, može popraviti situacija u ovoj oblasti?

HAAVERSTAD: Bilo koja nacija u svijetu, velika ili mala, koja sa drugim nacijama dijeli zajedničke vrijednosti, danas mora biti spremna da razvije sistem kriznog menadžmenta, koji će omogućiti suočavanje sa regionalnim, kao i globalnim izazovima, uz izazove na domaćem terenu. Svijet više nije ispresijecan granicama i nijedna zemlja se, realno, ne može izolovati od svog okruženja. Stoga je neophodno imati uspostavljen mehanizam, na svim nivoima, koji omogućava primjenu kriznog menadžmenta na najefikasniji i najrelevantniji mogući način, u skladu sa konkretnom situacijom. Ovo podrazumijeva relevantne mehanizme donošenja odluka, infrastrukturu i odgovarajuću obuku za sve pojedince i organe koji učestvuju u ovim aktivnostima.

Jednom kada se donese odluka o primjeni sile, vojska i druge snage koje imaju mogućnost primjene sile moraju da reaguju u skladu sa tom odlukom. To znači da kompletan sistem mora da bude spreman za reakciju po hitnom postupku. Stoga, što više crnoforske vlasti budu razvijale i primjenjivale sistem kriznog menadžmenta, koji omogućava suočavanje sa bezbjednosnim izazovima, i planove za njegovu primjenu, to će taj sistem biti održiviji i relevantniji.

Znam da Crna Gora ulaže velike napore na oformljenju funkcionalnih organa i sistema kriznog menadžmenta, u skladu sa modernim standardima. Na žalost, potrebno je dosta vremena da se to uradi na pravi način. Ponekad, opet na žalost, potrebno je da se desi prava, ozbiljna kriza prije nego što važnost ovog pitanja svima postane jasna. Nadajmo se da Crna Gora neće biti stavljena pred pravi, životni test u skorijoj budućnosti ali je njena strateška odgovornost da bude spremna u svakoj situaciji i ovo ne smije biti ignorisano.

Veoma važna stvar za malu zemlju kao što je Crna Gora je obrazovanje budućih oficira ili pripadnika bilo kakvih bezbjednosnih snaga. U ovom trenutku, 80% naših oficira školuje se u inostranstvu, što je u stvari dobro. Ali na duži vremenski rok, zar ne mislite da bi trebalo da imamo sopstveni obrazovni sistem? Slovenija, na primjer, nema svoju sopstvenu vojnu akademiju ali imaju dobru saradnju sa nekim nacionalnim fakultetima i sa stručnjacima iz inostranstva. U suprotnom, mi bismo sve svoje oficire školovali u inostranstvu.

HAAVERSTAD: S jedne strane, rekao bih da treba da budete srećni što svoje oficire školujete u inostranstvu. U nekim naprednijim obrazovnim institucijama u inostranstvu, oni će steći znanja o ispunjavanju međunarodnih standarda, a i biće im zagarantovan pristojan nivo stečenog akademskog i profesionalnog obrazovanja, koji je istovremeno i u službi interoperabilnosti. To lako možete steći u inostranstvu, ali ćete takvu uslugu vjerovatno morati da platite. Nadalje, obrazovanje stečeno u inostranstvu najvjerovatnije neće moći da zadovolji sve nacionalne potrebe i lokalne zahtjeve, tako da će u najmanju ruku morati da se kombinuju različite studije.

Ja bih u stvari preporučio Crnoj Gori da izvede jednu temeljnu analizu toga koje su to tačno nacionalne potrebe, u smislu obrazovanja i obuke, u skladu sa njenim prioritetima. Takva analiza bi trebalo da da odgovor na pitanje kako na optimalan način organizovati sistem profesionalnog vojnog obrazovanja. Uz to, a ovo je za mene velika stavka, koja će se, ubijeden

sam, materijalizovati u budućnosti, prije ili kasnije, vojske nekadašnjih republika bivše Jugoslavije će morati bliskije da sarađuju, u kontekstu neke koalicije ili alijanse, prosto zbog toga što je preskupo za svaku od zapadnobalkanskih zemalja da održava profesionalnu vojnu strukturu punog obima. Pošto je hladni rat završen i možemo da kažemo da su sve protekle nevolje Zapadnog Balkana ostale za nama, nema razloga da se ne sarađuje bliskije, pošto opasnost ne prijete više ni od kakvog neprijatelja u regionu.

Veoma važan aspekt u svakoj zemlji je izvoz bezbjednosti umjesto njen uvoz. U ovom trenutku imamo jedan kontingent vojnika u Avganistanu. Ima puno rasprava na temu da li treba tamo da šaljemo još vojnika ili ne. Koliko trupa ima Norveška u Avganistanu, u ovom trenutku? Predsjednik Obama je objavio da će Amerika početi da vraća svoje vojnike kući u 2011. Kakva je vaša pozicija u odnosu na ovo pitanje? Šta mislite, na kakav bi način Crna Gora trebalo da reaguje u odnosu na ovo?

HAAVERSTAD: Kao prvo, činjenica da je Crna Gora obezbijedila kontingent vojnika, u sklopu njemačkog i mađarskog kontingenta, jeste veliko postignuće i jasno pokazuje opredijeljenost i vaše Vlade i Vojske da preuzmu na sebe ozbiljnu odgovornost. Za mene nema sumnje: ovo je investicija u bezbjednost za Crnu Goru kao zemlju i vi činite pravu stvar.

Učešćem u Avganistanu, Crna Gora je investirala u bezbjednost i, zauzvrat, vjerovatno će primiti veliku pomoć od međunarodne zajednice, ako bi se u budućnosti na njenoj teritoriji desila neka velika kriza, sa međunarodnim implikacijama.

Što se tiče Norveškog doprinosa, u vidu slanja trupa u inostranstvo, trenutno imamo 512 vojnika i drugog osoblja u misiji ISAF, u Avganistanu. Norveška je nacija od oko 4,7 miliona ljudi, što znači da je gotovo cijela Norveška vojska angažovana u Avganistanu. Međutim, u svrhu očuvanja bezbjednosti na svojoj teritoriji, držimo modernu Mornaricu i Vazduhoplovstvo, plus Domovinsku gardu. Učestvujemo u misiji u Avganistanu jer to nije samo misija NATO već je i misija sa snažnim mandatom UN i u našem je nacionalnom interesu da učestvujemo u toj misiji, isto kao i za Crnu Goru.

Naš nacionalni sistem odbrane prilagođen je očuvanju suvereniteta nad značajnim morskim prostorom, nad teritorijama arktičkog kruga i planinskim masivima, punim izazova, i u vazdušnom prostoru. Efektive Mornarice, Obalske straže, Vazduhoplovstva i obavještajne efektivne predstavljaju kamen temeljac za održavanje ove sposobnosti očuvanja suvereniteta, kako borbenim dejstvima tako i mirnodopskim aktivnostima. Međutim, upravo je članstvo u NATO, od njegovog nastanka 1949., to koje nas je dovelo do tačke u kojoj se sad nalazimo i učinilo nas relevantnim faktorom bezbjednosti, a isto tako ono doprinosi i napretku Norveške.

Da se vratimo na temu slanja trupa u Avganistan, svi

Nastavak na sljedećoj strani ...

ozbiljni nosioci aktivnosti na tom polju se slažu da je neophodna bolja koordinacija civilnih i vojnih napora, od one u prošlosti. Ovo podrazumijeva ne samo bolju koordinaciju unutar same Alijanse i misije ISAF, već mnogo bolju koordinaciju između vojnih borbeno-bezbjednosnih napora i napora civilnih struktura na izgradnji i pružanju humanitarne pomoći. Na duži rok, ne postoji vojno rješenje problema u Avganistanu. Konačno rješenje mora biti bezbjedan i stabilan Avganistan, pod afganistanskim uslovima i zasnovano na afganistanskim rješenjima. Vojska je tamo prisutna prosto zbog toga što su još uvijek aktivni pobunjenici, koji su još uvijek toliko jaki da u ovom trenutku ne postoji nikakva druga bezbjednosna snaga sposobnija da pruži zaštitu stanovništvu nego što su to međunarodne vojne snage i misija ISAF. Cilj svih ovih napora je da Avganistan preuzme odgovornost za sopstvenu bezbjednost u budućnosti i, posljedično, da preuzme odgovornost za sopstveni pozitivan razvoj u funkcionalnu i stabilnu državu. Nema sumnje da će biti potrebno mnogo vremena da se ovo postigne, ali ne postoji nikakav drugi način da se ovo uradi na pravi način izuzev ulaganja svih mogućih napora na postizanju ovog cilja.

Prema tome, koliko dugo će biti potrebno da se ovo postigne, teško je reći. U ovom trenutku, bez obzira na ono što govore političari, vojne snage neće napuštati Avganistan sve dok se tamo ne stvore uslovi za postizanje trajne

sigurnosti i bezbjednosti, kako bi Avganistan mogao da se razvije u održivo društvo. U Alijanski postoji konsenzus da ne smijemo i nećemo podbaciti u ovoj misiji, a vrijeme potrebno za postizanje konačnog rezultata i nije predmet diskusije.

Vaš nasljednik na ovoj funkciji dolazi ovog ljeta. Kakvi su njegovi planovi? Da li će on, kao i vi, podržati Ministarstvo odbrane Crne Gore i nevladin sektor tokom naredne 3-4 godine? Kakvi su, ne samo njegovi, nego planovi vaše Vlade u narednom periodu? Koji aspekt njegove misije u Crnoj Gori će biti ključan?

HAAVERSTAD: Ja bih njemu prepustio detaljan odgovor na to pitanje. To što u našem sistemu dolazi do smjene osoblja ne znači da će biti značajnih promjena u našoj spoljnoj bezbjednosnoj politici. To znači da će on imati iste opšte prioritete kao i ja, tokom mog četvorogodišnjeg boravka u ovom regionu. Moj nasljednik je veoma sposoban i kompetentan oficir za ono što će raditi ovdje. Sasvim je sigurno da ćemo biti prisutni u bivšoj Jugoslaviji i na Zapadnom Balkanu još jako dugo, sa ciljem da prebacimo fokus saradnje sa pružanja podrške reformi sektora bezbjednosti

na ravnopravnu bilateralnu saradnju sa prijateljima i saveznicima. Zajedno smo u ovome i nevladine organizacije će igrati vitalnu ulogu u ovom naporu.

Kada to kažete, da li zaista smatrate da je moguće sprovesti neke promjene i reforme bez pritiska međunarodne zajednice?

HAAVERSTAD: Mislim da međunarodna zajednica može da ohrabri Crnu Goru da, kao konstruktivan član, učestvuje u sistemu kolektivne bezbjednosti, kao što je NATO, i u drugim strukturama u kojima EU i međunarodna zajednica mogu da joj ponude članstvo/partnerstvo. Ukoliko i postoje neki pritisci od strane međunarodne zajednice, moramo imati na umu da međunarodna zajednica ne govori uvijek jednim glasom. Svijet nije tako jednostavan. Stoga se često može činiti da međunarodna zajednica vrši veliki pritisak na nove nacije koje teže ka članstvu u NATO ili EU. Ovaj pritisak, ovako percipiran, rijetko kad dolazi od te dvije organizacije, već je moguće da ga vrše pojedine suverene države, vođene sopstvenim interesima. NATO je organizacija zasnovana na konsenzusu gdje države članice sve imaju jednaka prava i svoj glas u donošenju odluka. Za EU (čiji Norveška nije član), evropske nacije će biti svakako podređene evropskim pravilima i propisima, tako da će članstvo u NATO, po mom mišljenju Crnu Goru samo učiniti jačom i omogućiti joj da njen glas bude saslušan, u skladu sa njenim prioritetima. Iz moje lične perpektive, kao profesionalnog vojnika, za mog života se sigurno neće naći dostojna zamjena za NATO kao bezbjednosni savez. Jednostavan razlog za to je jedinstveni strateški kapacitet SAD, koji je u stvari interoperabilan sa kapacitetima NATO i može biti upotrijebljen kad i ako je to potrebno. Evropa ni u kom slučaju neće biti u stanju da popuni tu prazninu u nekoj predvidljivoj budućnosti, oni koji misle da je to moguće žive u iluziji. Na ovoj planeti ne postoji nijedna druga alijansa koja u ovom vijeku može da zamijeni NATO. NATO nije savršena organizacija ali je to ipak savez u kom zemlje članice imaju svoj glas i gdje mogu izvršiti uticaj na strateške odluke i njihovu relevantnost. Ali, iznad svega, to je demokratski savez, uprkos onome što neki ljudi mogu misliti.

Postoji li još nešto što biste željeli da dodate?

HAAVERSTAD: Male zemlje moraju da sarađuju na poljima bezbjednosti i odbrane, to je prosta činjenica zasnovana na finansijskoj i geopolitičkoj realnosti. Nadalje, nema zemlje u Evropi ili svijetu koja se može potpuno izolovati od svog okruženja i ignorisati činjenicu da svi živimo na istoj planeti. Saradnja sa susjednim zemljama je od suštinskog značaja, u smislu nadopunjavanja vojnih kapaciteta. Morate da prihvatite činjenicu da nijedna od vaših susjednih zemalja, osim Italije, koja je poseban slučaj, ne može da priušti razvoj vojnih snaga i kapaciteta punog obima. Kad ovo kažem, ne mislim samo na to da se susrećete na večerama i rukujete se jedni s drugima, već da radite konkretne stvari kao što je udruživanje snaga, intenzivno izvođenje zajedničkih vježbi, vršenje zajedničkih nabavki, uspostavljanje združenih sistema održavanja opreme, zajedničko vršenje nadzora nad vazдушnim prostorom i razvoj združenih vojnih sastava, sa kapacitetom da učestvuju u ekspedicionim operacijama.

Uloga NATO kontakt ambasade (CPE)

Piše:
Nj.E.
Tibor
Császár

Ambasador
Republike
Mađarske

Ambasada Republike Mađarske u Podgorici određena je kao NATO kontakt ambasada (dalje u tekstu: CPE) u Crnoj Gori, od 1. januara 2009. g. do 31. decembra 2010. g. Uvaženi čitaoci magazina "Bezbjednost" su vjerovatno upoznati sa skraćenicom "CPE". Štaviše, nadam se da neki od čitalaca ne samo da znaju šta skraćenica znači nego su upoznati i sa ovim zadatkom mađarske ambasade. Prije nego što vam pružim jedan sažetak naših aktivnosti kao CPE, predložio bih da se osvrnemo na nedavnu prošlost NATO proširenja, u pokušaju da damo odgovor na četiri osnovna pitanja (ko, kad, šta, a posebno zašto) o CPE

NATO proširenja i uvođenje funkcije CPE

Od svog nastanka, 1949. g., NATO je prošao kroz šest talasa proširenja, sa sve više i više novih članova koji su primljeni u Alijansu. Nema sumnje da kraj hladnog rata i promjene koje su uslijedile na svjetskoj političkoj i bezbjednosnoj mapi omogućavaju jasno uočavanje prva tri talasa proširenja (1952., 1955. i 1982.). Do 80-tih slika je bila jasna. NATO je morao da se suočava sa jakim vojnim blokom na istoku. Na osnovu postojećih strategija NATO iz tih godina (zadržavanje, odbijanje i, kasnije, fleksibilna reakcija) aspiranti za članstvo u NATO ocjenjivani su u najvećoj mjeri na osnovu njihove geopolitičke situacije i vojne snage.

Kao posljedica raspada istočnog bloka i Varšavskog pakta, bezbjednosno okruženje u Evropi je doživjelo dramatične promjene, a NATO je ostao jedini bezbjednosni savez u regionu. Ove promjene su natjerale Alijansu da ponovo razmotri svoje zadatke i misije – iako ne i svoju suštinsku funkciju, tačnije, kolektivnu odbranu – i da se angažuje na procesu dubinske reforme. Londonska deklaracija NATO (1990.) označila je početak pravljenja nacrta novog Strateškog koncepta. Poslije 16 mjeseci ovih konsultacija, Grupa za reviziju strategije završila je nacrt novog Strateškog koncepta, koji je objavljen – i obnarodovan po prvi put u istoriji NATO – tokom samita NATO odrašanog u Rimu, 1991. g.

Novi Strateški koncept stavljao je mnogo snažniji naglasak na upravljanje krizama i na prevenciju konflikta. Konsultantska funkcija Alijanse, u smislu definisanja i implementacije politike kolektivne bezbjednosti, ojačana je. U isto vrijeme, vojna struktura ne samo da je ojačana, već je, isto tako, i znatno redukovana. Za većinu bivših evropskih komunističkih zemalja, međutim, najvažnija promjena bila je osnivanje Sjevernoatlantskog savjeta

za saradnju (North-Atlantic Cooperation Council – NACC), kao mehanizma za održavanje redovnih konsultacija između NATO i njegovih nekadašnjih protivnika iz, sada već disfunkcionalnog, Varšavskog pakta, čiji je veliki značaj u tome što je probio led u odnosima između bivših rivala. Njegovo osnivanje ocijenjeno je kao dobar prvi korak u međusobnom približavanju; međutim, Čehoslovačka, Mađarska i Poljska su jasno stavile do znanja, odmah pošto su ponovo zadobile punu nezavisnost i pravo na samoopredjeljenje, da vide članstvo u NATO kao svoj konačni cilj i prikladnu garanciju svoje bezbjednosti. (Kao Mađar, moram da se prisjetim imena Gyule Horna, tadašnjeg ministra spoljnjih

poslova, pošto je bio prvi političar iza Gvozdene zavjese koji je otvoreno govorio o mogućem članstvu u NATO, mnogo prije rušenja Berlinskog zida, u vrijeme kada je Mađarska još uvijek bila članica Varšavskog pakta.) Sa jedne strane, međutim, NATO je bio pod jakim pritiskom nekih bivših socijalističkih zemalja da ih primi u punopravno članstvo. S druge strane, dok su članice NATO isto tako bile za široku saradnju, među nima su postojali određeni strahovi da će izgubiti funkcionalan i efikasan bezbjednosni mehanizam ukoliko u svoje društvo prime pridošlice sa istoka.

Sljedeći značajan korak u kontekstu razvoja saradnje bio je pokretanje programa Partnerstvo za mir (PzM), na samitu u Briselu, 1994., i, poslije toga, zamjena NACC sa Evroatlantskim partnerskim savjetom (Euro-Atlantic Partnership Council – EAPC), 1997. Tokom tih godina, došlo je do značajne kvalitativne promjene u saradnji, a bila je i nadograđena putem konsultacija koje su se odigravale na svim nivoima, od najvišeg političkog do onog najnižeg vojnog, na obuci i vježbama. Te godine su bile od ključnog značaja u međusobnom upoznavanju i izgradnji atmosfere razumijevanja i uzajamnog povjerenja.

Do 1997., članice NATO su prihvatile ideju proširenja Alijanse nekim novim članovima, tako da su Češka Republika, Poljska i Mađarska bile pozvane, iako je ostao veliki broj otvorenih pitanja. Najvažnije od njih bilo je sljedeće: da li se novi članovi zaista slažu sa preambulom Vašingtonskog sporazuma: „Strane u ovom sporazumu... odlučne su da čuvaju slobodu, zajedničko naslijeđe i civilizaciju svojih nacija, utemeljene na principima demokratije, ličnih sloboda i vladavine prava.“ Trebalo je da prođe još dvije godine da kroz legislativu država članica prođe amandman sporazuma sa novim potpisnicama.

U ovom smislu, samit 1999. u Vašingtonu nije bio samo simboličan jer je pružio dobrodošlicu novim članicama kao već punopravnim učesnicama 50. jubilarnog samita NATO. To je takođe bio i značajan trenutak za metodologiju pristupanja. Kao rezultat evolutivnog procesa, prvi sistem CPE je formiran početkom 90-tih. Potom je Vašingtonski samit lansirao mehanizam koji je nazvan Akcioni plan za članstvo (Membership Action Plan – MAP), koji je obezbjeđivao solidan okvir za nastavak procesa proširenja i za aspirante da se pripreme za punopravno članstvo.

Za zemlje koje su se kandidovale za članstvo u NATO, Alijansa je podsjećala na glavicu luka. Prvi sloj je labav sistem različitih sporazuma. Drugi je učesče u PzM i EAPC. (Postoje još i neki drugi institucionalizovani oblici saradnje između NATO i zemalja koje nisu njegove članice, kao što je Mediteranski dijalog i Istanbulska inicijativa za saradnju). Naredni sloj je Intenzivirani dijalog, a posljednji je poziv u MAP. CPE je sredstvo koje povezuje ove slojeve.

CPE i njeni zadaci i odgovornosti

Zbog čega je stvoren CPE? Ako provjerite opis zadataka CPE, onako kako su navedeni na veb-sajtu NATO (http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49190.htm), dobićete samo dio odgovora: „U svakoj od Partnerskih zemalja, ambasada jedne od država članica NATO služi kao tačka kontakta i djeluje kao kanal za distribuiranje informacija o ulozi i politici Alijanse“. S jedne strane, CPE obezbjeđuju informacije o Alijansi zemlji domaćinu – opšte informacije za javnost i specifične ekspertize za državne organe i druge stručnjake – dok, s druge strane, predstavljaju izvor informacija za Alijansu i njene članice, koje im pomažu u evaluaciji napretka partnera. Zemlje članice moraju dobrovoljno da se jave za funkciju CPE, sa smjenama na svake dvije godine. Za članicu, preuzimanje funkcije CPE podrazumijeva ne samo dodatne odgovornosti, već predstavlja i jedinstvenu priliku. CPE može bolje da zastupa partnersku zemlju kod NATO i kroz svoje dublje poznavanje unutrašnjih prilika u Alijansi, može na bolji način da pomogne pripreme zemlje aplikanta.

Šta zemlju čini dobrovoljcem za funkciju CPE? Uglavnom lični interes. Mađarska, sa svoje strane, ima poseban interes u tome da stabilnost prevlada na Balkanu. Istorija je pokazala da bezbjednost Mađarske zavisi u znatnoj mjeri od bezbjednosti njenih susjeda, uključujući tu i Zapadni Balkan. Pružanje pomoći u stabilizaciji naših susjeda je obavezno radi postizanja sigurnije budućnosti. Mi čvrsto vjerujemo u to da je integracija naših partnera u evropske institucije pomaže u konsolidaciji demokratskih struktura u zemljama ove oblasti, a može

da donese i ekonomski prosperitet. NATO CPE je samo jedna od institucija – kao „Višegradská četvorica“ i „Centralnoevropska inicijativa“ – koju mađarska koristi za jačanje svoje kooperacije sa državama Zapadnog Balkana, uključujući i Crnu Goru.

Između 2006. i 2009. Mađarska je bila CPE u Hrvatskoj. Bilo je to po prvi put u istoriji koncepta CPE da je 2008. neka zemlja po drugi put za redom dobila funkciju CPE u istoj zemlji, što smo mi shvatili kao priznanje za naše uspješno djelovanje kao CPE.

Zašto se Mađarska, poslije toga, prijavila za dužnost CPE u Crnoj Gori? Osim prethodno navedenih geostrateških razloga, bilo je još nekih drugih važnih faktora koje smo takođe morali da uzmemo u obzir. Samo mali broj ljudi je svjestan činjenice da je Mađarska, do sad, najveći strani investitor u Crnoj Gori i da demokratska zemlja, spremna za članstvo u NATO predstavlja najsigurniju moguću sredinu za strane investicije.

Drugu godinu kao CPE u Crnoj Gori

Kada je decembra 2008. mađarska dobila zaduženje CPE, procijenila je situaciju na sljedeći način:

Crnogorska vlada je bila u potpunosti posvećena u svom stremljenju ka evroatlantskim integracijama zemlje i pokazalo se da je u potpunosti svjesna koraka koje mora da preduzme kako bi dostigla ovaj cilj. Kako bi na pravi način upravljala odgovarajućim naporima, uspostavljena je dobro osmišljena i pravilno organizovana struktura vlasti, sa zadatkom da kordinira i podržava aktivnosti vezane za NATO integraciju. Vlada i njena ministarstva bili su angažovani na pripremi zemlje za članstvo, najvećom brzinom, na taj način obezbjeđujući osnovu za to da se ispune svi pravni i vojni zahtjevi u periodu od nekoliko godina.

Najveći izazov sa kojim se Crna Gora susrela u procesu pripreme za članstvo jeste nizak nivo podrške javnosti učlanjenju u NATO. Istraživanja javnog mnjenja su pokazivala da se gotovo polovina populacije protivi ideji ulaska u NATO, sa konstantnih 44-44%, dok je procenat onih koji podržavaju ovu ideju stalno bio oko 32%. Iskustvo je pokazalo da CPE i javna diplomatija NATO mogu na najbolji način pomoći da se podigne nivo javne podrške integraciji na taj način što se neće ograničiti samo na pružanje tačnih informacija o NATO već će i olakšati diskusiju sa protivnicima. Otvorena debata o razlozima za i protiv je pravi način da se društvu pomogne da stekne jasnu sliku o procesu pristupanja. Kako bi se pristupilo široj javnosti, moramo da pomognemo djelovanje nevladinih organizacija (NVO), bez obzira na to da li one podržavaju ili ne podržavaju ulazak u NATO. Takođe je otkriveno da, osim

već poznatih pogrešnih shvatanja o NATO, u slučaju Crne Gore (i Srbije) javna komunikacija takođe mora da se dotakne i osjetljivog i kritičnog pitanja NATO bombardovanja iz 1999. Anti-NATO stav kod nekih građana uglavnom potiče iz sjećanja na civilne žrtve i razaranja koje su prouzrokovali avioni NATO, 1999., na sjeveroistoku Crne Gore.

Što se tiče sadržaja NATO komunikacije sa Crnom Gorom, CPE je u više navrata predlagala da se pitanjem NATO bombardovanja bavi kad god je to moguće, kako bi se ljudima objasnilo da su te akcije bile posljednje sredstvo za zaustavljanje genocidne politike Miloševićevog režima. Civilne žrtve su za žaljenje i nisu izazvane namjerno.

Aktivnosti CPE, 2009.-2010.

Aktivnosti CPE mađarske ambasade pokrivala su koorganizaciju i učestvovanje na različitim javnim okupljanjima sa temom NATO, na diskusijama i seminarima (19) i drugim događajima (2), pripreme za posjete NATO delegacija (10), organizovanje posjeta različitih grupa NATO-u (3) i Mađarskoj (1), kao i organizovanje specijalnih brifinga (8) za šefove misija NATO država članica (NATO HoMs).

Otprilike jedna trećina iznad navedenih aktivnosti preduzete su na osnovu godišnjih planova CPE. (Plan aktivnosti CPE za 2009. sadržavao je 9, dok onaj za 2010. sadrži 10 aktivnosti). Druge aktivnosti u koje je bila umiješana CPE bile su uglavnom organizovane od strane lokalnih NVO ili su bile preduzete u vezi sa izvjesnim aktivnostima NATO. Zbog, u osnovi, informativnog karaktera aktivnosti

CPE, bili smo u bliskoj vezi sa sjedištem NATO, lokalnim vlastima (naročito sa Ministarstvom odbrane i Ministarstvom inostranih poslova) i nekim NVO. Što se tiče pružanja pomoći u podizanju nivoa javne svijesti o NATO, CPE je identifikovala tri grupe NVO kao centra gravitacije. Ove grupe NVO pokrivaju najvažnija geografska područja zemlje. Euro-atlanski klub Crne Gore, Atlantski savjet Crne Gore i Centar za međunarodne odnose vezani su za istu grupu ljudi i locirani u Podgorici. Alfa Centar i Alfa savez bazirani su u Nikšiću, drugom najvećem gradu u Crnoj Gori. SPONA je krovna organizacija koja uključuje veći broj malih NVO i locirana je u oblasti Berana, na sjeveroistoku Crne Gore, u regionu gdje je najveća opozicija učlanjenju u NATO. CPE je pridavala veliku važnost pružanju pomoći u jačanju pozicije NVO. Stoga je gotovo polovina CPE budžeta ambasade potrošena na pružanje podrške njihovim aktivnostima (finansijska podrška za organizovanje dešavanja i donacije opreme). Pristupili smo i glavnim političkim partijama i lokalnim medijima, kao ključnim faktorima. CPE je pokušala da uključi političare i novinare u svoje programe, u najvećoj mogućoj mjeri. Redovne posjete takozvanih „Stvaralaca mišljenja“ i „PR specijalista i novinara“, koje je sponzorirala NATO Divizija za javnu diplomatiju, a organizovane su u saradnji sa CPE, pokazale su se kao najbolje sredstvo za postizanje naših ciljeva u ovom smislu. Uz to, mađarska ambasada je organizovala posebno osmišljenu informativnu posjetu Budimpešti za crnogorske novinare koji se bave bezbjednosnom politikom. Naši naponi u ovom pravcu već su djelimično dali rezultat. Kao dobar primjer političke (ne)kulture, koju će Crna Gora, nadamo se, napustiti u budućnosti, jeste i primjer jedne od partija koje se suprotstavljaju članstvu u NATO, koja je odbila da čak i komunicira sa CPE. Jedan od važnih zadataka CPE je i da redovno informiše diplomatske misije zemalja NATO u Podgorici o statusu NATO integracija u Crnoj Gori. Ti sastanci šefova misija NATO država članica bili su u stvari brifinzi, koji su bili organizovani u vezi sa posjetama NATO delegacija Podgorici.

Mandat Mađarske kao CPE ističe krajem 2010. Dok pokušava da održi trenutnu dinamiku aktivnosti, CPE se takođe priprema i za što glatkiju predaju dužnosti narednoj CPE. Kako bi se ovo postiglo, CPE će posvetiti nekoliko programa ovom pitanju, kako se primopredaja dužnosti bude bližila.

U vezi sa pružanjem pomoći u kampanji podizanja javne svijesti, CPE će upotrijebiti sva sredstva koja su joj na raspolaganju da pomogne aktivnosti ranije navedenih NVO i da promoviše bliskiju saradnju između NVO i organa države na ovom polju. Osim izjavljavanja u svojoj politici sponzorisavanja programa vezanih za NATO, CPE će isto tako predlagati i programe koji su vezani za olakšavanje crnogorskog učešća u MAP.

Nadam se da naše aktivnosti kao CPE predstavljaju skroman ali vrijedan doprinos evroatlantskim naporima u vašoj zemlji i da će prijateljski odnosi između dvije nacije postati još bliskiji jednom kada Crnoj Gori poželimo dobrodošlicu kao novoj članici NATO, u ne tako dalekoj budućnosti.

Za budućnost

Po Zakonu o vojsci, “kadeti su lica koja se u stručnim vojnim školama i akademijama obrazuju za službu u Vojsci, u svojstvu podoficira ili oficira”. Njihov se izbor vrši na osnovu javnog oglasa koji sprovodi Ministarstvo, a u službu u Vojsci se primaju po završenoj školi, bez javnog oglasa u početnom činu podoficira. Nakon školovanja, dužni su da provedu u službi u Vojsci dvostruko više vremena od vremena trajanja obrazovanja ili stipendiranja, a ako su završili za pilota - i još dvije godine duže. Imaju pravo na novčana i druga primanja. U slučaju da prekinu obrazovanje zbog povrede ili bolesti koja je nastala za vrijeme školovanja, imaju pravo na novčanu pomoć za nastavak redovnog obrazovanja u drugoj školi istog stepena

Piše:
Željko
Milović

Sa Crnom Gorom je oduvijek, ruku pod ruku, išao ratnički duh vojevanja, i ta je tradicija ukorijenjena duboko u bit našeg naroda. Život u borbi za slobodu, “na ivici sna”, stoljećima je bio jedini način života ljudi s ovih prostora, te stoga i ne čudi što je privrženost kolektivnom vojničkom duhu sve do danas ostala konstanta crnogorskog naroda. Uostalom, da nije tako, ne bi prva oslobođena teritorija u okupiranoj Evropi u Drugom svjetskom ratu bila upravo usred Crmnice, i ne bi crnogorski komandanti prvi pobjedonosno umarširali u oslobođene gradove “od Vardara pa do Triglava”. Crnogorci su, statistike kažu, bili procentualno, u odnosu na broj stanovnika, najbrojniji u vojnim školama diljem bivše Jugoslavije, te su u oficirskoj kadrovskoj strukturi JNA zato zauzimali vidna i istaknuta mjesta. Vremena su se promijenila – nema više niti države kojoj je bio potreban toliki priliv oficira, niti su globalne vojno-političke strukture na istim pozicijama kao prije tridesetak godina. Crna Gora danas teži ulasku u NATO savez, a za to su potrebni valjani kadrovi, koji će moći odgovoriti zahtjevnim standardima koji se pred vojsku postavljaju. Kako u Crnoj Gori nema vojnih akademija, kadar se školuje u inostranstvu, njih 32-oje. Trenutno se po 13 kadeta nalazi u Grčkoj i Srbiji, četiri u Njemačkoj, a dva u SAD. Iako bi logično rasuđivanje bilo da su u najboljim godinama, nakon srednje škole, otišli “da vide malo svijeta” (i da dah tog istog svijeta donesu u naše krajeve), njihov život na akademiji ni izbliza nije tako idiličan. Na akademijama vladaju stroga pravila, pisana i nepisana, uvriježena decenijama, i malo je prostora za “prazan hod”, izlaske i provode, uključivanja u društveni život država u kojima su. Međutim, svi sa kojima je potpisnik ovih redova razgovarao, uniformni su u jednom – ne žale, jer znaju za šta su se i zašto opredijelili.

Detalj sa obuke: Kneževići - Nikola (prvi s lijeva) i Veljko (prvi s desna)

U Grčkoj su četiri kadeta na drugoj godini, dva na prvoj, a sedam na pripremnoj – devet na Akademiji kopnene vojske, a tri na vazduhoplovnoj. Među njima je i jedna dama – **Marija Mičković**. **Pavle Đukanović**, jedan od kadeta na pripremnoj godini Akademije kopnene vojske Grčke u Atini ističe da mu radni dan počinje u 6 sati, a završava u 23, te da mu je i bukvalno svaki sat ispunjen. Slobodnog vremena ima samo od 14:30 do 16:00, te od večere (negdje oko 19 sati) do 21:00, kada započinje vrijeme predviđeno za učenje, u kojem nije dozvoljeno napuštanje sobe. Đukanović ističe da su novine koje ovo školovanje donosi “svakako bitne Crnoj Gori”, jer je obrazovanje bazirano prema NATO standardima. “Crnoj Gori je upravo ovo potrebno, jer će uskoro postati član NATO saveza i trebaće joj oficiri sa ovakvim obrazovanjem”, jasan je Đukanović. On objašnjava da postoje dva razloga što se odlučio za školovanje u inostranstvu – prvi je što Vojna akademija ne postoji u Crnoj Gori, a drugi to što će steći znanje stranog jezika što će mu pomoći u karijeri. Budućim

generacijama kadeta poručio bi, veli, da na Akademiji vlada izuzetno disciplina, a da smo "mi stranci u drugoj državi, stoga stalno moramo paziti da na dostojanstven način predstavljamo Crnu Goru, kao što su to radili i kadeti prije nas".

Nikola i Veljko Knežević su treću godinu na grčkoj Akademiji kopnene vojske, i ističu da se programi mijenjaju kako kadet napreduje, te da su sve zahtjevniji. Oni do detalja rekonstruišu rad Vojne akademije KoV-a tokom prve godine: "Kadeti po dolasku na Akademiju prolaze zdravstvene preglede i uključuju se u program učenja jezika. Osim učenja jezika nemaju drugih obaveza osim da poštuju dnevni plan i program: 6:00 ustajanje, 6:02 gimnastika, 6:40-7:10 priprema za smotru, 7:10-7:45 smotra, 7:45-8:10 doručak, 8:15-13:20 predavanja 13:20-14:00 postrojavanje za ručak i ručak, 14:00-16:00 popodnevni odmor, 16:00-18:15 popodnevna gimnastika, 18:40-19:30 postrojavanje za večeru i večera, 19:45-20:00 postrojavanje za uzimanje brojnog stanja, 20:00-21:00 slobodno vrijeme koje studenti mogu da provedu i van svoje sobe, 21:00-23:00 slobodno vrijeme unutar svoje sobe, 23:00 večerje". Što se tiče ostalih godina na Akademiji, program oduzima mnogo više vremena. Srijedom popodne i petkom ujutru je vojna obuka, umjesto gimnastike, tj. predavanja.

Petkom je velika smotra koja sa pripremom traje punih 2 sata i 20 minuta, gdje oficir odlučuje da li je student zaslužio da izađe na vikend, provjeravajući sve stvari koje student posjeduje i lično naoružanje, kako urednost - tako i čistoću.

Kažu kako na drugoj godini godišnje provedu po tri mjeseca (septembar, februar, jun-jul) na tri različita terena, spavajući u malim šatorima za dvije osobe, te da imaju ukupno 51 dan raspusta - 15 dana zimski, 6 dana prolječni i 30 dana ljetnji.

"Sobe u kojima spavaju su četvorokrevetne, mada je trenutno u toku renoviranje i pravljenje soba za 12 osoba. U sobi su učenici svih godina. Svi mlađi razredi uzimaju dozvolu od studenta četvrte godine da bi ušli u sobu, kao što traže dozvolu i da sjednu za svoj sto, i čak dozvolu u restoranu da bi počeli da jedu, da bi prestali da jedu i da ustanu sa stola. Studenti četvrte godine su instruktori i imaju pravo da naređuju ostalim studentima, a pogotovo studentima prve godine za koje su oni lično odgovorni", navode Kneževići.

Oni ističu i kuriozitet: svako kretanje na Akademiji je isključivo trčecim korakom, osim za studente četvrte godine. Vele kako se svaka kazna na Akademiji izriče zatvorom, a kriterijumi za kažnjavanje su vrlo niski - za hodanje 5 dana, za labavi uprtače 2 dana, za prašinu na stolu 2 dana... U zatvoru su samo samice, a kreveti su poljski i bez posteljine. Zbog velikih kontrola zatvor je skoro uvijek pun, a prima petinu kapaciteta Vojne akademije.

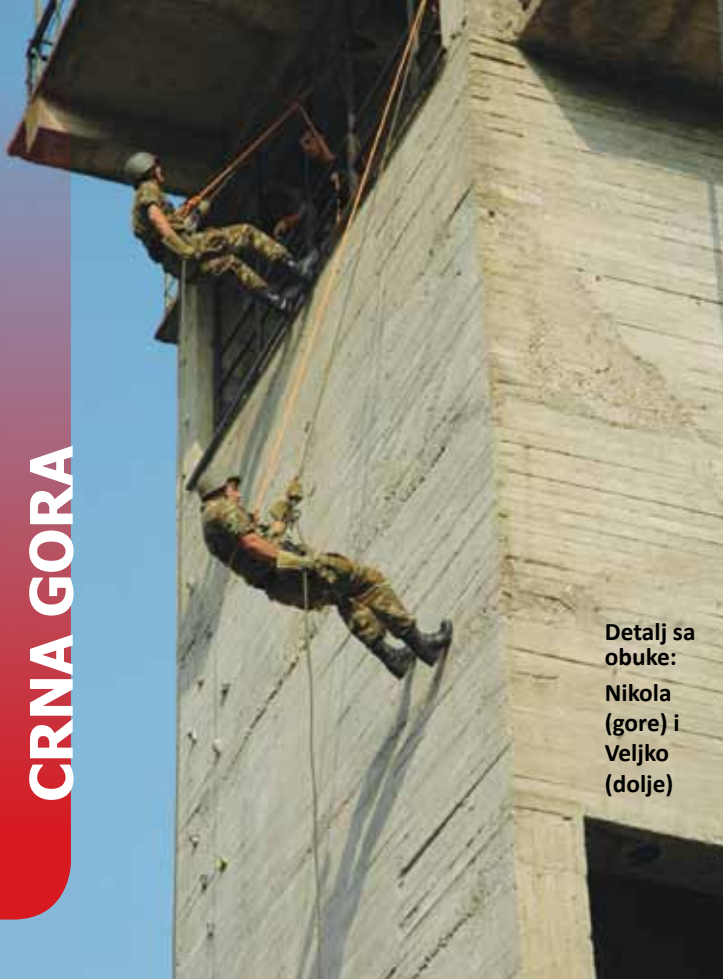
"Provodeći vrijeme na Akademiji i na terenima, stičemo dosta karakteristika i vještina koje bi trebale da krasi jednog oficira, ali sve to takođe zahtijeva mnogo odricanja od svakodnevnog života jednog dvadesetogodišnjaka, jer vrlo malo vremena imamo da se posvetimo sebi samima i ljudima koji nam znače. Što se tiče akademskog dijela obrazovanja, predmeti su zahtjevni i većinu slobodnog vremena provodimo učeći, kako bismo u roku položili sve ispite i ugledno prestavili našu otadžbinu. To nam je do sada polazilo za rukom i stvorili smo uglednu sliku o Crnoj Gori", ističu, ne bez ponosa Nikola i Veljko Knežević.

Obojica potenciraju da dolazak na stranu Akademiju donosi samo boljitak u njihovim životima i karijerama: "Naučili smo perfektno grčki jezik, koji će nam kasnije tokom karijere možda biti koristan. Stekli smo izuzetno dobru fizičku spremu, baveći se raznim sportovima svakog dana, koje ni 10% naših vršnjaka - civila ne mogu upražnjavati. Prošli smo i dalje ćemo prolaziti razne vojne obuke i stekli dosta znanja o raznim naoružanjima, napadu, odbrani, povlačenju topografiji, što svaki oficir mora znati. Bile su tu i specifične obuke koje su nas dovele do stepena da se možemo snaći i u dosta teškim situacijama. Naravno, izolovani smo od ljudi koji upražnjavaju narkotike i slično, što je jedan od većih problema današnjeg društva, posebno ljudi našeg uzrasta".

Erdan Kunjić je takođe u Grčkoj, kadet pripreme godine na vojnoj akademiji kopnene vojske. I on ističe stroga pravila ponašanja unutar Akademije: zabranu hodanja, podređenost mladih kadeta starijim, kažnjavanje od strane oficira i starijih kadeta, ali potencira i kako "Akademija obezbjeđuje pranje samo školske uniforme, što znači da se za naše lične stvari moramo sami snalaziti".

Kaže kako petkom poslije podne kadeti izlaze sa Akademije i obavezni su da se vrate do nedjelje u 22:30. "Obzirom da sam ovdje oko sedam mjeseci i da imamo izlazak samo vikendom, koristim ga za odmor i relaksaciju, tako da ne pratim mnogo društvena dešavanja. I pored svega uskraćenog u odnosu na studente na drugim Fakultetima, nisam niti jednom požalio što sam došao ovdje. Tu sam zbog ljubavi prema svojoj zemlji - oduvijek sam želio da joj služim i smatram da je poziv oficira pravi način za to. Siguran sam da ću nakon završetka ove škole, biti vrlo stručan u svom poslu. Obzirom da u Crnoj Gori, na žalost, nema Vojne akademije, ovo je sjajna prilika, kako za državu, kojoj su ka njenom evroatlantskom putu neophodni oficiri školovani po NATO standardima, tako i za mene samog", iskren je Kunjić.

Pilot **Milan Joksimović** je kadet druge godine Vazduhoplovne vojne akademije Ikaron, u Grčkoj. On objašnjava kako kadeti, po dolasku na Vazduhoplovnu akademiju, prolaze mjesec dana osnovne vojne obuke, i

Detalj sa obuke:
Nikola (gore) i Veljko (dolje)

u tom periodu dokazuju da su vrijedni školovanja i da će časno služiti otadžbini. Kaže kako kadeti četvrte godine upravljaju Akademijom i zaduženi su za obuku novih kadeta. Prva godina bez pogovora izvršava sva naređenja starijih kadeta i oficira. Radni dan počinje u 6:25 i završava se u 10:25, a od ponedjeljka do petka program kadeta je maksimalno popunjen.

“Letačka obuka je podijeljena na tri nivoa. Nivo izbora na avionu cessna T-41D, početni i osnovni nivo na T-6A Texan II. Oko 50-60% pilota završi Akademiju, a oni koji ne zadovolje kriterijume letačke obuke nekog od nivoa bivaju izbačeni ili postaju kontrolori leta. Ja sam trenutno na obuci na avionu T-6A. Obuka je više nego naporna, ali svakako vrijedi truda. Letimo na najboljem avionu za obuku vojnih pilota i u toku dva nivoa obuke imamo 140 sati letenja. Jedan let košta oko 1500 eura. Obuka uključuje akrobatsko VFR, instrumentalno, noćno i formacijsko letenje. Poslije godinu dana letačke obuke vraćamo se na akademska predavanja. Ako bih detaljnije opisao Akademiju, vidjelo bi se da ima mnogo sličnosti sa onim što se vidi u američkim filmovima. Na Akademiji sam, pohađajući razne kurseve, stupio u kontakt sa kadetima-pilotima iz Francuske, Italije, Turske, SAD, Njemačke, i mogu reći da je grčka Akademija teža i bolja. To su dokazali i grčki poručnici piloti koji su 2008. učestvovali na vježbi “Red Flag” (vježba bliske borbe u vazduhu - dogfight, poznata ako ste gledali film “Top Gun”) i sa svojim F-16 block 52+ porazili Amerikance usred Amerike”, detaljan je pilot Joksimović. Zaključuje kako čemu letačko iskustvo, akademsko i vojničko obrazovanje koje stiče na Akademiji koristiti u karijeri. “Crna Gora nema Vojne akademije, tako

da školovanjem oficira u inostranstvu obezbjeđuju kvalifikovane kadrove. Naša iskustva i kontakti koje ostvarujemo u inostranstvu će svakako pomoći da Vojska Crne Gore bude bolja i efikasnija”, zaključuje Joksimović. U Pomorskoj vojnoj akademiji u Anapolisu, SAD, kadeturu odrađuju dva Crnogorca: **Savo Franović** i **Roberto Golović**. Na žalost, uskraćeni smo za njihove izjave, jer, kako kaže **Kolović**, “politika akademije je da kadeti ne daju izjave medijima bez odobrenja PR kancelarije”. Kako do odobrenja nije došlo do zaključenja lista, ostali smo uskraćeni za opis školovanja na američkim vojnim školama.

Ulcinjani **Dušan Rudović** se još nakon osnovne škole odlučio za vojsku. Završio je Vojnu gimnaziju u Beogradu, pa upisao Vojnu akademiju, smjer avijacija. “Moj san od malih nogu je bio da postanem borbeni pilot. Na raspustu između Gimnazije i Akademije prošao sam padobransku obuku i selektivno letenje, te tako upisao smjer avijaciju. Gimnaziju sam završio kao drugi u rangu u generaciji, čime sam imao privilegiju biranja države u kojoj ću nastaviti školovanje. Zadovoljan sam ustanovom u kojoj danas stičem akademsko obrazovanje. Akreditacijom, Vojna akademija je stekla pravo da iškolovanom kadru dodijeli i civilnu diplomu koja im može poslužiti i kada ne budu imali motivaciju da nastave rad u vojsci”, objašnjava Rudović.

Sudeći po njegovim riječima, disciplina na ovoj vojnoj ustanovi se umnogome razlikuje od onih u Grčkoj. “Ustajanje je planirano za 6 časova, zatim slijedi spremanje kreveta i jutarnja toaleta. U periodu od 6:30 do 7:30 planiran je doručak, pa jutarnja smotra i fiskultura. To sve traje do 8:15, kada se vraćamo u sobe i spremamo za nastavu koja traje do 13:50. Poslije ručka imamo odmor od 14:45 do 17:30, kada kreću obavezni časovi učenja koji traju do 19:00. Potom ide večera, a nakon nje tzv. ‘slobodne aktivnosti’: odlazak na sportske sekcije, izlazak u grad ili učenje. Vikendom je raspored promijenjen. Ustaje se u 7 časova, a nakon doručka slijedi generalno čišćenje kruga, soba i zajedničkih prostorija. Nakon toga kadeti mogu ići u grad. Naravno, djevojke, izlasci, žurke... nisu zabranjeni i veoma veliki broj kadeta to koristi”, kaže Rudović, i dodaje da je Vojna akademija postala mnogo otvorenija za javnost. “Rijetko se dešava da neka manifestacija - bilo sportska, bilo kulturna, protekne bez kadeta Vojne akademije, čijim prisustvom se i uveličava svečanost i promoviše sama institucija”, objašnjava.

Rudović je kategoričan u stavu da mladi treba da konkurišu za upis na Vojnu akademiju: “Oficirski poziv je jedan od najčasnijih poziva, i toga mladi treba da budu svjesni. Osim toga, u današnje vrijeme kriza i gubljenja stalnog posla i neredovne plate, vojska je ta koja mladim ljudima koji su završili fakultet daje sigurnu budućnost. Pored toga, ako neko želi usavršavanje, vojska takođe finansira oficire i podoficire željne obrazovanja, a svjedoci smo da su sva usavršavanja, magistrature i doktorati veoma finansijski zahtjevni u današnje vrijeme”.

Zaboravljeno bojište

Piše:
PUKOVNIK
D D S A VANDELEUR
 Garda Coldstreama

Kao odbrambeni ataše, stacioniran u Beogradu, bio sam fasciniran kada sam saznao za humanitarnu intervenciju BAF na Breznima, ovu malu, herojsku epizodu u operativnoj saradnji između Britanije i jugoslovenskih partizana, predvođenih komunistima

Kampanja u Avganistanu, budžetski pritisci na Ministarstvo odbrane i haotičan raspored većine sastanaka, učinili su prilično teškim bilo kakav odlazak na poprišta prošlih bitaka, čak i za komandanta edinburškog garnizona. Ipak, kako ja nisam neko koga može da omete birokratija Ministarstva odbrane, našao sam se u grupi prijatelja i kolega u zabačenom selu, Breznima, na sjeveru Crne Gore, prošlog septembra. To je jedna ni po čemu posebna balkanska naseobina od 70 loše sagrađenih kuća, sa pravoslavnom crkvom, prodavnicom i osnovnom školom, kakvu bi lako prepoznao svako ko je služio u Bosni ili na Kosovu 90-tih. Pa ipak, Brezna nisu obično selo.

Slika 1. Brezna leže južno od masiva Durmitora; bila su poprište jedne od najžešćih njemačkih operacija protiv Titovih partizana

Jula 1944. g., tri njemačke divizije, podržane jugoslovenskim rojalistima, četnicima, i albanskom SS „Skenderbeg” divizijom, započeli su masovnu ofanzivu protiv Titovih partizana u oblastima

sjeverno od Nikšića, drugog najvećeg grada u Crnoj Gori. Do avgusta, partizani su bili potisnuti i sabijeni u dolinu blizu masiva Durmitora. Sa rastućim brojem ranjenih, iz dana u dan, da se i ne spominju svi oni sposobni partizanski borci koji su morali da nose nosila sa ranjenicima, partizanima je prijetila opasnost da ih potpuno savladaju nadmoćne nacističke snage. Britanskim oficirima za vezu, koji su se borili rame uz rame sa partizanima, postalo je jasno da je jedini način da se oslobode borci sposobni za borbu sa Nijemcima, zaduženi za nosila i ranjenike, da se organizuje evakuacija oko 1.000 ranjenika, uz pomoć aviona multinacionalnih Balkanskih vazduhoplovnih snaga

(Balkan Air Force – BAF), predvođenih Britancima.

Slika 2. Jugoslovenski piloti su letjeli na Spitfajerima 352. skvadrona RAF-a, kao dijela Balkanskih vazduhoplovnih snaga

Brezna i dolina u kojoj su se nalazila izabrani su kao lokacija za privremenu poletno-sletnu pistu. U intervjuu, koji je emitovala BBC, avgusta 1944., poručnik **Filip Loson** je opisao tadašnja dešavanja: „Plan da se uredi privremena poletno-sletna pista na ovom konkretnom prostoru, gdje nikada prije nije postojalo takvo nešto, napravljen je kao jedina nada. Ja sam poslat u prethodnicu, da izvidim gdje je najpravniji teren. Sa mnom je pošao major britanske kopnene vojske, iz Komande za specijalne operacije (Special Operations Executicve – SOE), partizan inženjerac i nekoliko kurira. Sam teren nije bio baš idealan. Bio je pod blagim nagibom, prošaran rovovima i torovima za ovce, a na njemu je bilo i jedno polje pšenice. Ali mi smo sakupili ljude iz pet sela, uglavnom stare muškarce, žene i djecu. Požnjeli su kukuruz, uklonili ograde i ispunili rovove zemljom. Uklonili su i veliko kamenje, noseći ga u drvenim kofama, i uveče, drugog dana od kako su počeli radovi, pista je bila spremna.”

22. avgusta, dok su nacističke snage napredovale, Dakote BAF-a, štice Mustanzima i Spitfajerima, počele su da slijeću u Breznima, u talasima od po šest aviona. Bilo je potrebno 25 minuta da se popuni svaki od aviona, koji su mogli da prime po 35 ranjenika. U jednom jedinom danu, oko 1.000 ranjenih partizana bilo je evakuisano u savezničke bolnice u Italiji, uključujući tu i poručnika Losona koji je patio od zapaljenja plućne maramice.

Nekoliko sati pošto je odletio i posljednji avion, nacističke snage su okupirale selo, sakupivši mještane i zatvorivši ih u kuće, koje su zatim zapalili. Međutim, partizanski borci koji više nisu morali da nose nosila sa ranjenicima, sada su mogli da se bore protiv Nacista i do početka 1945. g., i posljednje okupacione snage su bile istjerane iz Crne Gore.

Osvrćući se na ovu operaciju spašavanja ranjenika, major **Bazil Dejvidson**, oficir SOE koji je bio sa partizanima, primjetio je: „Ne samo da smo slali velike količine municije i medicinskih zaliha, već smo radili i druge stvari, od kojih je možda najvažnija bila evakuacija ranjenika u Italiju. Partizanski način ratovanja je odlikovala velika fluidnost i mobilnost, tako da ste morali da se krećete od tačke A do tačke B veoma brzo, a to ne možete da činite ukoliko sa sobom nosite stotine ranjenih muškaraca i žena. Tako da su jedine stvari koje su vam preostale da uradite bile ili da ostavite ranjenike,

koji bi sigurno bili pogubljeni, ili da ih evakuirate vazдушnim putem. Ponosan sam što mogu to da kažem, i mislim da smo svi mi ponosni što možemo toga da se prisjetimo, da jesmo evakuisali stotine ranjenika, što je rasteretilo partizansku komandu, da više ne moraju da brinu za njih, pošto bi oni sigurno bili pobijeni da su ostavljeni, zajedno sa medicinskim osobljem. Nijemci su ih ubijali na mjestu.”

Na žalost, stanovništvo ovih krajeva ne gleda pozitivno baš na sve što su Britanci i zapadni saveznici uradili u Jugoslaviji za vrijeme Drugog svjetskog rata i u drugoj polovini 20. vijeka. Ne samo da nisu zaboravili bombardovanje Beograda i Podgorice, glavnog grada Crne Gore, koje je izvršilo BAF, u periodu od 1943.-1945., i ono na šta mnogi gledaju kao na izdaju rojalista četnika, kada je Čerčil odlučio da podrži Tita i komuniste, već su njihova osjećanja i dalje negativna kad se prisjete vazдушnih napada na Srbe u Bosni i na Srbiju i Crnu Goru tokom 90-tih. NATO bombardovanje iz 1999. g. i dalje je veoma svježe u sjećanju mnogih stanovnika bivše Jugoslavije i predstavljaće otežavajuću okolnost u uspostavljanju bilateralnih odnosa još mnogo narednih godina. Kao odbrambeni ataše, stacioniran u Beogradu, bio sam fasciniran kada sam saznao za humanitarnu intervenciju BAF na Breznima, ovu malu, herojsku epizodu u operativnoj saradnji između Britanije i jugoslovenskih partizana, predvođenih komunistima. Smatrao sam da ovako nešto treba obilježiti u vrijeme kada se NATO, Velika Britanija i druge zapadne zemlje u raznim djelovima bivše Jugoslavije i dalje doživljavaju kao sile zla.

Slika 3. Ranjenoj partizanki pomažu da se iskrca iz RAF-ove Dakote, koja je evakuisala ranjenike

Uslijedilo je dvije godine planiranja, koje je uključivalo: pridobijanje entuzijastičke podrške britanskog ambasadora,

Kevinu Lajna; pronalaženje autora koji bi odradio istraživanje i napisao knjigu na ovu temu („Britanska SOE i misije BAF u Crnoj Gori“ od **Keneta Morisona**); pronalaženje vazduhoplovnog poručnika, Filipa Losona, sada penzionisanog farmera, koji živi u Safoku; i, najvažnije od svega, darežljivog sponzora, kapetana **Bruna Šredera**, koji nas je sve prebacio u Crnu Goru svojim avionom. Sa svim djelovima slagalice na svom mjestu, projekat je realizovan 3. septembra 2009. g., kada je novo spomen obilježje otkriveno na Breznima.

Slika 4. Kapetan Bruno Šreder, autor teksta, vazduhoplovni poručnik Filip Loson, ambasador Kevin Lajn i dama iz britanskog Ministarstva spoljnjih poslova poslije ceremonije otkrivanja spomen obilježja

Na dan ceremonije, domaćini su bili crnogorski ministar odbrane, **Boro Vučinić**, i britanski ambasador u Crnoj Gori. Vrijeme je bilo savršeno i program se sastojao od padobranskih skokova, akrobatske tačke sa četiri prilično zastarjela helikoptera Gazela crnogorskog vazduhoplovstva, folklornih plesova, dugih govora partizanskih veterana i lokalnih političara, te otkrivanja spomen obilježja, usađenog u jednoj stijeni iz tog kraja.

Slika 5. Autor teksta sa jednim od partizanskih veterana

Crnogorska Vlada i naša ambasada priredile su impresivnu izložbu fotografija u lokalnoj osnovnoj školi, kojoj su se gosti zaista divili prije nego što su

svi prešli u paviljon sa osvježenjima, kako bi utolili žeđ. A zatim smo se svi odvezli nazad u glavni grad, vratolomnom brzinom, kako bi uhvatili još koji zrak sunca ljeta na zalasku prije nego što nas avion vrati u realnost oblačne Velike Britanije. Tako se završila moja kratka posjeta jednom zaboravljenom bojištu, u 2009. g., koja je i pored svog kratkog trajanja bila jedno od zanimljivijih i prijatnijih iskustava u mojoj vojnoj karijeri. Svi koji su bili dio ovog događaja dijele zajednički osjećaj da je na ovaj način ne samo odato zasluženo priznanje izuzetnoj operaciji evakuacije ranjenika, iz ljeta 1944.

g., već da ovaj događaj odigrao i malu ulogu u ojačanju britansko-crnogorskog odnosa u 21. vijeku.

Slika 6. Crnogorske Gazele prolijeću pored crnogorske i britanske zastave

Mamurluk poslije šest godina?

Rok Zupančič

Od raspada Varšavskog pakta i Sovjetskog Saveza, 90-tih, NATO se postepeno – i organizaciono i institucionalno, ako i funkcionalno – prilagodio novom međunarodnom bezbjednosnom okruženju. Među 12 zemalja centralne i istočne Evrope, koje su se pridružile Alijansi poslije kraja hladnog rata, bila je i Slovenija. Pridruženjem NATO, Slovenija je ostvarila jedan od svojih strateških ciljeva na planu spoljne politike

Prije pridruženja, neka sasvim legitimna pitanja dominirala su debatom koja se vodila na temu Alijanse: koje su alternative članstvu u NATO; da li će Slovenija, kao zemlja članica, biti prinuđena da kupuje oružje od Sjedinjenih Američkih Država (SAD); koliko NATO „košta“, itd. Na kraju, slovenačka politička elita je, uz pomoć nekih NATO zemalja i same organizacije kao takve, uspjela da ubijedi Slovence da pridruženje NATO donosi više pozitivnih nego negativnih aspekata.

Dan poslije...

66.08% onih koji su glasali na referendumu, 23. marta 2003., podržali su članstvo Slovenije u NATO. Godinu dana kasnije, 29. marta 2004., Slovenija (i šest drugih država, Bugarska, Estonija, Letonija, Litvanija, Rumunija i Slovačka) pridružila se NATO.

Međutim kad su se osušile kristalne čaše za šampanjac, počeo je pravi posao. Mjesto u Sjevernoatlantskom savjetu

donijelo je sa sobom značajne odgovornosti, kao i prilike da se bude dio procesa donošenja odluka u Alijansi.

Slovenija se pridružila Alijansi u vremenu kad je ova tražila novi razog za postojanje. Imajući kao svog člana najuticajnijiu zemlju saveza (SAD), koja je beskompromisno napadnuta 2001., i u isto vrijeme suočavajući se sa krizom identiteta, nije nikakvo iznenađenje što je Avganistan postao novi centar gravitacije za NATO. Prvi vojnici su iz Slovenije poslati u Avganistan već u martu 2004. – istog mjeseca kad se Slovenija pridružila NATO. Ukoliko kićene fraze o tome kako Slovenija štiti svoju bezbjednost pod Hindukušem nisu tada bile oštro napadnute, situacija se značajno izmijenila do danas. Od nedavno su sve učestaliji zahtjevi da se slovenačke trupe povuku iz nestabilne zemlje. Time što je ovo rečeno, mora se naglasiti da slovenačka javnost nikad nje stvarno podržavala ideju o slanju trupa u udaljene zemlje. Rezultati ankete slovenačkog javnog mnjenja³ pokazuju da

Nastavak na sljedećoj strani ...

samo 10.9% Slovenaca smatra da Slovenija treba da šalje vojnike i policajce u „mirovnu“ misiju u Avganistanu (februar 2009.).

Mada, bilo bi zanimljivo vidjeti kolika je podrška danas (prethodno navedeni podaci su stari više od godinu dana!), pošto su se desile neke važne stvari vezane za sektor odbrane: peticija kojom je zahtijevano ukidanje Slovenske Vojske (SV), nejasnoće oko procesa nabavke modularnog oklopnih vozila 8x8 Patria i korupcionaški skandal koji još uvijek nije dobio epilog, značajna smanjenja odbrambenog budžeta, pat pozicija u Afganistanu, gdje je još uvijek na vlasti potkupljivi Karzai... Podrška javnosti slanju trupa u inostranstvo opada sa povećanjem geografske udaljenosti mjesta na koje se vojnici šalju i u zavisnosti od vrste zadatka koji treba da obavljaju. Mirovne i humanitarne misije dobijaju veću podršku od potencijalno borbenih misija. Podrška slovenačkom učešću u misiji u Avganistanu tradicionalno je niska, iako je Slovenija, u odnosu na druge zemlje slične veličine, tamo poslala najmanji broj vojnika (u poređenju sa brojem stanovnika)⁴.

Naravno, mora se naznačiti da je broj vojnika samo jedan od načina da se vrednuje doprinos koji neka zemlja daje.

Avganistan: tačka stvaranja ili loma?

Tok operacije ISAF u Afganistanu i njen završetak imaće strateške i konceptualne implikacije za postojanje NATO i njegove buduće operacije,

uglavnom na mentorisanju i obuci pripadnika Avganistanske nacionalne armije (Operativni mentorski i tim za vezu).

Time što su poslani u Avganistan, pripadnici SV stekli su znanje o novim oblastima operacija (novi kulturni i društveni okviri, novi geografski uslovljeni izazovi...).

Učešće u međunarodnim jedinicama sobom je donijelo važna iskustva pripadnicima SV kao i samoj toj instituciji, kao cjelini. To što je njihova zemlja članica NATO i što učestvuju u misiji ISAF takođe je omogućilo slovenačkim vojnicima da okuse realnost i donijelo je nova znanja slovenačkoj diplomatiji. Razmjena iskustava i učenje predstavljaju veliku priliku za napredak. Međutim, organizaciono učenje najvećim dijelom zavisi od pitanja da li će SV biti u stanju da stečena znanja na pravi način prenese vojnicima koji treba da budu poslani u Avganistan.

Da li je Slovenija bila svjesna tereta koji će morati da ponese?

Ne želim da ulazim u (političku) diskusiju da li su ulazak u članstvo NATO i slanje trupa u Avganistan bile dobre ili loše odluke (svakako, ukoliko

Tabela 1: Broj vojnika u ISAF, po glavi stanovnika (maj 2010.)

Zemlja	Broj stanovnika	Broj vojnika u misiji ISAF	Broj stanovnika zemlje na svakog vojnika ove zemlje u ISAF
Slovenija	2005692	67	29936
Mađarska	9905596	335	29569
Litvanija	3555179	145	24518
Slovačka	5463046	230	23752
Crna Gora	672180	30	22406
Republika Češka	10211904	460	22200
Letonija	2231503	115	19404
Hrvatska	4489409	280	16033
Estonija	1299371	155	8383

kao i za zemlje članice. Trenutno, 67 slovenačkih vojnika je stacionirano, u okviru misije ISAF, u zapadnoavganistanskoj provinciji Herat. Najveći dio njihovih zadataka uključuje zaštitu logističke baze na aerodromu u Heratu, operacije na kontrolnim punktovima i patroliranje. U jesen ove godine, 14. kontingent SV biće poslat u Afganistan, sa fokusom

uzmete u obzir podatke o podršci javnog mnjenja, odluka nije bila legitimna). Ja bih samo želio da otkrijem neke činjenice, koje možda nisu bile u prvom planu debate kad se sipao šampanjac prije šest godina.

Prvo, NATO često tvrdi da je organizacija jednakih.

Međutim, niko nije toliko slijep da ne vidi da su neke zemlje „jednakije“ od drugih, kada se uzme u obzir moć unutar NATO struktura. Uz relativno mali doprinos koji daje, Slovenija nije dobijala važne pozicije unutar komandne strukture Alijanse. Prije samo nekoliko dana, 3. maja 2010., slovenački oficir **David Humar** preuzeo je komandu nad NATO štabom u Skopju. Trebalo je više od šest godina da jedan slovenački zvaničnik dobije neku važnu poziciju unutar NATO.

Drugo, postepena stabilizacija Kosova, gdje SV igra važnu ulogu, uzrokovala je smanjenje broja trupa u

u takozvanu Grupu stručnjaka koja sastavlja novi strateški dokument Alijanse. Zaista, postoje seminari i radionice u „malim“ zemljama koji pokušavaju da prikažu sveobuhvatni jednak-za-sve pristup NATO. Međutim, interesantno je da je među „malim“ zemljama NATO samo Letonija dobila mogućnost da ima svog predstavnika, **Alvisa Ronisa**, koji je prije nego što je postao član Grupe eksperata, bio direktor Letonsko-američkog finansijskog foruma, organizacije čiji je cilj jačanje poslovnih veza između Letonije i SAD.

Gnothi Seauton

Sve zemlje članice NATO, a naročito one koje su na putu ka integraciji

u ovaj savez, moraju biti svjesne toga da postati član NATO ne donosi „med i mlijeko“.

Uzvišeni ideali zajedničke saradnje i pristupa savremenim izazovima međunarodnih odnosa jesu plemeniti, ali realnost politike moći nekada mnogo više podsjeća na smutljivu uličnu pijacu. Iako odluku o pridruženju Alijansi treba da donese nacija, neophodno je imati na umu da je isto tako volja Alijanse da li će primiti neku zemlju ili ne. Kako bi zadobio podršku zemalja, NATO ima veoma aktivnu javnu diplomatiju, uz različita sredstva (seminari, radionice, voljnost visokog predstavnika da pojasni poziciju alijanse, finansiranje projekata vezanih za NATO, itd.), što, ponekad, može opasno da zamagli prave nacionalne interese neke zemlje. Stoga, svaka zemlja će naći ravnotežu između onoga što želi da postigne svojim članstvom u savezu i onoga što je takozvana „volja Alijanse“. Iako je to teško, neophodno je prisjetiti se drevnog natpisa na Apolonovom hramu u delfima, Gnothi Seauton (Spoznaj sebe), kada se diskutuje o ovako važnim pitanjima.

regionu. Iako su neke jedinice SV iscrpljene jer često bivaju slate u zapaljive zone sukoba, postoje nek glasine da će još trupa biti upućeno u Avganistan

(međutim, ministar odbrane kaže da za sad nije planirano nikakvo novo povećanje u smislu novih „čizama na terenu“, ali se situacija može promijeniti pod pritiskom zahtjeva za davanjem većeg doprinosa i zbog činjenice da su neke zemlje već povukle svoje trupe ili su najavile njihovo povlačenje). Treće, debata o novom strateškom konceptu NATO i dalje traje. Neke zemlje doprinose više, a druge manje. Slovenija, na primjer, nije dobila mogućnost da postavi svog predstavnika

Članak je uglavnom zasnovan na analizi „Pet godina u Alijansi i 60 godina Alijanse: Slovenija i NATO“, koju su sveli profesor Anton Grizold i autor ovog teksta, od marta do avgusta 2009. Analiza je bila zasnovana na metodi analiziranja sekundarnih i primarnih izvora, kao i na strukturisanom intervjuu sa visokim civilnim predstavnikom NATO, direktorom Sektora za planiranje politike u kancelariji Generalnog sekretara NATO, Jamiem Sheamom. Analiza, objavljena novembra 2009., u publikaciji Bilten slovenske vojske, takođe se može naći i u engleskoj verziji, na sajtu same publikacije².

KAKO (NE)KOMUNICIRATI INTEGRACIJSKE PROCESSE?

Kada se govori o pristupanju međunarodnim organizacijama poput NATO i EU u svakoj tranzicijskoj državi, bila to Hrvatska ili Crna Gora, postoji trenutak kada državne institucije odluče da pristupanje postaje jedan od njihovih ključnih političkih ciljeva. U slučaju Republike Hrvatske o tome su još prije skoro cijelog desetljeća postigli saglasnost Hrvatski Sabor, predsjednik Republike i Vlada te su taj cilj postupno sproveli kroz sve najvažnije strategijske i programske dokumente spoljnopolitičkog, bezbjednosnog, privrednog i odbrambenog karaktera. U skladu s tim tadašnja koaliciona Vlada vođena od SDP-a donijela je 2002. godine „Komunikacijsku strategiju o informisanju hrvatske javnosti o pristupanju Republike Hrvatske u evropske integracije“ no osim toga, kako to već obično biva, ništa spektakularno se nije događalo dugi niz godina.

Početkom 2006. do javnosti je doprla informacija da su se tadašnji hrvatski premijer i generalni sekretar NATO složili oko potrebe da Hrvatska izradi komunikacione strategije o informisanju javnosti o pojedinostima i približavanju savezu. To je bila posljedica uočene slabe podrške javnosti ulasku u NATO tako da se može reći da je sredina 2006. barem u načelu označila početak ozbiljnijih aktivnosti usmjerenih ka podizanju javne podrške ulasku Republike Hrvatske u NATO. No u praksi, tek kad se polako počelo približavati vrijeme kada je bilo realno za očekivati poziv da Hrvatska uđe u NATO državne institucije započele su pravu ofanzivu usmjerenu na uvjeravanje javnosti da prihvati i da podršku provođenju cilja o kojem ista ta javnost nije inicijalno bila čak niti konsultovana, ali se sada, post festum, od nje očekivalo da ga prihvati kao svoj i da mu legitimaciju na koju bi se vlast mogla pozivati kada joj to zatreba. Ova ofanziva bila je posljedica i konstantno slabe podrške građana koji su u različitim ispitivanjima javnog mnjenja praktično sve do početka 2007. ulasku u NATO davali tek oko 30 posto podrške. Otprilike u to doba je Vlada, ovaj puta većinom sastavljena od strane HDZ-a, donijela novu komunikacijsku strategiju i u skladu s njom pokrenula aktivnosti uvjeravanja javnosti da da podršku ulasku u NATO.

Ovaj je proces imao nekoliko prepoznatljivih karakteristika. Prva je očekivano bila da su u plasiranju svojih „istina“ sudjelovali kako zagovornici ulaska u NATO, okupljeni uglavnom oko predstavnika službene vlasti, tako i njegovi protivnici, raznorodna skupina nezavisnih udruženja, poneki opozicioni političari te građani koji su tražili svoje istomišljenike na različitim blogovima, newsgrupama, e-zinima i sl. dostignućima informatičke civilizacije. Drugu karakteristiku ovog procesa predstavljala je činjenica da niti jedna strana nije previše birala sredstva niti držala do logike te čvrstih argumenata i dokazivih činjenica te je stoga medijski prostor bio naprosto zatrpan informacijama i dezinformacijama. Treća bitna karakteristika ovog procesa ogleda se u shvatanju koje se proširilo organizacijama civilnog društva i dijelom medija da razne informacije i dezinformacije u pogledu ulaska Hrvatske u NATO nisu posljedica neznanja ili zabluda već da se u

Istine i manipulacije

Piše: Zvonimir Mahečić

Većina nevladinih organizacija dugo je vremena izražavala zamjerke u pogledu nepostojanja dijaloga između politike i javnosti iako je pristup Republike Hrvatske u NATO bio na političkom jelovniku dugi niz godina. Prigovaralo se također zbog nedostatka javno dostupne „cost-benefit“ analize ulaska u NATO i nedostatka alternativnih strategija koje bi javnosti ponudile mogućnost izbora. Sve je doprinijelo porastu strahovanja da Vladina komunikacijska strategija nije u stvarnosti usmjerena podizanju nivoa znanja i širenju informacija već je jednostavno usmjerena na postizanje propagandnih efekata te stvaranju podrške stavovima i intencijama službene vlasti

dobroj mjeri radi o pokušaju prevare javnosti. I konačno četvrtu karakteristiku oslikava očigledan manjak dobro obrazovanih pojedinaca s područja, bezbjednosti, međunarodne politike, ekonomije i odbrane, kako na strani službene vlasti tako i na strani civilnog društva, koji bi bili u stanju uvjerljivo i argumentovano komunicirati prema javnosti stavove i razmišljanja svojih matičnih struktura.

Zaključak koji se nameće na primjeru iskustva Republike Hrvatske jest da u postupku rasprava o svrsishodnosti i oportuniteti ulaska u NATO, a podjednako tako i EU, svi stavovi trebaju imati puno pravo građanstava i biti razmatrani, prihvaćani ili odbacivani, samo na temelju snage argumenata. Iako ovo može izgledati pomalo idealistički, na dugi rok u pogledu postizanja najšireg mogućeg društvenog konsenzusa i što je još važnije njegovog dugoročnog održavanja, ovo je zapravo jedini ispravan put.

Umjesto potpunog, kvalitetnog, tačnog i transparentnog informisanja građana vlast se okrenula pokretanju različitih aktivnosti koje su sve bile pokrivene zajedničkim nazivnikom komunikacijske strategije te povremenom prezentovanju ispitivanja javnog mišljenja koje je trebalo pokazati stabilan porast podrške ulasku u NATO. Ovakve i slične komunikacijske strategije nisu ništa drugo nego jedan oblik javne diplomatije, a ona se u svijetu već odavno, pomalo cinično, ali prilično tačno, doživljava kao „proizvodnja pristanka“. Što će reći manipulisanje sveukupnom javnošću radi dobijanja podrške za sprovođenje određenih aktivnosti koje će u krajnjoj liniji koristiti isključivo parcijalnim interesima. No da ne bude sve dosadno i jednostrano pobrinule su se neke od nevladinih organizacija. Tako je na primjer u sklopu aktivnosti pod zajedničkim nazivom komunikacijske strategije od strane jednog nezavisnog

udruženja i jednog instituta pokrenut zajednički projekt pod nazivom „Bolje pakt nego rat“ što je slogan koji je problematičan iz više razloga. Prvo, intencija nepristranosti u raspravi o ulasku NATO bila je dovedena u pitanje nesretnim izborom slogana koji jasno daje na znanje koji je već unaprijed definisan stav autora projekta. Drugo, u nazivu se javnosti sugerisalo, čak ju se i plašilo tvrdnjom da je rat izvjestan ukoliko se ne izabere opcija ulaska u NATO. Treće, izbor riječi pakt kao pozitivne opcije u izboru nesretan je iz razloga što se ta riječ, kako god okrenuli, u našem jeziku shvaća kao nešto ne baš pozitivno. Tako se na kraju može steći utisak da su autori projekta htjeli reći građanima: suočeni ste sa izborom između većeg i manjeg zla, pa vi sad birajte! Većina nevladinih organizacija dugo je vremena izražavala zamjerke u pogledu nepostojanja dijaloga između politike i javnosti iako je pristup Republike Hrvatske u NATO bio na političkom jelovniku dugi niz godina. Prigovaralo se također zbog nedostatka javno dostupne „cost-benefit“ analize ulaska u NATO i nedostatka alternativnih strategija koje bi javnosti ponudile mogućnost izbora. Sve je doprinijelo porastu strahovanja da Vladina komunikacijska strategija nije u stvarnosti usmjerena podizanju nivoa znanja i širenju informacija već je jednostavno usmjerena na postizanje propagandnih efekata te stvaranju podrške stavovima i intencijama službene vlasti.

Rezerve prema komunikacijskoj strategiji, njenom sprovođenju, a posljedično i prema samom ulasku u NATO, postale su još izraženije u proljeće 2008. kada je nakon opetovanih zahtjeva nevladinih organizacija da se komunikacijska strategija učini dostupnom javnosti, objavljeno da to ne može biti učinjeno jer je ona tajni, klasificirani dokument. Bez obzira na različite stavove o tome tko je više, a tko manje kriv za nedostatak argumentirane rasprave u društvu, obje strane, i službena vlast, kao i nevladine organizacije, mediji, nezavisni instituti i akademska zajednica, bile su smatrane od većine građana kao jednako zaslužne za komunikacijsku pat poziciju. Objе strane smatrane su podjednako dogmatskim i elitističkim u nastojanjima da ostvare samo i isključivo svoje interese. No rezultat te njihove borbe imao je posljedice po cijelo društvo jer je rezultirao nezadovoljavajućom kvalitetom rasprava, navijačkom i jednostranom provedbom komunikacijske strategije, degradiranjem značaja samog procesa pristupanja u NATO i sub-optimalnim nivoom demokratske rasprave u društvu.

U tom kontekstu različiti okrugli stolovi, prezentacije, javna događanja, medijske aktivnosti, iako u načelu pozitivni, došli su prekasno i imali relativno malen utjecaj na razvoj događaja. Kvalitet njihovih sudionika, kako onih koji su zastupali službene stavove, tako i onih iz institucija civilnog društva, često je bio relativno slab, a iskazivani stavovi i argumenti su u najmanju ruku bili sumnjivi.

Tako se na primjer u sklopu uvjeravanja javnosti da je ulazak u NATO poželjan i neizbježan cilj manipuliralo procjenama te simulacijama troškova obrane ukoliko

Hrvatska ostane izvan NATO-a. Po njima je proizlazilo da će Hrvatska uštedjeti nekoliko milijardi dolara samo na stavci vojnog proračuna u idućih desetak godina radi ulaska u NATO.

Malo ko se potrudio detaljnije raščlaniti te tvrdnje ili skrenuti pažnju javnosti da bi to, ako bi bila istina, u praksi značilo faktično višegodišnju uštedu cjelokupnog iznosa vojnog proračuna. Zanimljivo je da službene simulacije koje su nudile ove zaključke zapravo nitko nije vidio, a ono što su predstavnici nezavisnih udruženja, medija i različitih instituta imali priliku vidjeti teško da bi moglo dobiti naziv studije ili ozbiljne simulacije. Radilo se naime o petnaestak slajdova prezentacije odnosno osamnaest stranica materijala bez glave i repa u kojem su dvije trećine sadržaja činile tablice sa finansijskim podacima, a tek jednu trećinu, znači slovom i brojem šest stranica, je činila analitička procjena dostojna možda osnovne škole.

Javnost je isto tako bila bombardovana i najavom dramatičnog porasta stranih investicija do kojeg će doći kao posljedica ulaska u NATO. Budući da je većina tranzicijskih zemalja, novih članica NATO, vodila proces pristupanja NATO i pregovora sa EU u približno istom vremenskom razdoblju temeljni problem prilikom

procjene ekonomskih koristi i investicijskih efekata jest kako razgraničiti koristi inducirane ulaskom u NATO od onih koje su posljedica postepenog prilagođavanja pravne regulative i reforme državne administracije u sklopu pregovora o ulasku u EU? Pojedini ekonomski stručnjaci pokušali su donijeti odgovarajuće zaključke proučivši dostupne podatke o direktnim investicijama u tranzicijskim zemljama u zadnjih desetak godina. Zaključak je bio da ozbiljne i utemeljene studije ili članci koji bi obradili temu porasta investicija u tranzicijskim zemljama koje su postale članice NATO u zadnjih nekoliko godina gotovo i ne postoje, te da osim generalnog porasta investicija u ciljanom razdoblju nikakve druge zaključke nije moguće donijeti. Bez obzira radilo se o Crnoj Gori ili Hrvatskoj, vlast i njeni predstavnici morali bi shvatiti jednu ključnu stvar koja

bi im mogla olakšati donošenje odluka te istovremeno poboljšati tretman javnosti u procesu donošenja svih ključnih odluka od važnosti za budućnost društva i zemlje. Vrlo je vjerojatno da solidna većina građana Hrvatske, a vjerujem da to u velikoj mjeri vrijedi i za Crnu Goru, nije protiv ulaska u NATO, pa ga čak u onim trenutcima kada racionalno razmišlja o smjeru razvoja zemlje vjerojatno u značajnoj mjeri i podržava.

Ono što primjer rasprava u hrvatskom društvu čini se da pokazuje jest da veliki broj građana ne podržava, i ne može podržati, potpuno pogrešne metode uvjeravanja te neprimjereni postupak i način na koji nas je, u slučaju Hrvatske, politička elita vodila u NATO. I zato nije pitanje „To NATO or not to NATO?“. Pitanje je kako u NATO, i EU, a da svi mi, ili barem velika većina, budemo zadovoljni i ne osjećamo se zanemareno, prevareno i iskorišteno. Građani u većini mogu prihvatiti postojanje različitih stavova i mišljenja u pogledu svakog pitanja ključnog za opstanak i razvoj društva, čak i u onim slučajevima kada se njihovi lični stavovi ne slažu sa većinski prihvaćenim, pod uslovom da imaju osjećaj da su svi stavovi i mišljenja u javnoj i argumentiranoj raspravi na razini cijelog društva razmotreni i da su dobili adekvatnu pažnju. Ali teško da mogu prihvatiti osjećaj da su izmanipulisani i iskorišteni. I upravo taj osjećaj iskorištenosti može dovesti do vrlo neugodne posljedice da zbog nezadovoljstva postupkom građani počnu sumnjati u sam sadržaj određenih Vladinih ciljeva, a to je efekat kojemu nitko u političkoj strukturi i državnoj administraciji ne bi trebao težiti niti ga pasivno ili aktivno podržavati.

Ono što je neobično jest da su sve aktivnosti i zvanične tvrdnje vlasti, koliko god bile upitne i slabo argumentirane te praćene potpunim ignorisanjem stavova i mišljenja koji bi dovodili u pitanje njihove nalaze i optimizam, rezultirale porastom javne podrške ulasku u NATO. Javna podrška ulasku u NATO, uz sve rezerve koje se mogu uputiti redovnim ispitivanjima javnog mnjenja, porasla je sa 30 odsto s kraja 2006. na oko ili iznad 60 odsto početkom 2008. Što nam to govori? Samo to da je onu središnju grupaciju neopredijeljenih građana u načelu vrlo lako uvjeriti u svrsishodnost konkretnih namjera i aktivnosti zvanične politike te stoga službena vlast nema neke velike potrebe za distorzijom procesa uvjeravanja i za pribjegavanje manipulaciji.

I stoga malim tranzicijskim društvima ne trebaju toliko komunikacijske strategije koliko im treba dugoročno strategijsko komuniciranje. Svaka vlast koja želi komunicirati prema društvu svoje intencije u pogledu ulaska u međunarodne organizacije, bili to NATO ili EU, mora voditi računa o tome da je dugoročno bolje za cijelo društvo i sve građane da postoji strategijska komunikacija i razmjena informacija s građanima i različitim društvenim grupacijama, nego da se pišu, kroje, mijenjaju, skrivaju i provode s figom u džepu različite komunikacijske strategije kao relikti formiranja javnog mišljenja.

Vrtni centar **KALIA**

Cijevna bb, 81000 Podgorica, tel/fax: +382 20 606 280, kalia@veletex.com

- Projektovanje zelenih površina
- Sistemi za navodnjavanje
- Ukrasno saksijsko i rezano cvijeće
- Sjemena cvijeća, povrća i ukrasnih trava
- Sadnice voća
- Baštenski alati i oprema
- Oprema za vinare, vinogradare i medare
- Hrana i oprema za kućne ljubimce
- Savjetovanje poljoprivrednih proizvođača

Vrtni centar Kalia, najljepši dio Veletex-a, je cvijetna oaza 7 km od Podgorice na putu ka aerodromu. Ovaj najbrže rastući sektor preduzeća ponudiće Vam divan ambijent, ogromne bašte na svjetskom nivou, preko 10.000 različitih artikala od kojih preko 1.000 čine razne vrste saksijskog, ukrasnog i mediteranskog bilja. Takođe, naši stručnjaci će Vam dati savjete u vezi poljoprivredne proizvodnje, uređenja enterijera i eksterijera kao i izrade irigacionih sistema. U ponudi ćete naći sadnice i sjemena voća, povrća i cvijeća, poljoprivredne alate i mehanizaciju, stočnu hranu i opremu za kućne ljubimce, kao i opremu za proizvođače vina i meda. Ipak, najbolje je da dođete i pogledate.

Reforma sektora bezbjednosti pod okriljem EU integracije

Piše:
Jelena
Miletic

Kao i u svakoj drugoj organizaciji, nedostatak strateškog planiranja je veliki problem za srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova, posebno u kontekstu pridruživanja EU. Bez jasne vizije i strateških ciljeva, Ministarstvu je teško da planira potražnju sredstava iz evropskih fondova, koji su od ključnog značaja za organizacione promjene, imajući u vidu manjak domaćih sredstava. Iako su u ovom trenutku u Ministarstvu u toku neki procesi strateškog planiranja, na različitim nivoima, i dalje nedostaje centralizovana strategija reforme policije

Promjene u konceptu bezbjednosti ni u kom slučaju nisu zaobišle ni Srbiju. Štaviše, imale su jak uticaj na tranziciju ove zemlje ka demokratskom i bezbjednom društvu, i što se tiče institucija i samih građana. Pokazuje se da izmjene u sistemu bezbjednosti, koja podrazumijeva mnogo više od odsustva fizičkih prijetnji, ne predstavljaju baš jednostavan posao za Srbiju, pošto oblast bezbjednosti sobom nosi širok dijapazon različitih izazova. Kao državi u tranziciji, Srbiji je potreban strateški partner i pokretačka sila u njenim naporima da sprovede RSB.

Spoljna politika EU, uključujući i njene aktivnosti

usmjerene ka integraciji Zapadnog Balkana u svoje strukture, predstavlja takvu pokretačku silu za Srbiju, na njenom putu ka uspješnoj RSB. Reforma bezbjednosnih struktura u Srbiji, tokom posljednjih deset godina, bila je gotovo nerazdvojiva od integracionističke politike EU na Zapadnom Balkanu. RSB u Srbiji svodi se uglavnom na dostizanje relevantnih evropskih standarda, tako da se može reći da predpristupna politika EU u Srbiji igra ulogu značajnog agensa promjene u procesu RSB. Uprkos mehanizmima i predpristupnim podsticajima koje primjenjuje EU u svojoj politici uslovljavanja, RSB je do sad bila spora i sa umjerenim uspjehom. Postoji više kritičnih faktora koji su doveli do ovoga.

Jedan od njih, koji je izuzetno važan, ali istovremeno i često zanemaren i/ili nepriznat od strane države, jeste svakako nedostatak kritične mase lokalnih nosilaca promjena, koji bi nezavisno inicirali i upravljali promjenama u sektoru bezbjednosti. Kroz svoju predpristupnu politiku, EU Srbiji nudi značajne podsticaje za nastavak neophodnih RSB. Ovi podsticaji su se pokazali kao nedovoljni, a ponekad čak i kontraproduktivni jer je glavni princip uspješnog upravljanja promjenama u bilo kom sektoru, uključujući tu i sektor bezbjednosti, jeste noseća uloga lokalnih činilaca u procesu. Nedovoljno jaka uprava, u vidu državnih institucija, dodatno usporava bilo kakav značajniji napredak u ovoj oblasti.

Drugi značajan aspekt jeste odsustvo strateškog planiranja i upravljanja u čitavoj javnoj upravi. Reforme u nekim važnim oblastima u Srbiji, uključujući i sektor bezbjednosti, imale su uglavnom kozmetički karakter i bile su sprovedene bez jasne vizije za budućnost. S jedne strane, ovo je ozbiljno usporilo već započete relevantne reformske procese, dok je na drugoj strani stvorilo ozbiljne prepreke za dalje dugoročno planiranje i upravljanje unutar sektora bezbjednosti. Važno je imati na umu strateško planiranje u kontekstu RSB u Srbiji, pošto ono ima ozbiljan uticaj na gotovo sve segmente

procesa promjene, bilo direktno bilo indirektno. Iako nije eksplicitno usvojena u EU, ako dio njene politike proširenja, RSB ima ključnu ulogu u predpristupnom procesu EU na Zapadnom Balkanu, uključujući tu i Srbiju. Ovo se najviše ogleda u činjenici da EU smatra svoju predpristupnu politiku snažnim sredstvom u postizanju stabilnosti i bezbjednosti, dva kamena temeljca uspješne bezbjednosne reforme. Kao takvi, predpristupni instrumenti EU indukuju neke reformske procese u sektoru bezbjednosti u Srbiji i stvaraju preliminarne uslove za dalje reforme.

Interesantno je primjetiti da je EU po prvi put usvojila koncept RSB 2005. g. Dok je za mnoge zemlje Zapadnog Balkana, koje teže ka pristupanju EU, ovo došlo kasno, jer su one sa svojim reformama započele još 2000. g., u Srbiji se ovo podudarilo sa razrješenjem nekih državnih pitanja (nezavisnost Crne Gore) i oživljavanjem formulacije nezavisne politike Srbije.

Interpretirana unutar okvira predpristupne politike EU, RSB u Srbiji mnogo više fokusirana na nevojna bezbjednosna pitanja, što je očigledno iz godišnje strategije proširenja EU za Zapadni Balkan, kao i iz godišnjih izvještaja o napretku pojedinih zemalja regiona ka članstvu u EU.

Što se tiče reforme odbrane, Ministarstvo odbrane Srbije ulaže vidljive napore u oživljavanje dobre reputacije vojske, kako u zemlji tako i u inostranstvu. U smislu predpristupne politike uslovljavanja EU, EU zahtijeva civilni nadzor nad snagama bezbjednosti i ne primjećuje baš značajan napredak u ovoj oblasti. Ovaj napredak se može primjetiti u nešto intenzivnijem učešću Skupštinskog odbora za bezbjednost i odbranu u radu sektora bezbjednosti. Ipak, još uvijek prisutni nedostaci u ovoj oblasti potiču od nekompletne reforme relevantne legislative.

Kamen temeljac evropske predpristupne politike u Srbiji, sa aspekta RSB, počiva na Evropskoj kancelariji za pravne i domaće poslove. Ovo znači da EU, kao spoljni faktor promjena u Srbiji stavlja snažan naglasak na reforme pravnog sistema i organa reda u zemlji, kao preduslova za mnoge druge segmente potpune RSB, kao što je kontrola i upravljanje granicom, borba protiv organizovanog kriminala i drugih nelegalnih aktivnosti, zaštita ličnih podataka i drugi. Što se tiče reforme policije u Srbiji, to je segment RSB kojim je na najdrastičniji način upravljao i na koji je najviše uticaja imao proces pridruživanja EU. Neke od glavnih velikih promjena iz 2000. g. uključuju: otvaranje policije prema međunarodnoj zajednici, redefinisane identiteta policije, od režimske sile do građanske službe i stvaranje normativnog okvira, kao osnove za reformu policije.

Pa ipak, kako je to EU izričito navela u svom godišnjem izvještaju o napretku Srbije, iz 2009. g., policijski sistem u Srbiji umjereno je napredovao.

Kao i u svakoj drugoj organizaciji, nedostatak strateškog planiranja je veliki problem za srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova, posebno u kontekstu pridruživanja EU. Bez jasne vizije i strateških ciljeva, Ministarstvu je teško da planira potražnju sredstava iz evropskih fondova, koji su od ključnog značaja za organizacione promjene, imajući u vidu manjak domaćih sredstava. Iako su u ovom trenutku u Ministarstvu u toku neki

procesi strateškog planiranja, na različitim nivoima, i dalje nedostaje centralizovana strategija reforme policije. Direktni rezultat ovoga su nedovoljni kapaciteti Ministarstva da usaglasi postojeće strategije tog sektora sa sveukupnom dugoročnom vizijom i ciljevima reforme policije.

Razlozi za mali obim promjena u Ministarstvu su kompleksni. Jedan od najvažnijih je visok nivo centralizacije uz odsustvo kulture delegiranja odgovornosti, što opstruira stvaranje kritične mase faktora promjene, koji su u stanju da iniciraju promjenu i upravljaju neophodnim resursima. Isto tako, odgovornost u vršenju dužnosti, kroz čitavo Ministarstvo, nije dostigla zadovoljavajući nivo, i na individualnom i na organizacionom nivou, što može ozbiljno da inhibira proces prenošenja odgovornosti za vršenje promjena sa EU, kao eksternog faktora promjene, na relevantne državne institucije u Srbiji.

Reforma sudstva, kao važan element i predpristupne politike EU i RSB u Srbiji, predstavlja temelj svih reformskih procesa, a posebno u sektoru bezbjednosti, koji je nerazdvojan od sistema vladavine prava i adekvatne primjene prava. Što se tiče pravne reforme, EU, kroz svoju predpristupnu politiku, promovira raspodjelu vlasti, jednako pravo na pravdu, nezavisno sudstvo i spoljni nadzor sudstva i blisku saradnju među sudovima, tužilaštvom i organima reda.

U Srbiji, princip vladavine prava se još uvijek neadekvatno primjenjuje. Iako je Srbija izvršila značajnu de jure reformu svog sudskog sistema, krunisanu Zakonom o reformi pravnog sistema, koja je počela 1. januara 2010., de facto promjena i dalje izostaje. U ovom trenutku, ova situacija je i najočiglednija u domenu kriterijuma i procedura za izbor sudija, koje ne prate osnovne standarde EU, kao i u primjeni nekih usvojenih pravnih dokumenata, npr. odredbi Ustava o reformi pravnog sistema i nekih zakona od suštinskog značaja. Razlog za ove velike probleme je, ponovo, nedostatak strateškog plana sa definisanim dugoročnim potrebama i ciljevima nacije u ovoj oblasti, koji bi omogućio koordinisano dejstvo države, kada je u pitanju upravljanje relevantnim promjenama.

Iako je autonomija sudova i tužilaštva nedavno povećana, zavisnost od političkim uticajima i dalje lišava pravni sistem Srbije neophodnih kapaciteta za stvaranje lokalnih faktora promjene sposobnih da izvedu neophodne relevantne promjene u zemlji i da upravljaju njima. Tako, reforma pravnog sistema ostaje bez željenog konačnog ishoda.

Kao zaključak, predpristupna politika EU u Srbiji stvara važan okvir za implementaciju RSB. Iako predpristupna politika predstavlja dobar podsticaj za zemlju i dobar temelj za dalje promjene, nije dovoljna za održanje reforme. Glavni preduslov za održivu reformu je, na prvom mjestu, snažna uprava na centralnom državnom nivou i kapacitet države da na sebe preuzme odgovornost za relevantne procese promjena. Kao dodatak tome, jednom stvoreni lokalni faktori promjene, u domenu bezbjednosti, morali bi da usvoje i praktikuju strateško planiranje.

Otvorena vrata

Alijansa je značajno doprinijela savladavanju ideoloških suprotnosti u Evropi, posebno u oštroj podjeli između Istoka i Zapada. Nekada „gvozdена завјеса“ izražavala je ne samo ideološki sukob između liberalizma i komunizma, već i mnogo dublju borbu između Zapada predvođenog SAD-om i SSSR-a kojim je dominirala Rusija. Ova suprotnost nije mogla nestati padom komunizma u Rusiji već je samo zauzela drugi, blaži oblik kao nova mješavina saradnje i konflikta između proširenog NATO-a i Ruske Federacije

Piše:
Prof dr
Anton
Bebler

Tokom više od šest decenija postojanja Sjeverno-atlantska alijansa se širila u nekoliko pravaca: na području njenih aktivnosti, u broju njenih članica, u geografskom domenu njenih aktivnosti, u širini partnerskih odnosa sa državama nečlanicama, u intenzitetu saradnje sa ostalim međunarodnim organizacijama (UN, OSCE; EU, African Union itd). Od 1959. godine postoji još jedan proces u Evropi koji koincidira sa širenjem NATO-a – osnivanje i razvoj Evropskih zajednica (ECSC, EEC, EAEC) i razvoj Evropske unije (EU). Među trenutnim članicama NATO-a i EU istovremeno, jedino je Njemačka prvo postala članica Evropskih integracija, a zatim NATO-a. U svim ostalim slučajevima ulazak u NATO je prethodio učlanjenju u Evropske zajednice/Evropsku uniju.

Od početka, u ljeto 1948, ideja o širenju je usađena u osnovu NATO-a. Sjeverno-atlantski sporazum je obezbijedio pravni okvir za prijem novih članica, njihovo potencijalno povlačenje, ali ne i za isključenje iz Alijanse. Sporazum je sadržavao dva ograničenja – geografsko (samo evropske države su se mogle priključiti alijansi) i proceduralno (pozivom koji se zasniva samo na postignutom konsenzusu među trenutnim članicama). Osnovni cilj Alijanse nije bio samo da zajedničkim snagama spriječe vojne prijetnje njenim članicama, već takođe, i za neke od njih od jednake važnosti, da zaštite visoke zajedničke vrijednosti iza kojih su stajali njeni inicijatori - zapadna liberalna demokratija. Ove demokratske vrijednosti, a ne samo potreba za zaštitom, trebale su da posluže kao bitan faktor koji će privući potencijalno nove članice. Na taj način su se mogle prepoznati veoma značajne varijacije u odnosu između odbrane i političko-ideološke motivacije za širenjem u toku čitavog procesa rasta Alijanse. U toku više od pet decenija alijansa je širila svoju teritorijalnu, demografsku i ekonomsku masu na mnogim nivoima.

Inicijalni zametak Alijanse uključivao je samo SAD i UK. Ovaj zametak se proširio u junu 1948. pozivima Francuskoj, zemljama Beneluksa i Kanadi. Nekoliko mjeseci kasnije sljedeći pozivi su upućeni Islandu, Norveškoj, Danskoj i Portugaliji, dok se tvrdi da su neformalni pregovori sa Švedskom, Irskom i Španijom dali negativne rezultate. Posljednje priključenje originalnom jezgru bila je Italija. Dalji krugovi teritorijalnog širenja i povećanja broja članica NATO-a slijedili su 1952. (Grčka, Turska), 1955. (Federalna Republika Njemačka), 1982. (Španija), 1990. (Demokratska Republika Njemačka kao dio Federalne Republike Njemačke), 1999. (Poljska, Češka, Mađarska), i 2004. (Rumunija, Bugarska, Slovenija, Slovačka, Litvanija, Letonija, Estonija). Tako se posljednji krug širenja u aprilu 2009. broji kao osmi ukupno i četvrti krug u istočnoj Evropi.

Osam krugova širenja su bitno uticali na geografsko područje NATO-a. Već 1949. Alijansa je odstupila od svoje originalne ideje izražene u svom nazivu kada je prihvatila kao članicu mediteransku državu koja nema obalu u sjevernom Atlantiku – Italiju. Krugovi širenja koji su uslijedili ka istočnom Mediteranu i ka centralnoj i istočnoj Evropi pomjerile su područje sporazuma Alijanse još dalje od njenog geografskog određenja. Ipak, originalno ime se zadržalo bez obzira na to što bi pridjev evroatlantska više odgovarao za sadašnji naziv Alijanse.

Zahtijevajući istovremeno ispunjenje i vojnih i političkih kriterijuma NATO je značajno podigao kriterijume za ulazak. Alijansa je drugačije tretirala istočno-evropske kandidate nego nekoliko originalnih članica iz prošlosti (Portugaliju, Island i Luksemburg) kao i dvije balkanske države priključene 1952. godine

Bitna osobina NATO-a koja je u vezi sa njegovim širenjem izražena je u izjavama liberalne demokratije. Sjeverno-atlantski sporazum donosi u Članu 2 odluku o „čuvanju slobode, zajedničkog nasljeđa i civilizacije svojih naroda, zasnovanim na principima demokratije, individualne slobode i vladavine zakona“. Međutim čini se da osnivači alijanse nijesu ovaj uslov doživljavali kao bitan. Ovo je postalo

veoma jasno kada je nedemokratski režim u Portugaliji pozvan da se pridruži klubu. Ulazak Portugalije u NATO ozbiljno je narušio tvrdnje NATO-a da se radi o alijansi liberalnih demokratija. Štaviše, 1951. originalne članice Alijanse

ozbiljno su raspravljale o slanju poziva za učlanjenje, zajedno sa Grčkom i Turskom, i Španiji i Jugoslaviji. Njihove vođe – F.B. Franko u Španiji i Maršal J.B. Tito u Jugoslaviji – ostali su hladni po pitanju te ideje. Ipak je došlo do pragmatičnog rješenja i obje države su ubrzo inidirektno vojno povezane sa alijansom. Jugoslavija je sa dvije NATO članice (Grčkom i Turskom) ušla u trojni pakt zajedničke odbrane. „Sporazum o saradnji i uzajamnoj pomoći” potpisan je u avgustu 1954. u Bledu (Slovenija). Između 1950. i 1956. vojni planeri NATO-a ubrajali su Jugoslaviju među nezvaničnim strateškim saveznicima u slučaju rata na kontinentu sa sovjetskim blokom.

Do 1995. NATO nikad nije eksplicitno doveo u pitanje demokratsku prirodu vođenja unutrašnje politike zemlje kandidata kao bitan zahtjev za učlanjenje. U prilog tome, prva odluka da se uspostavi neuobičajena alijansa preko Atlantika nigdje nije u potpunosti demokratski testirana referendumom. U nekim državama je to dovelo do nedostatka dovoljne podrške među stanovništvom a tako i do demokratskog deficita. Štaviše, alijansa je tokom decenija pokazala totalnu nezainteresovanost u verifikovanju demokratskog kredibiliteta svojih članica prije ili poslije priključenja Alijansi. Praksa NATO-a da se ne miješa u unutrašnju politiku zemalja članica sukobljavala se sa praksom koja je predložena Varšavskim paktom. Unutrašnja ideološka kvazineutralnost sigurno je doprinijela činjenici da se nijedna zemlja članica nije povukla iz Alijanse kao i preživljavanju NATO-a nakon 1999. godine. Dok god je trajao „hladni rat” geostrateške i vojne okolnosti su očito imale vodeću ulogu u politici širenja NATO-a. Ublažavanjem sukoba između Istoka i Zapada imperativi vojne strategije, čak do granice gubitka demokratskih vrijednosti, počeli su gubiti prvenstvo. Uključujući Španiju i u EU i u NATO liberalni Zapad je prepoznao i nagradio post-totalitarni demokratski preobražaj u toj zemlji.

Krugovi širenja 1999, 2004. i 2009. u Istočnoj Evropi

Dramatični demokratski preobražaj i kolaps njegovog smrtnog neprijatelja zatekao je Zapad nespemnog i zbunjenog. To je postalo prilično očigledno kad je novi post-komunistički režim počeo da kuca na vrata EEC/EU i NATO-a. Na ove pozive Zapad je u početku odgovarao ljubazno odbijajući istočnu Evropu. Kada se radi o brzom ulasku u NATO glavi argument Zapada protiv toga bio je poprilično čvrst. Mlade demokratije nijesu bile vojno ugrožene od strane nikoga i na prvom mjestu su im bili potrebni socijalni i ekonomski razvoj a ne vojna zaštita Alijanse. Kao posljedica toga priprema za i učlanjenje u EU je trebalo da dođe prvo, praćeno pripremanama za ulazak u Zapadnu Evropsku uniju nakon toga. Tek nekoliko godina nakon toga nove članice EU i ZEU mogle su postati kvalifikovane i spremne za ulazak u NATO. Ovaj redosljed pomjerio je vremensku granicu za moguće širenje NATO-a u prvu polovinu 21. vijeka.

Na ovaj položaj odrazila se činjenica da su vodeće članice NATO-a izgubile interesovanje za širenje Alijanse po pitanju bezbjednosti. Kao posljedica toga, nove kandidate nijesu privukli ni na vojnoj ni na političko-ideološkoj osnovi. Godine 1995. demokratski karakter zemalja kandidata zvanično je postao ključni kriterijum. Ovakva situacija je kreirana da bi kupila Zapadu nekoliko godina odlaganja i istovremeno vrijeme za stimulaciju unutrašnjih demokratskih reformi u istočnoj Evropi. Zahtijevajući istovremeno ispunjenje i vojnih i političkih kriterijuma NATO je značajno podigao kriterijume za ulazak. Alijansa je drugačije tretirala istočno-evropske kandidate nego nekoliko originalnih članica iz prošlosti (Portugaliju, Island i Luksemburg) kao i dvije balkanske države priključene 1952. NATO je takođe zgodno previdio činjenicu da njena dugovremena članica Turska još uvijek nije ispunila do tada sve bitne demokratske kriterijume koji su zahtijevani od strane istočne Evrope.

Sumnja se da li je uzimanje u obzir demokratije bio najbitniji kriterijum u ovom procesu. Ako je prioritet da se zaštite i podrže demokracije u razvoju, onda bi geografija i redosljed širenja NATO-a na istok trebao biti mnogo drugačiji. Očigledno promjena u stavu NATO-a ne bi se mogla desiti bez prethodne promjene u položaju SAD. Do 1994. Klintonova administracija je postala jako uznemirena nesposobnošću zemalja zapadne Evrope da djeluju efektivno u zaustavljanju rata na Balkanu, kao i njihovim odlaganjem integrisanja slabih istočnoevropskih demokratija. Prvo je došlo do proračunatog pokušaja da se istočna Evropa odvrati od učlanjenja u NATO tako što će se učlaniti u partnerstvo nazvano „Partnerstvo za Mir”. Kada je postalo očigledno da pokušaj nije uspio Klintonova administracija je razvila platformu selektivnog, pažljivo odabranog i inkrementalnog širenja NATO-a koji bi takođe ubrzao učlanjenje istočne Evrope u Evropsku uniju.

Štaviše, Klintonova administracija je priznala moralni dug Zapada prema zemljama istočne Evrope izdanih i napuštenih 1939-1941, 1945, 1948, 1956. i 1968. godine. Usljed prihvatanja ovih izjava bivši sovjetski saveznici u istočnoj Evropi postali su poželjniji u NATO-u.

Pozicija SAD je prevladala i u julu 1997. Alijansa je pozvala tri istočnoevropske države – Poljsku, Češku i Mađarsku. Odluka je pala kao kompromis između dva ekstremna zahtjeva – primiti pet novih članica (pritisak koji je vršila Francuska) ili mirna preferencija nekih članica sa nijednom novom.

Od sredine 1990-tih NATO je razvio formalni kriterijum za izdavanje poziva i procedura za pripremu kandidata i ulazak u Alijansu. Alijansa je učinjela proces širenja formalnijim i razrađenijim ali i dalje mnogo manje komplikovanim i manje vremenski zahtjevnim nego što je proces za ulazak u EU. NATO je takođe radikalno popravio evidenciju i počeo da sprovodi polisu o širenju u skladu sa osnovnim nacrtima.

Dva glavna događaja uticala su na brzinu i raspon daljeg širenja NATO-a. Prvi je bio ozbiljna humanitarna kriza praćena oružanim sukobima na Kosovu (1998 – 1999). Kriza je privukla pažnju zapadnih sila ka izvorima stalne nestabilnosti na Balkanu. Nakon dva bezuspješna pokušaja da se pregovorima smiri situacija, obračunali su sa rasplamsanim Kosovom odmah oružanom intervencijom protiv SRJ (prvenstveno njenim najvećim dijelom – Srbijom) od marta do juna 1999. Ipak na dugim stazama izliv nasilja na Kosovu naglasio je potrebu da se zaliječi geopolitički debalans širenja 1999. uključujući NATO na nestabilni Balkan.

Dvije godine kasnije teroristički napadi na SAD preusmjerili su paradigmu međunarodne bezbjednosti usljed povećane prijetnje transnacionalnog terorizma i asimetričnog ratovanja. Kao posljedica toga dovoljne vojne sposobnosti novih kandidata kao zahtjev za ulazak postale su uravnotežene sa sposobnošću da se doprinese „ratu protiv terorizma“ pa čak i od strane veoma male zemlje. Protivljenje Rusije da se uključe tri baltičke zemlje ovoga puta se pokazalo kao još manje razumno od otpora istočnom krugu širenja. Tako su širi geopolitički razvoji omogućili „big bang“ širenje kada se istovremeno uključilo šest novih članica u aprilu 2004.

Četiri godine kasnije, u aprilu 2008. Alijansa je u svoju krugove pozvala Hrvatsku i Albaniju. Takođe je obećala Ukrajini i Gruziji da će u bliskoj budućnosti moći da se priključe. Ipak, nijesu pomenuti datumi i ove dvije zemlje nijesu pozvane da uđu u „Program provjere za uklanjanje“. NATO samit 2-3. aprila, 2009. objavio je

Bitna osobina NATO-a koja je u vezi sa njegovim širenjem izražena je u izjavama liberalne demokratije. Sjeverno-atlantski sporazum donosi u Članu 2 odluku o „čuvanju slobode, zajedničkog nasljeđa i civilizacije svojih naroda, zasnovanim na principima demokratije, individualne slobode i vladavine zakona“. Međutim čini se da osnivači alijanse nijesu ovaj uslov doživljavali kao bitan

sljedeću fazu u širenju NATO-a. Alijansa je čvrsto ponovo potvrdila nastavak širenja na zapad Balkana i proslavila 60-tu godišnjicu sa brojem ukupnog članstva od 28 zemalja. Deklaracija samita je posebno pomenula tri nove potencijalne članice Alijanse – Makedoniju, Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru. Takođe je podržala posvećenost Srbije „integraciji u evro-atlantsku zajednicu država“ i pozvala je da podrži „konsolidaciju mira i bezbjednosti na Kosovu“. Ove formulacije su se odrazile na prospekte daljega širenja NATO-a na Balkan i takođe naznačile integralne prepreke u ovom procesu.

Samit se odrazio na opadanje trenda u odnosima između NATO-a i Ruske Federacije. Alijansa je još jednom ponudila saradnju ali je istovremeno i ponovila politiku otvorenih vrata ka „svim evropskim demokratijama koje dijele vrijednosti“ Alijanse i koje su „spreme i voljne da preuzmu odgovornosti i obaveze partnerstva i čije učlanjenje može da doprinese zajedničkoj bezbjednosti i stabilnosti“. Međutim ne priznajući otvoreno NATO je u stvari stavio na čekanje širenje na teritoriju CIS što bi moglo ukazati na njegova „bezbjedna“ ograničenja u vidljivoj budućnosti.

Iako su pravne regulative navedene u Članu 10 Sjeverno-atlantskog sporazuma ostale nepromijenjene od 1949. aktuelna politika širenja NATO-a podlegla je veoma značajnim promjenama. Geostrateški značaj (iako još uvijek bitan) prestao je biti pretjerana motivacija, dok je kriterijum liberalne demokratske kongruencije dobio na značaju. Evolucija od čisto vojne alijanse do regionalne političko-bezbjednosne organizacije sa širim međunarodnim sklonostima primjećuje se od 1990-tih i u praksi širenja NATO-a. Praćeno i u mnogim slučajevima podržano širenjem EU, širenje NATO-a promovisalo je demokratsku tranziciju u južnoj Evropi i ojačalo mlade demokratije u centralnoj, istočnoj i jugoistočnoj Evropi. Alijansa je značajno doprinijela savladavanju ideoloških suprotnosti u Evropi, posebno u oštroj podjeli između Istoka i Zapada.

Nekada „gvozdena zavjesa“ izražavala je ne samo ideološki sukob između liberalizma i komunizma, već i mnogo dublju borbu između Zapada predvođenog SAD-om i SSSR-a kojim je dominirala Rusija. Ova suprotnost nije mogla nestati padom komunizma u Rusiji već je samo zauzela drugi, blaži oblik kao nova mješavina saradnje i konflikta između proširenog NATO-a i Ruske Federacije. Ovaj odnos će u mnogome odrediti vjerovatnoću i količinu širenja NATO-a ka Rusiji.

Autor je profesor na Ljubljanskom univerzitetu